

Sverigebilder. I 7 svenskar ser på Sverige

Utredningen
om de statliga insatserna
inom Sverigeinformationen och
kulturutbytet med utlandet

SOU

1987: 57

Statens offentliga utredningar
1987:57
Utrikesdepartementet

Sverigebilder. 17 svenskar ser på Sverige

Betänkande avgivet av Utredningen om de statliga insatserna
inom Sverigeinformationen och kulturutbytet med utlandet
Stockholm 1987

Beställningsadress:
Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 STOCKHOLM
Tel: 08/739 96 30

Allmänna Förlagets bokhandel:
Informationsbokhandeln
Malmtorgsgatan 5, Stockholm

Beställare som är berättigade till remissexemplar
eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet
103 33 Stockholm
Tel. 08/763 23 20 Telefontid 8.10—12.00 (externt och internt)
08/763 10 05 12.00—16.40 (endast internt)

ISBN 91-38-10060-6
ISSN 0375-250X

Omslag Leif Thollander
Svenskt Tryck Stockholm 1987 730465

I N N E H Å L L

OMVÄRLDEN ÄR VÅR SPEGEL

Bo Heinebäck.....9

ALLA NATIONER HAR MYTER OM SIG SJÄLVA

Carl Tham.....23

SVERIGES RYKTE ÄR GOTT

Erland Josephson.....30

SVERIGEINFORMATION, SEDD FRÅN ETT STÖRRE

AMERIKANSKT UNIVERSITETS HORISONT

Lars Gustafsson.....33

DET ÄR LÅNGT MELLAN GÅRDARNA

Pontus Hultén.....48

DIMMAN SKYMMER – VARFÖR SYNS INTE RIKEDOMEN

I DEN SVENSKA KULTUREN?

Beate Sydhoff.....52

BILDEN VERKAR RÄTT STABIL

Georg Klein.....63

LÅT OSS GLÖMMA EXTREMERA

Ingvar Kamprad.....68

KAN MAN VERKLIGEN LITA PÅ SVERIGE POLITISKT?

Ian Wachtmeister.....75

(forts.)

DÄRMED KAN DEN OCKSÅ ÄNDRAS	
Ulf Gudmundson.....	83

FÄRRE "WILD CARDS" I UTRIKESPOLITIKEN	
Anders H. Pers.....	91

VÅR VÄRLD HAR VI GEMENSAMT	
Karin Söder.....	95

SVERIGEBILDEN OCH SÄKERHETSPOLITIKEN	
Sverker Åström.....	105

DET FINNS MÅNGA SVERIGEBILDER	
Kjell Öberg.....	117

INFORMATION, OSTYRIGHET OCH STORVERK	
Lars Bergquist.....	132

SVERIGE MERA VANLIGT	
Cecilia Nettelbrandt.....	138

SVERIGEBILDEN I GUNGNING	
Dag S. Ahlander.....	144

BILAGA	
Direktiven till IKU-utredningen	

Till statsrådet och chefen för utrikesdepartementet

Regeringen bemyndigade den 11 december 1986 chefen för utrikesdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av de statliga insatserna inom det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (Dir 1986:35).

Chefen för utrikesdepartementet tillkallade den 7 januari 1987 såsom utredare chefen för statens kulturråd, Göran Löfdahl. Sekreterare i utredningen är departementssekreterarna Anita Jonsson, utbildningsdepartementet och Michael Odevall, utrikesdepartementet. Assistent är Birgitta Eriksson, utrikesdepartementet. Utredningen har antagit namnet utredningen om de statliga insatserna inom Sverigeinformationen och kulturutbytet med utlandet (IKU-utredningen).

Ett led i IKU-utredningens arbete med Sverige bilden har varit att be en rad personer med skiftande yrkesbakgrund och utlands- erfarenhet att skriva varsin kortfattad personlig uppsats i denna fråga. De inkomna bidragen publiceras i sin helhet.

Utredningen ber härmed att få överlämna sitt andra delbetänkande, Sverige bilder - 17 svenskar ser på Sverige.

Stockholm i november 1987

Göran Löfdahl

/Anita Jonsson
Michael Odevall

F Ö R O R D

I slutet av april i år skrev jag bl. a. följande till ett antal personer som, i olika yrken, är eller varit verksamma i skärningspunkten mellan Sverige och utlandet:

"- Det ligger två dimbankar över Sverige.

Så beskriver statsminister Carlsson det rådande politiska klimatet i Sverige i en tidningsintervju i mitten av mars 1987. Den ena dimbanken avsåg det ouppklarade mordet på Olof Palme och den andra gällde Bofors vapenaffär. Han är orolig för att Sveriges anseende utomlands kan ha tagit skada.

Vad statsministern syftar på var alltså Sverigebilden i utlandet. I riksdagens utrikespolitiska debatt uttryckte likaså ledande företrädare för de olika riksdagspartierna allvarliga bekymmer för att Sverigebilden i utlandet lidit skada genom den senaste tidens händelser. Det här är en av de viktiga frågor som regeringen har bett mig fundera över de närmaste månaderna. Det sker i form av en utredning om de statliga insatserna för informations- och kulturutbytet med utlandet.

För att hitta nya infallsvinklar i denna fråga har vi inom utredningen övervägt att be en rad personer med skiftande yrkesbakgrund och utlandserfarenhet att skriva varsin kortfattad personlig artikel om hur de uppfattar Sverigebilden.

Vad vi har tänkt oss är inlägg i diskussionen om hur Sverige uppfattas utomlands och hur detta påverkar våra relationer med utlandet. För utredningen är det naturligtvis också intressant att få synpunkter på hur olika statliga informationsinsatser kan påverka bilden i positiv eller negativ riktning.

Jag vill naturligtvis inte försöka mig på att ge några riktlinjer för vad en artikel (på allra högst 10 A4) i detta ämne skulle behandla utan skulle önska mig att författaren på ett personligt sätt och utifrån sina speciella erfarenheter redovisar sin syn på dessa frågor.

Skulle Du finna detta intressant och om Du skulle anse Dig ha tid att lämna ett bidrag vore jag tacksam för besked."

Här föreligger nu resultatet. Vi fann nämligen de inkomna bidragen så intressanta att vi beslöt publicera dem i sin helhet.

Vi vill varmt tacka bidragsgivarna för att de velat ge oss en del av sin tid och dela med sig av sina erfarenheter.

Frågan om bilden av Sverige i utlandet är bara en, men en inte oviktig delfråga i utredningens arbete. Detta framgår av direktiven till utredningen som finns återgivna sist i denna skrift. Utredningen skall vara färdig våren 1988.

Stockholm i september 1987

Göran Löfdahl

OMVÄRLDEN ÄR VÅR SPEGEL

Bo Heinebäck

Ambassadör, chef för utrikesdepartementets press- och informationsenhet

I dessa dagar talas det mycket om Sverige-bilden utomlands. Det är det ouppklarade mordet på vår statsminister, effekterna av Tjernobyl-katastrofen, ubåtsjakter längs våra kuster, vapenaffärer, finansskandaler och en hel del annat som fått oss att börja fundera över hur vårt land egentligen ser ut. I ett skede av massmedialt bombardemang av informationer, ibland riktiga, ibland spekulativa, ibland direkt felaktiga, blir vi osäkra hur vår nation egentligen är beskaffad och fungerar. Vi börjar ägna oss åt nationellt själssökande och sökande efter vår identitet. Vi frågar oss samtidigt hur andra ser på oss, som om omvärlden vore den spegel i vilken vi söker se oss själva. I omvärldens bild söker vi en respons på vårt eget sätt att vara. Omvärldens reaktion blir betyget på vår framgång och våra misslyckanden, en test på hållbarheten och genomslagskraften hos våra idéer, modeller och lösningar. Därför upplever vi Sverige-bilden som viktig.

Men vad är egentligen en "Sverige-bild"?

Uppenbarligen ställer vi kravet att det ska finnas en Sverige-bild i omvärlden. Gärna en som är mera nyanserad än bilden av nobelpris och idrottsstjärnor. Men hur ofta hör vi egentligen talas om att det finns en Belgien-bild, en Bulgarien-bild eller en Burma-bild?

Och hos vem ska bilden finnas? Är det de andra nordborna eller är det andra européer, är det amerikanare, afrikaner eller asiater? Vi inser lätt att svaret på frågan vad Sverige-bilden är kan bli mycket olika beroende på vilken utsiktspunkt man använder. Enkelt uttryckt är det nog så, att övriga nordbor har en mycket konkret uppfattning om grannlandet Sverige, att man i övriga Europa har en hygglig uppfattning om vad vi är, att Sverige spelar en ytterst marginell roll i det oerhört rika flödet av information i amerikanska media, att vi i Afrika nog är mest kända för vår biståndsgivning, och att vi bland Asiens mångmiljonbefolkningar knappast är mer än ett geografiskt namn.

Hur skall vi i denna relativa värld kunna på ett begripligt sätt få fatt på den Sverige-bild som ändå förmodas existera? Kan man tänka sig att mäta Sverige-bilden i någon form av kategorier, vetenskapliga eller andra? Är det särskilt meningsfullt att mäta publicitet i spaltmillimetrar i tidningarna eller sekunder i etermedia? Ger inte ett kort men vasst ledarstick mer effekt än en lång artikel, kanske både tråkig och undanskynd? Och hur mycket kan inte en klatschig politisk satirteckning säga om läget i ett land.

Och vi kan fråga vidare varför vi är så intresserade av en Sverige-bild? Vad vill vi göra åt den? Och vad kan vi göra åt den? Bör vi över huvudtaget försöka medvetet påverka Sverige-bilden eller skall vi låta den bli vad den blir?

Så här kan man naturligtvis fortsätta att plocka sönder begreppet Sverige-bild. Vill man få någon rättsida på diskussionen kan man ändå konstatera att det existerar vissa schabloner som vi kallar Sverige-bilden. Ibland blir schablonerna närmast förvandlade till små stänk, som en Ekoreporter fann när han inför statsminister Carlssons USA-besök tillfrågade ett antal New

York-bor på 3:e avenyn på Manhattan vad de visste om Sverige. Så här löd några av svaren:

- Very beautiful country.
- Anything about Sweden? I believe it was the Prime Minister who got shot there last year and that they never caught the killer, they are still looking.
- Sweden? Not at the moment.
- I think it is a politically neutral country, I know that about it. A lot of skiing there and I think they made the movie "I am curious yellow".
- Blond, blue eyes, that is about it.
- Sweden, Sweden? I have read something about it lately but I can't recollect it.

Att Sverige faktiskt reflekteras något utförligare än så i utländska massmedia har vi trots allt dagliga bevis på. På utrikesdepartementet brukar vi varje år göra en sammanställning över våra ambassaders rapportering om hur man i olika länders press har sett på Sverige under det gångna året. Det gäller alltså enbart pressen och inte etermedia, vilket kan vara intressant att notera i en värld där en stor del av befolkningen är analfabeter. Vi bör också hålla i minnet att "published opinion" inte alltid är detsamma som "public opinion". Resultatet av departementets årsgenomgångar är å ena sidan en mosaik av synpunkter på svenska företeelser, å andra sidan vissa mera genomgående drag och teman.

Så här har några typiska fenomen eller schabloner i den utländska synen på Sverige titt sig under det senaste halvselet:

Om vi går tillbaka till 30-talet erinrar vi oss att en ung amerikansk journalist som hette Marquis Childs råkade besöka vårt land, som han uppenbarligen fann både föredömligt och intressant. Kanske var det "lagom-begreppet" han försökte beskriva i sin bok "Sweden, the Middle Way", som fick stor genomslagskraft i USA, framför allt i president Roosevelts närmaste omgivning.

Så kom andra världskriget. Sveriges neutrala ställning och vad regeringen då upplevde som en nödvändighet att i ett par fall gå tyskarna till mötes, kom att kritiserats från vissa håll inom västmakterna, en kritik som fortfarande kan höras när man vill klippa till Sverige. Men vi var också landet där många fann en fristad och ett andningshål, ett land som man efteråt förknippade med både Folke Bernadottes och Raoul Wallenbergs insatser.

Efter kriget hade vi ett avundsvärt försprång i förhållande till övriga Europa i fråga om materiell standard och utveckling. Vi hade bättre råd att experimentera med ekonomiska och sociala modeller och större möjligheter att organisera vår arbetsmarknad så att konflikter kunde undvikas och arbetslöshetsnivån hållas låg. LO-basen Geijer och SAF-basen Kugelberg reste runt världen och berättade om saltsjöbadsandan. "Den svenska modellen" blev ett begrepp som trängde igenom och ofta kom att användas som tillhygge i debatterna på skilda håll i världen, ibland som föredöme, ibland som varnande exempel. Vi beskrevs som ett land med omfattande sociala reformer kombinerade med jämlikhetspolitik, med ett unikt samförstånd på arbetsmarknaden, utan uppsplitande strejker och konflikter. Till denna modell kunde fogas en ram som innebar att vi var ett stilla, avlägset kungarike som grundade vår utrikespolitik på neutralitet och som hållit oss utanför krig i närmare 150 år. Vi ansågs fredliga, förnuftiga, flitiga och kanske lite fantasilöst formella.

Men obehaglig kritik saknades inte. Att vi ibland uppfattades som tråkiga och självbelåtna kunde vi kanske tåla. Däremot tyckte vi direkt illa om att president Eisenhower spred missuppfattningen att Sverige hade den största självmordsfrekvensen i världen, en kliché som envist levt kvar.

Den svenska modellen fortsatte att vara ett ledtema under 60-

talet. Men nu börjar kritiska synpunkter också slå igenom. År 1961 skrev en engelsk dam, Kathleen Nott, boken "A clean well-lighted place". Det var en kritisk bok, i vilken hon bl a menade att Sverige är ett tråkigt land, där individen kvävs av påträngande omtanke, och maktberusade byråkrater hunsar ett folk utan civilkurage. Hon vände sig mot "de goda avsikternas tyranni". Socialarbetare och andra ville göra folk "inte bara mätta, utan också sociala". Hon vände sig mot den svenska beskäftigheten. "Svenskarna vill inte bli älskade för vad de verkligen är utan för landets sociala och moraliska kvaliteter".

Den Stockholms-baserade korrespondenten Roland Huntford spannio tio år senare på samma tema i boken "The New Totalitarians", som närmast bringade Orwells "1984" i tankarna. Boken väckte en hel del uppmärksamhet och i en kanadensisk tidning kunde man läsa följande elaka limerick:

There was a young lady in Sweden
who dreamed she was sinning in Eden
She awoke from the dream
with a terrible scream
for there was no sinning
or Eden, just Sweden.

För en gångs skull tycktes alltså den vitsige utländske betraktaren tro att synd i Sverige hörde drömmens rike till. Oftare trodde man nog att myten om det syndfulla Sverige var verklig. Det började redan i början på 50-talet när Ulla Jakobsson visade sina bara bröst i "Hon dansade en sommar". Syndtemat har sedan förföljt oss genom åren. Vår öppnare attityd till sexualundervisning har kanske gjort sitt till. Måhända kommer den framväxande aids-debatten i såväl Sverige som andra länder att radikalt ändra på vulgäruppfattningar och fördomar. För slog man på många håll utomlands ifrån sig när man förde den

öppna svenska sexualupplysningen på tal. I dag tvingar aids-sjukdomen människor i alla länder att mera öppet diskutera samlevnadsfrågor. Kanske kan Sverige åter ha något att ge i Elise Ottesen-Jensens anda?

Det går givetvis inte att gå förbi 60-talet utan att nämna Vietnamkrigets inverkan på Sverige-bilden. Genom att det var USA mot vilket vår kritik riktades, ett land med vilket våra förbindelser tidigare alltid varit självklara och problemfria, fick våra ställningstaganden stor genomslagskraft i världen. Det som inte minst väckte uppmärksamhet i USA och där satte patriotiska sinnen i svallning var att vi tog emot ett antal amerikanska desertörer. Många i världen förstod och sympatiserade med vår inställning och vårt handlande, men i USA fanns också många som tyckte att vi ställde oss på "fiendens" sida. På USA:s östkust vägrade hamnarbetarna att befatta sig med svenska laster och många amerikaner förklarade att de vägrade turista i Sverige. Vietnamkriget blev en i grunden omskakande samvetsfråga inte bara för det amerikanska utan också för det svenska folket. Bilderna av länderna har därefter aldrig blivit sig lika, i varje fall inte för de generationer som upplevde dessa traumatiska år.

Låt oss gå till 70-talet. I bl a Frankrike var Sverige fortfarande en eftertraktad modell, som användes flitigt i den interna debatten. President Pompidou beskrev Sverige som mönsterlandet - men med ett viktigt tillägg: Med lite mera sol. Han rörde därvid vid en känslig punkt som alla turistfrämjare har att tampas med. Men Sverige ligger nu där det ligger, någonstans i utkanten, upp mot det kalla och solfattiga norjipolen, enligt de flesta betraktare.

På 70-talet kom också oljekrisen med sina ekonomiska negativa återverkningar. Den tidigare så stabila Sverige-modellen hade

ju redan i början av 70-talet störcs av Kiruna-strejken. Politiskt såg man också en förändring i Sverige, när den borgerliga regeringen tillträdde 1976. Mot slutet av 70-talet märktes de ekonomiska problemen på allvar. I utlandet började man säga, att den engelska sjukan hade nått Sverige och att "det danske tillstande" nu rådde även i vårt land. När den stora arbetskonflikten utbröt 1980, blev det rubriker på temat den sönderfallande modellen: "A miracle evaporates", "Das Ende eines Modells", "Paradiset rämner", "Sverige är förlamat", "Sverige har ramlat ner från sin piedestal". Någon engelsk tidning menade att den svenska självbelåtenheten och förträfflighetsandan fick sig en knäck i början av 80-talet. "Och det gör Er absolut inte mindre sympatiska", som en journalist yttrade till vår London-ambassad.

Men 80-talets början blev också en tid då den svenska säkerhetspolitiken kom i förgrunden. Redan innan vi fick en "Whiskey on the rocks" nere i Karlskrona skärgård hösten 1981, hade det funnits indikationer på främmande intrång på vårt territorium. Den sovjetiska ubåten på grund mitt inne i den svenska skärgården väckte stort uppseende utomlands. Vi fick genomgående beröm i internationell press över vårt sätt att hantera affären och på sina håll beundran över vår fasta hållning gentemot Sovjet. 1982 var det dags för Hårsfjärdenincidenten, som ju sedan varje år följts av diverse indikationer på intrång och påföljande fruktlösa ubåtsjakter. Kommentarererna i den internationella pressen blev efterhand hårdare och växlade ofta mellan löje och hån över att vi inte lyckats få upp någon främmande ubåt till ytan. Men det fanns också de som uttryckte förståelse över svårigheterna att nå resultat, i synnerhet i så speciella omständigheter som Östersjöns vatten och dess botten erbjuder.

Men de senaste tio åren har inte bara varit ekonomiska problem och ubåtar. Fram till mordet på statsministern 1986 fylldes Sverige-bilden av både gamla och nya inslag. Till de gamla hörde kulturpersonligheter som Greta Garbo, Ingrid Bergman, Ingmar Bergman, Cullberg-baletten och Astrid Lindgren. Till dessa har fogats Björn Borg, Ingmar Stenmark och ABBA. Svenska kvalitetsmärken med Volvo i spetsen har fortsatt göra Sverige känt. Inom avdelningen svenska säkra "långkörare" fortsätter Nobelpriset att stå i en klass för sig.

En annan säker fångare av uppmärksamheten utgör officiella högnivåbesök. Statsminister Ingvar Carlssons besök på kort tid i Sovjetunionen, Kina och USA har givit tillfälle till exponering av vårt land i världens stormakter. Kungens och drottningens resor omges alltid av omfattande publicitet, som ofta också innehåller en hel del allmän information om Sverige. Att drottning Silvia i Västtyskland ofta betraktas som "unsere Königin" gör västtyskarna särskilt intresserade av vårt land. "Den bästa PR-kvinna vi någonsin haft", har någon sagt.

Men det finns också andra fenomen som under senare år givit anledning till kommentarer, ibland berömmande ibland raljerande, t ex följande:

- Sverige som förbudsland (aga, krigsleksaker m m).
- Omhändertagande av barn. I det avseendet kan erinras om den hetsiga debatten om att Sverige skulle hålla sig med särskilda "barngulager" som fördes i pressen för några år sedan och som hade sitt ursprung i en artikel i Der Spiegel.
- Pappaledighet och vår familjepolitik i övrigt.
- Den ständigt aktuella frågan om Raoul Wallenbergs öde, som i hög grad aktualiserats i USA under senare år.
- Vår strikta syn på alkohol och bilkörning, som börjar bli intressant i många amerikanska delstater där man nu skärper trafiklagstiftningen.

- Skattenivån. I det sammanhanget bör nämnas att skattebyråkraternas aktion mot Ingmar Bergman på Dramaten 1976 ur svensk publicitetssynpunkt var en av de mest besvärande man kan tänka sig. Helt nyligen fann Time Magazine anledning erinra om händelsen i en helsidesrecension av Bergmans uppsättning av "Hamlet" på Dramaten.

Men understundom uppmärksammas endast högst kuriösa fenomen i vårt land, vilket följande rubriker från Mexico häromåret kanse vittnar om: "En boorm i toaletten", "En svensk lokförare tappar loket", "En älg dör ovanpå sin jägare". Man kan undra vilken Sverige-bild mexikanarna fick det året! Å andra sidan var nog vår egen bild av Mexico samma år lika tunn och torftig.

Låt mig återkomma till den mest dramatiska händelsen i vår nation under senare tid, mordet på statsminister Palme. Om detta har skrivits tusemtals artiklar i utländsk press. De har givetvis i första hand behandlat själva den tragiska händelsen och omständigheterna kring den ödesdigra natten på Sveavägen, men de har också speglat Olof Palme och hans gärning, som den internationella statsman han var. Inte minst kommentarerna från tredje världen vittnar om detta. Bland allt det minnesvärda som sades om Olof Palme efter mordet vill jag låna vår FN-ambassadör Anders Ferm's ord: "Han gjorde vårt land lite större", vilket i sin enkelhet också säger vad Palme betydde för bilden av Sverige. Men uppmärksamheten kring mordet på statsministern har också speglat synen på Sverige som land. Inte minst har följande tema återkommit: "Den lilla fredliga idyllen som nu förlorat sin oskuld". I finsk press kallade man mordet "En kula i Sveriges hjärta". Sverige hade plötsligt blivit en del av det övriga Europa med politiskt våld och osäkerhet. Verkligheten hade trängt in i vår lugna avkrok av världen.

Allteftersom månaderna gick uppmärksammade internationella media också polisens fruktlösa ansträngningar att finna Palmes mördare. Kommentarererna var ofta syrliga ("den svenska polisen snubblar vidare"), och många minns väl hur man i en engelsk skämtteckning sammanfattade läget genom ett samtal mellan två personer inom den brittiska säkerhetstjänsten, där den ene säger: "Den dåliga nyheten är att vi är föremål för undersökning av polisen. Den goda nyheten är - de är svenskar!"

När den amerikanske journalisten Richard Reeves kom till Sverige i februari 1987 för att i likhet med många andra då besökande journalister se vad som hänt i Sverige under året efter Palme, tog han särskilt fasta på möjligheten av ett samband mellan mordet och Palmes medlaruppdrag i kriget mellan Iran och Irak. Detta var en hypotes som tidigare figurerat i skuggan av bl a hypoteser kring en 33-åring, kring kurder, kring olika extremistgrupper, kring statsministerns privata liv och många, många andra tänkbara spår. Genom att det samtidigt pågick en polisundersökning om Bofors vapenaffärer och tullen å sin sida utredde vissa av Nobel Kemis affärer fick man här ett helt spektrum av teorier och samband att laborera med. Denna härva av spekulationer påverkar naturligtvis bilden av Sverige på allihanda sätt, men ett faktum i den bilden består: fortfarande vet ingen vem som mördade Olof Palme.

Ett par månader efter mordet på statsministern inträffade en annan händelse, reaktorolyckan i Tjernoby, som kom att påverka vår egen syn på kärnkraftens säkerhet, men också fick effekter på omvärldens syn på Sverige. Inte minst amerikanska turister i mängd avbokade planerade resor till Sverige av rädsla för att smittas av radioaktivt nedfall. Nu har turisterna börjat återvända, vilket väl får tydas som att minnets halveringstid är betydligt kortare än det som cesium har. Söker man peka på något för Sverige-bilden positivt i sammanhanget så kan det väl

vara följande. Genom att katastrofen först blev känd i världen via svenska kanaler skapades i och för sig intrycket att Sverige var mera drabbat än andra länder, men det gav också ökad respekt inom i varje fall professionella kretsar för vår verksamhet, senare också för vår organisatoriska och tekniska förmåga att hantera problemet samt genomgående för vår informativa öppenhet i hanteringen av situationen.

Efter Tjernobyl följde Bofors vapenaffärer. Ur Sverige-bildsynpunkt kan förmodas att vi får leva med de negativa internationella effekterna av dessa affärer under lång tid framöver. De har blottat de inneboende motstridigheterna i den svenska vapenexportfilosofin och framför allt har de förmodligen komprometterat våra möjligheter att med samma moraliska kraft hävda av Sverige traditionellt hyllade principer på det internationella området, inte minst i fråga om nedrustning.

Lägg så till Boforsaffärerna ett antal andra s k affärer som berört både näringsliv (Fermenta), kommuner (Stockholms stads-hus) och t o m det i omvärlden så uppmärksammade JO-ämbetet och fram träder en något skamfilad bild av vårt land. Nu vore inte Sverige vad det är om inte detta mycket förutsägbart lett till att olyckskorporna börjat ropa: "Nu rämnar Sverige från alla håll!" Och nog kan det svida i vårt nationella ego att vårt rykte att vara hederliga, förtroendeingivande och rättsskaffens fått sig några ordentliga törnar. Vår självupplevda fasad av duktighet har visat sig dölja en ibland mindre lustig verklighet.

Men verkligheten har också ljusare sidor, något som omvärlden observerar när den söker bedöma vårt land i sin helhet och i sina rimliga proportioner. Den internationella pressen innehåller i dagarna åtskilliga artiklar om att Sverige i många avseenden fortfarande är ett modelland, ("un modèle qui tient",

enligt Le Monde), ett land vars ekonomiska situation många regeringar och folk skulle skatta sig lyckliga att förvalta och förfoga över. När statsminister Ingvar Carlsson under sitt USA-besök talade inför amerikanska journalister på den nationella pressklubben i Washington framhöll han att "den svenska modellen" åter väcker internationell uppmärksamhet. Det är, menade Carlsson, de lyckade ansträngningarna att både tvinga ner inflationen och arbetslösheten som gjort intryck och visat att det i den svenska ekonomin går att kombinera ekonomisk tillväxt med sociala reformer. The Economist förundrade sig i våras över "den ekonomiska paradoxen Sverige".

Jag inledde med att tala om det svåra i att fånga in Sverige-bilden i objektiva och definierbara termer. Till slut ligger Sverige-bilden i varje enskild betraktares ögon. Det går därför aldrig att tala om en universell, och lika lite om en officiell Sverige-bild, allra minst en som skulle vara fastställd av Sveriges regering och riksdag. Sverige-bilden bestäms av vad som verkligen händer i vårt land. Det går aldrig att med regeringsstyrda manifestationer söka skyla över en bister verklighet. Det blir snabbt genomskådat och leder till minskad trovärdighet. De informationsinsatser som görs är meningsfulla endast om de ärligt söker spegla verkligheten.

Det starkt subjektiva draget gör att begreppet Sverige-bild lätt lånar sig till våldsamma pendlingar mellan självöverskattning och självutplåning. I den ena ytterligheten finner vi klichéer som Modellsverige, Paradis, världssamvete, demokratins högborg, u-ländernas främste vän, etc. I den andra ytterligheten hittar vi tillmälen som totalitärstat, hycklarstat, skandalstat, eller vad man nu kan hitta på. Om jag själv ett ögonblick skall hänge mig åt subjektivism vill jag säga, att jag vid varje tid vill försöka se Sverige sådant som det är, utan förskönande omskrivningar men också utan förenklade försök till

nedvärdering och självfördömande. Jag vill varken gripas av hybris eller masochism. Jag tror att omvärlden även fortsättningsvis kommer att se på Sverige som ett demokratiskt och fint land, ett land med hög materiell och social standard, som är berett att dela med sig till dem som har det sämre, ett land som trots sin litenhet kommer att ha en respekterad och aktiv profil i det internationella umgänget, ett land som har och behöver ha ett starkt försvar och en egen väl utvecklad försvarsindustri, ett land som utmärker sig för sin avancerade ställning som industrination med vilken världens länder vill bedriva handel och ekonomiskt samarbete, ett land som har en mångfaldig kultur, som fortsätter synas på olika vetenskapliga områden, som frambringar idrottsstjärnor även i morgondagens värld, ett naturskönt och miljösunt land väl värt att besöka och turista i.

Någon brist på utmaningar finns förvisso inte och hur vi löser dem kommer att påverka morgondagens bild av Sverige:

- Det kommer att finnas utrymme för svenska modeller och svenska lösningar i frågor om ekonomisk stabilitet, strukturomvandling, regionalpolitik, arbetsmarknadsproblem, social välfärd, jämlikhetsfrågor, kärnkraftsavveckling, miljöpolitik, datautvecklingens möjligheter och risker, stadsplanering, genteknikens snabba utveckling, aidsforskning.

- Vår säkerhetspolitiska situation, vårt samarbete i Norden, vår inställning till Europa, våra förbindelser i tredje världen, vårt agerande i FN kommer att kräva svåra utrikespolitiska ställningstaganden.

- I en tid av internationellt massmedialt utbud utan tidigare jämförbara proportioner står vi inför utmaningen att slå vakt om egna kulturella och nationella värden utan att för den skull avskärma oss från omvärldens påverkan.

Det är bra att vi ägnar oss åt själssökande, men vi får akta oss för att bli fast i ett inskränkt nationellt navelskådande. Med större insikter om oss själva har vi dock större möjligheter att finna den roll i världen som vi tror bäst passar både våra ideal och våra resurser. En sådan sammanjämkning av verklighet och ideal, parat kanske också med en större förmåga att ibland le lite åt oss själva och vår strävan efter förträfflighet, är nog den bästa utgångspunkten för en hygglig bild av Sverige, både i dagens och morgondagens värld.

Kanske vi kan ta hjälp av den läkare i Motala som funnit att svensken har svårt för att skratta och därför nu börjat använda skrattet som botemedel i sin verksamhet! Rubriken i en gycklande brittisk tidningsartikel blev: "Serious Swedes have to laugh their pains away". Men se upp, varnar artikeln, när svenskarna också lagt humorn till sitt kollektiva psyke, kan ingenting stoppa dem...

ALLA NATIONER HAR MYTER OM SIG SJÄLVA

Carl Tham

Generaldirektör för SIDA

Vi ser oss själva genom andras ögon, medvetet eller omedvetet, frivilligt eller ofrivilligt. Oberördhet inför omvärldens klander eller smicker är bara en pose; innerst inne känner vi av det. Det känns inte trevligt när fientligt inställda utländska reportrar skriver om Sverige som ett byråkratiskt helvete eller när Indien tycks rasa över svenska vapenaffärer.

Det brukar ibland sägas att just den lilla nationen är särskilt angelägen om sin "bild". Men alla nationer har sina egna myter om sig själva och inget folk är likgiltigt för hur det uppfattas i omvärlden. För unga nationer är bilden av landet en del i själva nationsbyggandet; en mobiliserande ansträngning där omvärldens reaktioner helst skall förstärka stämningar i det egna landet. I nationer med fast och sedan sekler förankrad historisk identitet må självmedvetandet vara stort - men det hindrar inte att man är ytterst känslig för omvärldens reaktioner.

Omvärldens bild handlar både om bekräftelse och säkerhet - och så är det för alla folk. Att vidmakthålla eller utveckla en nationell och kulturell identitet kan inte ske i ett tomrum; omvärldens reaktioner blir en del av den egna självförståelsen. Ibland blir de också redskap i den politiska debatten.

Sverige bilden är som alla andra nationsbilder formad av iakttagarens politiska värderingar. Vad som i utlandets ögon är bra och dåligt i vårt land bestämmes självklart nog av det ideologiska filter som betraktaren anlägger. Sverige bilden kan både vara löfte eller hot. Då och då åberopas det socialistiska Sverige i amerikanska eller europeiska valkampanjer som ett exempel på hur illa det kan gå om skatterna är för höga eller socialvården för utbyggd. I 80-talets ideologiska klimat har den bilden inte varit ovanlig. Men många gånger har också omvänt den svenska modellen anbefallts som en särskilt framgångsrik metod att förena marknadshushållning med jämlikhetssträvande och socialt ansvarstagande. Den relativt betydande uppmärksamhet som den svenska modellen rönt under årens lopp - alltsedan Marquis Child på trettio-talet skrev sin berömda bok om Sverige som medelvägens land - har naturligen präglat vår föreställning om oss själva.

Det är ofrånkomligt att dessa bilder utnyttjas också i den interna svenska debatten. Det är Sverige bilden som bekräftelse. En utländsk kritisk reporter gör ett reportage för sin tidning, vilket i sin tur refereras i de svenska medierna och utnyttjas av dom som tycker på samma sätt. Vad som sägs och skrivs utomlands blir en bekräftelse på att den egna ståndpunkten om tillståndet i Sverige närmast är en universell sanning. Är frågan tillräckligt het i det främmande landet kan dessa svenska meningsyttringar i sin tur bli refererade, vilket ger en förstärkningseffekt här osv tills tidningsredaktionerna tröttnar och övergår till något annat.

Den s k familjekampanjen citerade således med entusiasm tyska reportrars avgrundsskildringar av hur svenska myndighetspersoner ryckte barnen från mödrarna. Att tyska tidningar skrev om saken ansågs bekräfta riktigheten i familjekampanjens anklagelser. Sanningen tycktes än mer uppenbar efter att UD försökte

ställa saker tillrätta på en uppmärksamman men ur svensk PR-synvinkel föga framgångsrik pressträff. Debatten gav nya ekon i Förbundsrepubliken där den politiska stämningen var särskilt mottaglig för dessa dystra bilder av välfärdsstatens olidliga förmynderi; omvärldens reaktioner kunde sedan citeras i Svenska Dagbladet med omnejd.

Särskilt vanligt är att regering och opposition refererar vad utländska ansedda bedömare har att säga om regeringspolitiken, berömmande eller fördömande. Kjell Olof Feldt läser högt ur Economist när tidningen prisar den svenska ekonomiska politiken; oppositionen letar fram citat från andra ledande internationella pressröster som säger motsatsen.

Det säger sig självt att dessa bilder av landet bara i begränsad omfattning låter sig påverkas av kampanjer eller informationsverksamhet, vilket naturligtvis inte hindrar att sådana av andra skäl kan vara nyttig. Icke-demokratiska länder brukar visserligen lägga ned oerhörd energi och väldiga resurser på att ge de rätta bilderna av landet i omvärlden samtidigt som man söker förhindra all fri journalistik. Men resultatet är synnerligen magert. Att vara chef för dessa kampanjer måste vara ytterst nedslående.

I demokratiska länder gör man naturligt nog annorlunda: här finns ingen officiös bild som skall marknadsföras. Däremot kan man kanske tala om en underförstådd officiell sanning av landet som förmedlas via de utåtriktade organen. Eftersom man ändå inte kan förhindra eller begränsa informationsflödet försöker man bjuda på hela samhället och hoppas att den bild som framtonar skall bli något så när sympatisk. Avgörande för bilden är givetvis vad som faktiskt händer och hur skeendet tolkas av journalister och andra opinionsbildare.

Låt oss påminna oss vad som påverkat Sverige bilden under 80-talet. Det är Whisky 237 på sitt skär i Blekinge skärgård och de häpna eller ironiska kommentarerna i omvärlden kring hur detta kunde vara möjligt. Det är de upphetsade ideologiska striderna kring löntagarfonderna, ofta återgivet i omvärldens mestadels borgerliga tidningar med sympati för motståndarna och deras Gulagvisioner. Men det är också den socialdemokratiska regeringens framgångsrika ekonomiska politik och den låga arbetslösheten. Och det är naturligtvis först och främst mordet på Olof Palme och den pinsamma bilden av polisens mördarjakt. Och nu har vi alltså Bofors och deras kanoner och mutor.

Politiska beslut om skatter, bostadsbyggande, vårdköer eller löntagarfonder och allt annat som beslutas om, styrs naturligtvis inte av hänsynstagande till omvärldens bilder. De utgår ifrån vår egen verklighet och de ambitioner vi har för samhällets förändring. Ett undantag är vissa delar av den ekonomiska politiken - t.ex. ränte- och valutapolitik - där omvärldens förmodade reaktioner är ofrånkomliga delar av beslutsunderlaget.

Med utrikespolitiken är det annorlunda. Där är omvärldens reaktioner och bilder av våra strävanden ett mål i sig. Det kanske låter chockerande trivialt. Är kanske inte utrikespolitikens innehåll mer handfast; allianser, pakter, tullunioner, upp- eller nedrustning? Förvisso. Men utrikespolitik är också bilder. Den är på en och samma gång uttryck för värderingar och politiska positioner; en vilja att ge omvärlden en viss bild av den egna positionen i det internationella mönstret.

Den mest centrala formuleringen i svensk utrikespolitik: "alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig" är just avsedd att skapa en sådan bild i omvärldens ögon. Att denna position är uppfattad och trodd kan i ett kritiskt läge vara livsviktigt för oss. Därför lägger vi också ned åtskilliga möda

på att söka ge den trovärdighet. Till standardformuleringarna hör således bland annat att utrikespolitiken är så utformad att den inte på något håll kan väcka varken förhoppningar eller farhågor. Det svenska försvaret är avsett att ge kraft och konkretion åt denna hållning.

Men svensk utrikespolitik är naturligtvis mycket mer än alliansfrihet och säkerhetspolitik. Det karaktäristiska för svensk efterkrigspolitik är bl.a. att landet på olika sätt starkt engagerat sig i hela det internationella skeendet. Det är en ofrånkomlig följd av den ökande insikten om det ömsesidiga internationella beroendet. Det är nog inte att överdriva om man säger att denna insikt upplevts särskilt starkt i Sverige.

"De internationella frågorna kommer till oss i vardagsrummet, gör oss medvetna om världen och tvingar oss att ta ställning", sa Olof Palme 1966. "Det är ett led på den väg där vi måste ut i världen och världen kommer in till oss." Olof Palme var naturligtvis särskild engagerad i detta. Men hans principiella uppfattning om det internationella ansvarets och engagemangets betydelse delades av flertalet politiker – även om man givetvis hade och har olika meningar om de ståndpunkter som bör intas. Politiker och partier tvingades att formulera människors känslor och moraliska ställningstaganden också i frågor som till synes låg utanför våra möjligheter att påverka eller styra. Att se världen är också att förklara den och att utmejsla vår egen roll.

Man kan diskutera hur det kunde komma sig att det svenska engagemang i tidens stora internationella frågor blivit så markant och med en så betydande uppslutning från en dominerande politisk majoritet. I en studie om den svenska beredskapsliteraturen har Riadko Kajzlar hävdad att de intellektuellas engagemang för framför allt tredje världen var en reaktion på den

tystnad och det moraliska dilemma som skapades under andra världskriget med dess försiktiga neutralitet. Man ville inte på nytt stå utanför tidens stora frågor. Det finns, menar han, ett skuldbelagt samband mellan denna krigets ofrånkomliga tystnad, femtiotalets eskapism och 60- och 70-talets brinnande intresse för mänskliga ställningstaganden – ett intresse som kanske har avtynat något i det förvirrade 80-talet där frontlinjerna inte längre ter sig lika rätlinjiga.

Hur det nu förhåller sig med detta är det alldeles klart att den svenska aktivistiska utrikespolitiken, med dess markerade engagemang för FN, nedrustning och tredje världen i hög grad är en del av Sverigebildens. Den är som bekant inte alltid uppskattad men väl känd. Inte minst i u-länderna där den har en utomordentligt stor betydelse för vårt allmänna anseende. Det är enligt min mening heller inget tvivel om att den alliansfria positionen inte bara uppfattas som en säkerhetspolitisk position utan också i viss mån som en ideologisk. Sverige antas företräda uppfattningar och ståndpunkter som står fria mot båda stormaktsblockens aggressioner och manipulationer. Det betydande biståndet och det starka betonandet av FN och det internationella samarbetets värde ses som en bekräftelse på denna moraliskt-politiska position. Den svenska hållningen är också viktig för vår självkänsla och identitet i en kaotisk värld; något att slå vakt kring också för vår egen skull. Det stora biståndet med dess moraliska grund är viktigt också för oss själva.

Men just därför att den svenska hållningen har denna moraliska och principiella grund är den också sårbar och bräcklig. Ingen förväntar sig nog att Sverige skulle agera utan hänsynstagande till egna politiska och kommersiella intressen. Men om denna intressepolitik tar överhanden kommer också Sverigebildens förändras. Gapet kan bli för stort mellan den internationalistiska

hållning vi normalt brukar företräda och den snöda verkligheten.

En utrikespolitik som framför allt domineras av omsorg om marknadsandelar och andra omedelbara ekonomiska intressen, i åttio-talets nyrealistiska anda, kommer snabbt reducera våra möjligheter att med trovärdighet hävda andra värden. Det är som med neutralitetspolitiken - om ingen tror på vår beslutsamhet att stå utanför en militär konflikt är den inte mycket värd. Om ingen längre tror på att vi också i praktiken handlar efter de principer vi företräder i internationella sammanhang - ja då har våra ståndpunkter just ingen genomslagskraft. Boforsaffären har på ett handgripligt sätt illustrerat detta dilemma. Den fråga som politiskt måste besvaras - av alla partier - är om denna vapenexport verkligen är värd sitt ofrånkomliga politiska pris. Den tydliggör också att Sverige-bilden ytterst har ett sammanhang med våra egna värderingar och ställningstaganden. Inga aldrig så skickligt upplagda kampanjer kan styra de bilder som föds ur verklighetens drama.

SVERIGES RYKTE ÄR GOTT

Erland Josephson

Skådespelare, författare och tidigare bl. a. chef för Dramaten

Några mycket tillfälliga och spridda intryck och reflektioner, till största del grundade på samtal och umgänge med människor i Italien, Jugoslavien och Ungern:

Det är alltså folk, bosatta långt ifrån oss, som tycker att vi varit duktiga som så snabbt har arbetat oss upp ur en strävsam tillvaro i igloos och lappkåtor. Vi är relativt ointressanta för dem, de har inte ägnat Sverigebildens några djupare funderingar, vi ligger avsides. Uppfattningarna om oss som ett stabilt land är påfallande stabila.

Sveriges rykte är gott.

Vi har konstiga dryckesvanor och vi kopulerar flitigt innan vi i stor utsträckning begår självmord efter att ha betalt in en förfärlig massa skatt. Sverigebildens i utlandet rimmar ofta med våra egna schabloner. Och man tror att AIDS har haft större inverkan på våra upphetsande sexvanor, än vad mordet på Palme har haft på det svenska samhället. Dessa väcker i varje fall större nyfikenhet, också hos så kallade intellektuella.

Sveriges rykte är gott.

Vi är duktiga i att fördela välfärden, vi har okurrumperade och hyggliga politiker, vi tillverkar kvalitetsvaror, vi fryser inte fast det är så kallt, vi har fantastiska skådespelare, skidåkare och tennisspelare, vi är långsamma, djupsinniga och tråkiga.

Mordet på Palme var alltså ett gangsterdåd, inte ett symptom på en samhällsförändring. Och vapenaffärer är vapenaffärer, de

är invecklade. I Jugoslavien säger flera som jag talat med att deras bild av Sverige förändras mer av att man friger den som mördad deras ambassadör ur fängelset än av att vår statsminister blir nedskjuten på gatan. Skotten mitt i stan och de löjligt väckande polisinsatserna tycks snarare bekräfta bilden av en relativt fredad vrå, med öppet exponerade politiker, ett land utan särdeles mycket historia, politik och konflikter.

Sensationella händelser förblir sensationer, undantag som snarast bekräftar Sverige-bilden. När jag vandrar omkring i Budapest med en världsberömd regissör, född 1938, påpekar han att den stora boulevard vi går på har blivit omdöpt fem gånger under hans livstid, alltefter den våldsamma historiens förlopp och politikens skiftningar. När vi fredligt promenerar utefter Donaustranden nedanför det lyxhotell mitt i stan där jag bor, pekar han ut platsen där de judar som inte deporterades sköts ner; det var ett folknöje att betrakta skådespelen.

Utifrån sådana erfarenheter, och med en alldeles tydlig fruktan för en ny öppen centraleuropeisk antisemitism, en växande osäkerhet på utvecklingen och en bundenhet till våldsamma historiska förlopp och omvälvningar, ter sig Sverige närmast orubbligt, ett oföränderligt öppet, demokratiskt, informativt och relativt rättvist samhälle.

Italienare tycks mig än mindre intresserade. De är nyfikna på svenska människor, de får ofta goda rapporter i pressen om svensk politik och svenskt samhällsliv, men det verkar inte särskilt upphetsande. De ber mig artigt om kommentarer, men mina försök att framställa saker och ting som även rimligt komplicerade är inte särskilt framgångsrika, det beror inte bara på mig utan också på att Italien gestaltar sin inneboende samhällsdramatik så mycket öppnare och kraftfullare än vi. Även för dem är mordet på Palme en sensation, men också en bekräftelse just genom att vara sensation, ett ruskigt undantag i en behaglig och välhanterad verklighet, som ändå inte verkar särskilt lockande eller avundsvärd.

Jag talar här givetvis om relativt välsituerade och välutbildade italienare, för de många fattiga och av livet betryckta är säkert bilden av Sverige, i den mån de har någon, mera frestande. Och de är säkert opåverkade av så triviala ting som politiker-mord och vapenaffärer.

När jag till min ungerske vän säger att det utifrån de här skisserade utgångspunkterna verkar en aning egocentriskt att utreda en eventuellt ny Sverigebild förstår han mig emellertid inte alls. För det första rimmar det med hans positiva Sverigebild att man efter sådana här händelser utreder Sverige-bilden. För det andra är även det som inte alls förändrats föränderligt. Den bild han har av Sverige har byggts upp långsamt, baserats på en mångfald av informationer, intryck, tillfälliga yttranden, bekantskaper, filmer, uttryck hos skådespelare, översatta dikter, den egna personliga och nationella situationen, och så vidare. Händelse läggs till händelse, faktum till faktum, och just stabiliteten i Sverige-bilden, långsamheten i dess utveckling, trögheten, innebär också en tröghet i andra änden; en negativ förändring kan medföra en svårutrotlig bildförskjutning. Varje individ och varje land måste hela tiden syssla med bilden av sig själv och analysera den. Har händelser varit stora för oss själva måste vi se efter vad de inneburit för andra. Själva frågeställningen innebär för min ungerske vän en bekräftelse på ett samhälle som inte bara är noggrannt, tråkigt och självtillräckligt, utan också vitalt nyfiket på sig själv och andra. Man får inte låta sig luras av sin egen stabilitet.

I det ständigt instabila Centraleuropa betraktar min vän bilden av vårt land. Han älskar Ungern och tycker om Sverige. Han vet att trots allt kan alla bilder förändras om man inte ser opp.

Sveriges rykte är gott.

SVERIGEINFORMATION, SEDD FRÅN ETT STÖRRE AMERIKANSKT
UNIVERSITETS HORISONT

Lars Gustafsson

Författare, professor vid University of Texas, Austin

1. I det följande skall jag först försöka definiera den fråga som uppdragsgivaren ställt på ett sådant sätt att den kan ges ett meningsfullt svar (1.1). Därefter skall jag i korthet granska mina erfarenheter av statlig svensk kulturinformation. (1.2) Efter dessa förberedelser skall jag behandla ett konkret och avgränsat exempel: Hur ser Sverige ut, sett från The University of Texas at Austin våren 1987 (2).

1.1 Har, som statsrådet Carlsson säger, "Sveriges anseende utomlands tagit skada" av de senaste årens händelser? Jag tror knappast det. Den morgon Utredarens vänliga brev når mig läser jag just en artikel i Wall Street Journal (30/4 s 26) om Ayatollah Komeini's 3 000 första dagar vid makten i Iran. Miljontals intellektuella i landsflykt, miljontals andra avrättade och i fängelse, ett krig som pågår sedan årtal och som förbrukar blomman av landets ungdom och tar hälften av den iranska bruttonationalprodukten i anspråk. Detta är, skulle jag vara böjd att säga, det slags artikel som kan skada ett lands anseende i USA. Det räcker sannerligen inte med småsaker. Amerikansk allmänhet är mycket geografiskt okunnig, det historiska minnet är kort. (Jag träffade nyligen en helt framgångsrik trettioårig affärskvinna som a propos filmen "Platoon" helt allvarligt frågade mig "Var låg egentligen Vietnam? "Imperfektum är lika intressant som frågan. Vietnam finns knappast i

presens, bara i imperfektum för en modern amerikansk allmänhet.) Naturligtvis har det skadat Greklands anseende att landet vägrade utlämna terrorister och mördare till en rättmätig dom i USA, och naturligtvis har det skadat Österrike att landets president är avslöjad nazistisk krigsförbrytare. Men hur långt sträcker sig skadan? Diskuterar man Papandreou eller Waldheim utanför State Department? Ja, möjligen i en och annan Faculty Club, i ett och annat politiskt seminarium. Varje nyhet konkurrerar i USA järnhårt med varje annan nyhet; minnena är korta. Det är inte lätt att ta upp tävlan med de stora grabbarna; Ayatollah, Nicaraguas diktator Somosa, fondbörsens nattsvarte insidertrader Mr Bosky? Med dem är det svårt to m för Papandreou och Kurt Waldheim att tävla. Föreställningen om ett i USA infamt påpassat Sverige vars minsta rörelser och misstag följs med ängslan och indignation, är, tyvärr och lyckligtvis, en alltför optimistisk idé. Normalt finns inte Sverige med på den amerikanska mediakartan.

För att förlora eller skada sitt anseende måste man, i dagens värld och speciellt i dagens amerikanska mediavärld, uppfylla två villkor; man måste bete sig mycket illa och man måste i någon mån redan på förhand stå i uppmärksamhetens blickpunkt.

Sverige uppfyller ingendera villkoret. Några fällande domar i Europarådets domstol och ett par dunkla, kanske politiska, mord- och vapenaffärer, betyder inte så mycket i en värld där sådant som Iran eller Mozambique finns. De obefintliga medborgarrättterna på Cuba eller i Polen betyder mer, och med rätta mer, än de ofullständiga medborgarrättterna i Sverige. Sverige upplevs i USA i allt väsentligt som ett svenskarnas problem, men knappast som någonting som i likhet med Cuba eller Mozambique bör belasta världens samvete. Wall Street Journal har under hela denna vinter bara tre gånger uppmärksammat Sverige. Första gången var när Stockholms Länspolischef lämnade

sin post i samband med konflikter i palmeutredningen, andra gången var en kort notis om mordet på krigsmaterielinspektören Algernon. Den enda artikel i sverigefrågor som gått utöver notisformat var införd häromdagen, och handlade om att LM Ericsson tagit hem en mycket stor order i Frankrike, i skarp konkurrens med amerikanska företag. I jämförelse med den bevakning som ägnas Japan är detta mikroskopiskt litet, och även i jämförelse med den uppmärksamhet som kommer Grekland och Förbundsrepubliken till del är uppmärksamheten ytterst liten. Wall Street Journal, som förmodligen är den tidning som läses av de flesta beslutsfattarna i USA, har ägnat betydligt större uppmärksamhet åt Vatikanens skandalösa inblandning i Banco Ambrosiano spektakulära krasch häromåret. Det räcker inte med några "affärer" för att skada ett lands anseende; det måste stå i centrum av uppmärksamheten av speciella skäl för att sådana händelser skall få en vikt. Med den utomordentligt detaljerade och kritiska uppmärksamhet som ägnas japanskt arbete och liv, för dess betydelse i amerikanskt ekonomiskt liv, är det nog tänkbart att motsvarande händelser i Japan skulle ha lett till en mycket livlig uppmärksamhet. Dagens stora amerikanska opinionsvind är protektionismen, och den har Sveriges Utrikesdepartement all anledning att observera noga, ty den kommer att förändra världen om Demokratiska partiet behåller sin majoritet.

En egendomlig missuppfattning som jag ofta stöter på även i sofistikerade svenska kretsar och som jag efter snart ett halvt decennium i amerikansk universitetsmiljö tror mig tryggt kunna avföra till mytologins värld är föreställningen att något som kallas "den svenska modellen" spelar någon som helst roll i amerikansk ekonomisk och sociologisk debatt. Det är möjligt att den svenska modellen spelade en roll under keynesianismens höjdpunkt, Franklin D Roosevelts och Professor Gunnar Myrdals 1930-tal. Föreställningen att den i Kongress eller Senat skulle kunna anföras ens som varnande exempel idag är orealistisk.

Över huvud taget är "utländska" exempel och paradigmer idag endast negativt användbara i den allmänna politiska debatten.

Det är i en ytterligt begränsad krets av sverigeeexperter, sådana människor som Professor Donald Hancock vid Vanderbilt University som begreppet spelar någon som helst roll. Om man tillfrågar Daniel Bell i Harvard om han anser att den svenska modellen på senare år har förlorat något av sitt anseende (en annan svensk mytologisk tes) kommer han att svara (jag vet det ty jag känner honom) att den svenska modellen aldrig har betytt något för amerikansk statsvetenskap och därför inte heller förlorat någon guldkant. Som varje iakttagare som har någon verklig förtrogenhet med amerikansk historia inser finns det bara två utländska "modeller" som har spelat en verklig roll i amerikansk statskonst under unionens hela historia och det är British Common Law och den franska upplysningstidens statsrättsliga idéer, förkroppsligade i konstitutionen. Det finns ingen "svensk modell" som spökar i USA och det finns heller ingen svensk modell som rostar i kanterna. För amerikanskt arbete och liv är japanska skatter och importtullar så mycket viktigare än svenska skatter. I ett land där industriarbetaren håller på att bli en lika sällsynt medborgare som bonden (omkr 5 %) och där fackföreningsrörelsen håller på att försvinna är Saltsjöbadsavtalen eller de svenska socialiseringsfonderna inte särskilt aktuella. Inte ens som avskräckande diskussions-exempel, eftersom det uppenbart finns mycket sämre ting i socialismens värld.

★

Kommittédirektivens motiveringar innehåller tyvärr flera illa genomtänkta formuleringar, något som försvårar uppgiften att på ett meningsfullt sätt besvara utredarens frågor. Här sägs till

exempel på s 2: "Syftet (med sverigeinformation) är att sprida kännedom om det svenska samhället samt väcka intresse och förståelse för Sveriges syn på olika samhällsfrågor."

Om begreppet svenskt samhälle förstås på det i klassisk sociologisk litteratur normala sättet, nämligen som Professor Eli Heckscher på sin tid formulerade det; svenskt arbete och liv, blir första delen av formuleringen rimlig medan den andra delen är nonsens. Det kan inte finnas något sådant som "Sveriges syn på olika samhällsfrågor". Om den för formuleringen ansvarige med "Sveriges syn" menar "den svenska regeringens syn" är naturligtvis uppgiften trivial. Den svenska regeringens syn på olika frågor förmedlas till utlandet av svenska ambassadörer. Något så trivialt kan inte vara avsett. Jag vet ingen samhällsfråga, från behandlingen av AIDS till skatterna, om vilken det kan råda en så vittomfattande konsensus att man kan tala om "Sveriges syn" på frågan. Det skulle i så fall vara trivialiteter av typ "det är önskvärt att små barn kastas i elden". Såvitt inte direktivförfattaren med "Sveriges syn" menar någonting i stil med statistiska opinionsundersökningar, talar han nonsens.

Medan texten talar ganska mycket om "samhällsliv" och "samhällsinformation" förekommer kulturbegreppet ytterst sparsamt i utredningsdirektiven och i sådana formuleringar som "kultur- och informationsutbytet". En sådan formulering är, trots sitt oskyldiga utseende, djupt missledande, ty den sammanfogar företeelser som i själva verket har ytterst litet med varandra att göra. Att informera en amerikansk journalist eller låt oss säga ett doktorandseminarium om utgången av det senaste riksdagsvalet i Sverige eller begränsningarna av svensk markägares byggrätt på egen mark är snabbt gjort. Att införa en amerikansk publik i, låt oss säga, Sven Delblancs romaner, är en uppgift av ett helt annat slag; den informationsteoretiska tätheten i

den senare uppgiften är ofantligt mycket större än i den förra. På ett sätt som nog är typiskt för många kulturutbytesutredningar genom åren försöker direktivskrivaren välvilligt tala för ett energiskt kulturutbyte med en ekonomiskt opportunistisk motivering: "Även för den svenska utrikeshandeln är kultur- och informationsutbytet viktigt. Kunskaper om Sverige och svenskt samhällsliv är av stor betydelse för att skapa goda förutsättningar för exportfrämjande och varaktiga ekonomiska förbindelser."

Men är det så? Har verkligen kunskaper om japansk poesi, zenbuddistisk meditation och japanska industriella socialförmåner bidragit till försäljningen av Mazda i USA? Har Gunnar Ekelöf (ehuru stor bilentusiast) någonsin sålt en Volvo i USA?

Den kommersiellt opportunistiska motiveringen ger inte bara ett vulgärt intryck: den är också falsk. "Kulturutbyte" måste naturligtvis utgå från att det finns en svensk civilisation, en svensk bildning, kort sagt en svensk röst i världen och om man tror på den rösten måste det ha ett egenvärde att förmedla den.

Naturligtvis kan detta vara betydelsefullt. Men inte på det nästan bilförsäljaraktigt inskränkta sätt som direktivskrivaren tänker sig.

Under några år i slutet av nittioalet och början av det nya århundradets första decennium bidrog Jean Sibelius symfonier och framförallt tondikten Finlandia till att rädda Storfurstendömet Finland undan en hotande russifieringsvåg. Sibelius gav en röst åt Finland. Hans musik visade att det fanns någonting där, att det fanns en finländsk civilisation som inte bara kunde viftas bort som folkloristisk egenhet i en rysk provins. Jag betvivlar starkt att Findlaysons väverier i Tammerfors hade någon som helst nytta av Sibelius musik på internationella tex-

tilmarknader. Däremot bidrog dessa symfonier till att väverierna överlevde de kommande decennierna av finsk historia.

Denna skillnad är, kunde man säga, skillnaden.

*

1.2 Jag har aldrig riktigt begripit uttrycket "kulturutbyte". Jag har aldrig träffat någon enda människa från Yunnanprovinsen i Kina till Harvard Square, som har uttryckt en önskan att byta kultur med mig. Det är bara i delegationsvärlden man låtsas att man tror att det är så det går till. Riktigt "kulturutbyte" går till på ett annat sätt. Problemen är exakt de som möter den debuterande unge poeten från Västerås i den okända storstaden Stockholm; han måste på ett eller annat sätt visa att han har med sig något intressant, han måste bli en röst.

Detta åstadkoms inte med delegationer, men däremot kan man ha stor hjälp av ett informellt statligt kulturutbytesinstitut. I min ungdom samarbetade jag med tre olika herrar på Svenska Institutet som verkligen var utmärkta: Per Axel Hildeman, John Walldén och Göran Löfdahl. Jag tror inte jag överdriver om jag säger att vi tillsammans med en hel grupp andra författare och intellektuella (Tranströmer, von Vegesack, Enquist) åstadkom en öppning för svensk litteratur i Förbundsrepubliken. Hur gjorde vi det? Genom ett förfinat samarbete mellan tjänstemän och sköndandare och genom ett absolut oortodoxt förhållningssätt till hela kulturdiplomatien. Vi hjälptes åt att inbjuda en mycket inofficiell ja på sina håll till och med dubiös organisation, som råkade just då innehålla alla Tysklands bra kritiker, Gruppe 47, till Sigtuna. Den svenska rösten fick plötsligt ett eko. Vi anordnade på den tid då Peter Szondy, den store kriti-

kern, ännu var i livet, seminarier i Wannsee i Berlin, inte om "Den svenska modellen" eller "Svensk kulturpolitik" eller något sådant utan över sådana ämnen som "Genomskådlighet och icke-genomskådlighet som metapoetiska postulat". Vi utgick med andra ord från att andra människor skulle finna sådant intressant som vi själva fann intressant.

Vi hade framgång, ja en del av vad vi gjorde verkar än idag efter i Frankrike, ty det är en gammal regel att en svensk författare för att uppmärksammas i Frankrike först måste ha en tysk hallstämpel.

Hur har mina erfarenheter på senare år varit? Jag har haft ett mycket värdefullt stöd från Svenska Institutet i form av översättningssubsidier för en del av mina böcker. Jag tror att det har varit viktigt, kanske speciellt viktigt i USA och Spanien.

När det däremot gäller personutbyte har jag det intrycket att Institutets verksamhet blivit mycket trängre och mera politiserad under Anders Clasons tid som chef. Jag tröttnade litet grann på att utnyttja Svenska Institutet och Svenska Informationstjänstens i New York resurser sedan Institutet erbjudit mig sexhundra kronor för en resa till en officiell inbjudan i Holland hösten 1983. Hösten 1984 när jag var inbjuden att läsa dikter vid ett viktigt internationellt forum, Harbourfront i Toronto fick jag ett mycket välkommet resebidrag från Sveriges Exportförbund, sedan informationstjänsten i New York förklarar sig inte ha några pengar. Jag har på senare år tolkat detta så att min tidvis något skeptiska hållning till den svenska regeringen och dess maktapparat, har gjort mig mindre lämplig som företrädare för svensk civilisation. Jag tror det är ett misstag, det slags misstag som i experternas ögon (men som sagt inte i allmänhetens) kan skada ett lands anseende. Personligen har jag mycket att lipa över. Jag företräder ju svensk civili-

sation även när jag inte gör det med svenska skattebetalares pengar. Men det är intressant i vårt sammanhang. Ty denna hållning, otänkbar under Göran Löfdahls eller Per-Axel Hildemans tid, tillsammans med det ökade intresset för kollektiva kulturutbytesavtal på regeringsnivå vittnar om en långsam övergång till en kulturutbytesteknik av mera "östeuropeisk" typ. Jag tror inte på den.

Förr eller senare kommer anslagsbeviljande myndigheter att inse hur fruktansvärt ineffektiv och oekonomisk en sådan verksamhet är. Detta intryck förstärks av att det nu börjar dyka upp direkta propagandapublikationer sådana som tidskriften Inside Sweden.

Ett par gånger på senare år har det visat sig att jag faktiskt på ett helt självklart sätt i USA, och också en gång i Frankrike, kunnat samarbeta med det tyska Goetheinstitutet, som alltså har varit generöst och okonventionellt nog att se mig som ett appendix till sin egen verksamhet. (Detta sammanhänger naturligtvis med att jag formellt faktiskt är professor i både Germanistik och Filosofi vid UT.) Det har varit en mycket god ersättning för det stöd jag förr fick av Svenska Institutet och som numera av ideologiska skäl tycks vara förlorat.

Bortsett alltså från översättningsstödet som tydligen utdelas av en kommission med stort oväld och betydande sakkunskap, har jag nog känslan av att Svenska Institutet på senare år inte har varit något för mig. Efter årtal i USA, där jag väl tillsammans med Tomas Tranströmer är den bäst representerade författaren i min generation med fem prosaböcker och tre diktböcker utgivna hos goda förlag, i USA där jag bedriver en ganska livlig gästföreläsningsverksamhet vid olika universitet, mest på inbjudan av deras filosofiska institutioner, har det aldrig gjorts ett enda aktivt försök från Informationstjänstens sida

att t ex ta kontakt med min New Yorkförläggare New Directions för att eventuellt göra något tillsammans. Ett undantag i denna senare erfarenhet var ett evenemang i samarbete med min egen akademi, Akademie der Künste i Berlin, hösten 1986. Mitt intryck var det av en mycket välförberedd, litet för officiös, "kultursatsning", på PR-nivån lysande väl genomfört i den mördande konkurrens som är typisk för Berlin. Att jag inbjöds berodde säkerligen på att Akademin i sista hand stod för urvalet av inbjudna gäster.

När jag i sommar återvänder till Berlin för en serie av läsningar, är det typiskt nog på inbjudan av den berlinska kommitté som organiserar stadens 750-årsjubileum. Ett bevis bland många för styrkan i den gamla Hildeman-Löfdahlska linjen.

Jag nämner detta inte för att klaga, ty som jag redan konstaterat är det ingenting i min verksamhet som verkligen förhindras av denna hållning, men för att påpeka att Informationsbyråns och Institutets personutbyte i dessa år inte alltid styrs av det lägliga utan fastmera av det ideologiskt opportuna. Detta betyder naturligtvis i ett längre sammanhang minskande effektivitet och försämrade effekt av investerade offentliga medel.

★

2. University of Texas at Austin (i fortsättningen kallat UT) är med sina c:a 45 000 studenter av ungefär samma kvantitativa dimensioner som Moskvauniversitetet. Här finns några nobelpristagare, t ex Ilya Prigogine och Stephen Weinberg, några världsberömda författare, t ex Carmi, Christopher Middleton, Stephen Mitchell, Julio Ortega. Våra bibliotek är sammantaget större än Carolina Rediviva. Vi har en tokomakreaktor på campus

och lika många fulla filosofiprofessurer som alla svenska universitet tillsammans. Denna vår erbjuder vi faktiskt fyra olika kurser om existentialismen och naturligtvis ett trettiotal olika kurser i empirisk filosofi, logik och metamatematik.

I denna miljö är det alltså väldigt mycket som väddar till studenters, lärares och forskares uppmärksamhet. Hur uppträder ett sådant fenomen som svenskt arbete och liv eller en sådan röst som svensk civilisation på denna scen?

2.1 Vi måste naturligtvis mycket noga skilja mellan specialnivån och den allmänna bildade publiken vid ett sådant universitet som UT. Precis som det vid UT finns ett par personer som läser Ayatollans skrifter i original har vi ett par professorer som vet mer om Sverige än många svenskar. John Weinstock har denna vår lett ett seminarium om den svenska tonsatta dikters historia tillsammans med Music Department. Professor John Hoberman, som arbetar på en bok om det politiska våldet, har bett mig ge honom alla tidningsurklipp ur Svenska Dagbladet om palmeutredningen. Professor John Bellquist skriver vidare om Strindberg. Hans Sverige är nog - just i dessa år - snarare adertonhundraåttiotalets än nittonhundraåttiotalets.

Jag nämnde tidigare den språkligt amatörmässiga och intellektuellt torftiga tidskriften "Inside Sweden". Det är i papperskorgen hos sådana experter som Weinstock och Hoberman den till sist hamnar. Man måste ha klart för sig att hos dessa herrar tävlar den om lästimmarna med New York Review of Books, Scientific American, The Economist, Die Zeit och Akzente. Jag tror att det finns en sorts försök att likna internationella tidskrifter - eller internationella reklampublicationer av typ Lufthansa's Germany (ett typexempel på en förstklassig reklampublicering, fullt i stånd att trycka en artikel om filosofen Habermas över fyra sidor), som man hellre bör avstå från än

göra amatörmässigt, ty den kommer att enbart utmana löjet. Vad jag har emot en tidskrift som Inside Sweden är inte så mycket dess enfaldiga och grovt förenklade sverigebild som att det språk den är skriven på helt enkelt inte är engelska. (Informationstjänstens nya franskspråkiga publikation visar liknande symptom.)

De amerikanska universitetens fåtaliga sverigespecialister är oerhört viktiga. Det är de som lär sina studenter vad Sverige och den svenska rösten är, och det är de som kan entusiasmera till ett fördjupat sverigestudium. Jag vet ju hur svårt deras arbete är. Själv undervisar jag sedan många år aldrig om skandinaviska ämnen, ty de intresserar mig inte så mycket. (Utom en eller annan gästföreläsning; sist var det om "Makt och legalitet i Sverige" vid Lyndon B. Johnson School of Political Science). Jag brukar karakteristiskt tala om sådant som Jean Paul Sartres existentialism eller Upplysningens filosofi eller Baudelaires världsbild. Till sådana kurser brukar jag få mellan trettio och fyrtio studenter. Om jag i stället talade om, säg "Gunnar Ekelöf - en svensk mystiker" skulle jag inte vara säker på att få ihop de sex studenter som behövs i ett högre seminarium för att kursen inte skall läggas ned. De människor som arbetar med svenska ämnen vid UT lever, kan man säga, under ett ständigt nedläggningshot som inte har någon som helst motsvarighet i ämnen som filosofi eller de större språken. De besparingar som sjunkande oljepriser framkallar i ett sådant system som UT drabbar precis sådana saker som det specialiserade studiet av svenska språket och litteraturen, och i den mån det bedrivs, studier av "svenskt arbete och liv". Harvard hade i min ungdom ett högt utvecklat skandilaviskt studium under den store Haugen. Idag finns där en yngre assistant professor i svenska och enligt vad jag hörde häromdagen av en av institutionens seniorer, avgörs det denna vår om han skall få stanna eller inte.

Huvudtendensen vid amerikanska universitet är att en expertgeneration inte automatiskt, ersätts av en ny. Ty andra områden kan under tiden ha börjat yrka på starkare resurser. Vi ser i dessa år en sådan överföring från astronomi och fysik till biokemi.

2.2 Men hur ser det ut bland den "bildade allmänheten"? Den obildade allmänheten i USA är inte i stånd att tala om i vilken världsdel Sverige ligger, än mindre skilja mellan Schweiz och Sverige: Jag vet inte varifrån denna brist på geografisk allmänbildning kommer, men faktum att den finns. Det är mot den bakgrunden det följande måste läsas.

Jag stöter på ganska många studenter som den ena eller den andra sommaren har varit i Sverige. Deras reflexioner är ofta träffande men lämnar sällan den turistiska nivån. De ser till exempel att den personliga konsumtionen är mycket lägre än i alla andra nordeuropeiska länder och att få människor har råd att köpa nya bilar eller kött till middagen, men de kan sällan relatera fakta till sådana politiskt ekonomiska faktorer som offentlig sektor och konsumtionshämmande varuskatter. De ser också att Stockholm har ett mycket levande teaterliv, men jag tror inte att de är i stånd att beskriva de olika intellektuella tendenserna i denna teater. Om konst och litteratur har de sällan en aning.

Hur många av dessa människor följer upp sina ursprungliga kunskaper med språkstudier och andra studier? Några. Jag har ett intryck av att när jag först kom till Austin, i början av 1970-talet, fanns det en grupp av studenter vilkas sverigeeintresse var baserat i en nästan otrolig utsträckning på Ingmar Bergmans filmer. Man skulle kunna säga att i början av sjuttio-talet var han en röst för Sverige, så som Jean Sibelius en gång var en röst för Finland. Intresset för Bergmans filmer ledde studenter

och andra till ett vidgat och fördjupat intresse för hans land-skap, hans språk, hans historiska rötter. Många av den epokens unga skandinavister, t ex Frankie Denton som nu sitter i Köpenhamn eller Larry Scott i Gustavus Adolphus var bergman-frälsta som unga.

Ett intresse för arbetsmarknad eller opinioner i Sverige kan kanske växa ur en sådan upplevelse, men knappast tvärtom.

Vad man ofta slås av vid diskussioner om "kulturutbyte" är naturligtvis att företeelser intresserar människor inte för att de kommer från ett bestämt land, utan därför att de är vad de är. Ilya Prigogine brukar ge bort min roman "Tennisspelarna" på tre olika språk till familjer där han äter middag. Som gammal nobelpristagare gillar han säkert Sverige varmt, men det är inte skälet till att han ger bort min bok. Han tycker att det är en rolig skildring av hur det är att vara europeisk intellektuell i Texas.

Jag fick en nyttig lektion i detta när jag en gång satt på en buss i Ungern och började samspråka med en litet äldre student, som tydligen doktorerade i matematikens filosofi. Så småningom framgick det att jag var svensk. Den ungerske metamatematikern tittade imponerad på mig och sade:

- Åh, ni är alltså landsman till den store Lindström?

Som alla förstår syftade han på Professor Per Lindström i Göteborg och ett av hans många intressanta sextiotalresultat, nämligen att den gödelska oavgörbarheten gäller för en viktig del av den n -ställiga predikat-kalkylen.

Jag undrar om kulturutbyteskommissioner och utredare någonsin kommer att förstå att en sådan man som Dr Per Lindström i Göteborg kanske betyder mer för Sveriges anseende än ett helt

påkostat kungajippo? Bland annat därför att när ingen längre har en aning om vem Björn Borg var sitter fortfarande kinesiska studenter i Peking och texanska i Austin lutade över Lindströms bevis. Jag har därmed, skulle man kunna säga, besvarat Utre-darens fråga i den tyska idealismens anda, snarare än i direk-tivens merkantilistiska.

DET ÄR LÅNGT MELLAN GÅRDARNA

Pontus Hultén

Museiman, tidigare bl. a. chef för Moderna Museet i Stockholm och chef för Musée National d'Art Moderne inom Centre Georges Pompidou i Paris

För att än en gång citera Almqvist: "blott Sverige svenska krusbär har". Jag tror att vad man i utlandet uppfattat som intressant är vårt sätt att vara olika, vår särart. Detta intresse gäller såväl vår litteratur, konst, musik som ekonomi och industri. Det finns också en vilja att bättre känna till svensk politik, även om bakgrunden i form av kunskap om vår politiska historia saknas.

Denna särart, denna svenskhet är en tillgång när det gäller att skapa intresse för vårt land, men samtidigt en svårighet; vi är svåra att förstå, våra reaktioner är annorlunda. Vi uppfattas som kyliga och svårtillgängliga, något som utan tvekan mest är en sammanblandning mellan Sveriges klimat och geografiska läge och vårt kynne. Den naturliga blyghet och känslighet som kännetecknar människor som vuxit upp i ett land där "det är långt mellan gårdarna" förväxlas ofta med känslökyla eller brist på nyfikenhet.

En av de författare som, förutom Almqvist, ofta ägnat sig åt att beskriva vår nationella särart är Stig Claesson. Hans bilder av den moderne svensken och den samtida svenskan borde ges till en ömsint översättare. Rätt publicerade och distribuerade

skulle de kunna bidra till en fördjupad föståelse för vårt beteende i nutiden.

Den nyligen utkomna översättningen av Strindbergs "Svarta Fanor" till franska är utan tvekan en viktig händelse när det gäller spridandet av kunskap om vår kultur, särskilt som översättningen är välgjord. En Almqvist-antologi på engelska eller franska (eller båda språken) skulle kunna vara av stor betydelse.

(Ett litet exempel på hur bristen på kunskap om vår kultur kan fungera: när filmen Agnes von Krusenstjerna visades på filmfestivalen i Venedig förra året var medlemmarna i juryn inte medvetna om att filmen bygger på ett verkligt människoöde. Eftersom ingenting angav att de manuskript som spelar en så stor roll i filmen senare skulle komma att publiceras, trodde publiken, att innehållet var en fiction och bedömde därför huvudpersonen och filmen som överdrivna, "expressionistiska". En kort text efter sista scenen skulle förmodligen ha kunnat ändra publikens sätt att uppfatta vad de just sett.)

Det finns tack vare de olika konstatställningarna som visats i USA och Frankrike ett nytt intresse för det nordiska sekelskiftet och även för samtidskonsten. Jag tror att den Dardel-utställning som planeras för Stockholm skulle kunna bli en framgång i Paris. Det finns för närvarande ett stort allmänt intresse för svensk kultur, särskilt i Frankrike. Förmodligen beror detta på att så lite tidigare varit känt, att man relativt nyligen upptäckt att det i Norden finns ett stort och okänt kulturmaterial. Naturligtvis är det också så att varje generation skapar sin egen kulturbild.

Vad angår den samnordiska kulturen tror jag att den stora vikinga-utställningen ännu återstår att göra. För att få ett

nytt grepp på ämnet kunde man kanske tänka sig att beställa, på prov, ett utställningsförslag av en utländsk utställningsmakare. Bakgrunden till denna idé är att den bästa bilderboken om vikinga-tiden enligt min mening är den som gjordes för några år sedan av en grupp fransmän: "La mere Nordique et la mere Baltique".

*

När det gäller den mera allmänna "Sverige-bilden" tror jag inte att man på längre sikt behöver oroa sig speciellt över Bofors-affären. Sådana affärer förekommer i de flesta länder. Föreställningen att svenskarna skulle vara mera redliga i affärer än andra, är väl inte helt ogrundad, men omhuldas mer i Sverige än annorstädes. Hur som helst är ju bestämmelsen att man kan sälja vapen endast till icke krigförande länder tillkommen mer för att förhindra politiska förvecklingar än av "humanitära" hänsyn.

Vad angår det ouppklarade mordet på Olof Palme är frågan säkert mer komplicerad. Mordet kom en stark chock också därför att Sverige uppfattas som ett fredligt land där den form av extremism som tar sig ett så våldsamt uttryck inte ingår i bilden. Det faktum att Palme rörde sig utan polisskydd speglar naturligtvis den uppfattningen.

Vad som är ännu allvarligare är att mordet inte blivit uppkädat. Man kan i detta sammanhang se på historiska paralleller. Enligt min uppfattning bidrog Kennedy-mordet och vad som senare utspelades i Dallas mycket till att försvaga moralen i USA och indirekt till att minska förtroendet för de civila och militära institutionerna inte bara i Amerika. En del av vad som sedan hände i världspolitiken kan förstås endast som följd av den djupgående skada som då tillfogades USA.

För att förstå vad som håller på att hända måste man inse att de flesta människor utanför Sverige har svårt att tro att man kan skjuta ner den svenske statsministern på gatan utan att sedan bli fast. Här spelar den gamla, positiva "Sverige-bilden" in.

Mordet kom förvisso överraskande. Ännu mer oförmodade är de komplikationer som sedan uppträtt. Till dessa måste det, anser man, finnas en fördold förklaring. Som någon har sagt: ...om det hade hänt i Afrika. En av de förklaringar till att mordet ej blivit uppklarat, som man kan läsa mellan raderna och som man hör i samtal, är att det skulle vara frågan om någon form av korruption. Eftersom Sverige normalt betraktas som ett land med relativt liten korruption är också detta något som överraskar. Kort sagt: Man är konsternerad.

Att "Sverige-bilden" (och även moralen i landet) allvarligt kommer att lida om mordet inte får en förklaring förefaller helt klart.

DIMMAN SKYMMER – VARFÖR SYNS INTE RIKEDOMEN I DEN SVENSKA KULTUREN?

Beate Sydhoff

Kulturråd i Washington, tidigare överintendent för Stockholms kulturförvaltning

När det gäller den dagliga upplevelsen av Sverige-bilden i USA kan man uppleva två känslolägen: hopplöshetskänsla över att så mycket bra kultur inte räknas bara därför att den är skapad i Sverige eller stillsam glädje över att plötsligt upptäcka att öar av mycket djup och nyanserad kunskap om Sverige trots allt finns på denna enorma kontinent.

Genom att man ständigt kastas mellan dessa båda ytterlägen så innebär den att Sverige-bilden tycks våldsamt komplicerad och motsägelsefull. Samtidigt kan man säga att den uppvisar både rikedom och trista förenklingar.

Sverige-bilden i USA inom kulturområdet ska ses ur sammanhang där amerikanarnas egen syn på sig själva ofta bildar en utgångspunkt. Som ett "sent" koloniserat land sammansatt av olika invandrande kulturer är man fortfarande själv relativt osäker på sin egen kulturella identitet som nation. Massmediabilden av USA är en bild, ofta förgrovd. Andra bilder har både etniska och geografiska kopplingar som tillsammans skapar en mycket komplex bild. Att i ett sådant sammanhang försöka leta efter en bild av Sverige kopplad till en generell upplevelse eller "förväntan" är naturligtvis omöjligt.

Man kan, om man vill, se amerikanarnas attityd gentemot andra länders kulturer som protektionistisk. Även om man i USA ofta är tilltalad av europeiska kulturer och deras yttringar så finns också ett behov av att markera "det amerikanska" som både ett ideal och ett mönster. Det skrivs mycket lite om andra länders kulturer i tidningar som Washington Post och New York Times, även om den senare tidningen visar en större internationell öppenhet på kulturområdet. Det tycks finnas rätt dålig kunskap i allmänhet om länder utanför USA, med undantag för ofta välinformerade artiklar i resebilagor o.d. som kan visa upp imponerande kunskapsdjup.

Denna kulturprotektionism är viktig att känna till i informationsarbetet i USA, men samtidigt får man inte låta sig hindras av den. Den har dock under senare år fört med sig allt större svårigheter för länder som Sverige att få möjligheter att t.ex. ställa ut konst på museer, om man inte kan peka på en totalfinansiering från svensk sida eller ett sponsorsintresse som kan komma den utställande institutionen till godo. Detta hänger samman med att det blivit allt mer ont om amerikanska pengar (allmänna eller privata) till olika evenemang.

Just detta, att det är möjligt för de länder som kan "köpa sig in" med sin kultur i USA i likhet med japanerna som satsar stora summor ur Japan Foundations källor för att "mjuka upp" sin delvis illa sedda industriella profil, hänger samman med att det i USA har blivit allt svårare att få fram pengar för kulturevenemang som inte är "säljbara" eller direkt utbytbara i ekonomiska termer.

Dessa två utgångspunkter för kulturspridning i USA, den protektionistiska grundinställningen och värderingen av kultur i pengar, utgör definitiva svårigheter för den kulturella Sverige-bilden att riktigt få ett nyanserat fäste i USA.

Det finns dock områden där den svenska kulturen är synlig trots alla hinder. Två områden är särskilt intressanta: film och design. Där återkommer ständigt kopplingen till Sverige. Inom filmområdet håller det på att växa fram ett intresse också för nya och "independent" svensk film, där Ingmar Bergmans gärning visserligen fortfarande räknas som en viktig och klassisk bas, men där man börjar öppna ögonen allt mer för annorlunda teman ("Mitt liv som hund" är ett bra exempel) och för personligheterna bakom dessa nya filmer.

När det gäller design så är det intressant att bevitna att begreppet svensk eller skandinavisk design är så inarbetat i USA - även om det idag inte står för någon särskild typ av form - att man ändå kopplar begreppet till mycket positiva kvaliteter i material och formmässigt nytänkande. Vi har således draghjälp av ett designbegrepp som inte "spätts på" med särskilt mycket nytt material under senare år. En förklaring är att det hela tiden gjorts satsningar kommersiellt på vissa kvalitetsvaror på stora varuhus direkt av svenska producenter. Samtidigt har dock också begreppet "skandinavisk" design missbrukats kraftigt från amerikanska firmors sida, som sålt helt andra typer av främst möbler under detta namn.

En förklaring till den svenska filmens och designens framgång i USA är otvivelaktigt att båda dessa områden kan betecknas som massmedier med ett varierat och brett mottagarnät. När det gäller filmen så handlar det om ett massmedium som dessutom står i ett renodlat och direkt förhållande till sin konstnärlige upphovsman.

Massmedier sprids enligt egna kommersiella lagar och upplevs sällan i USA som hot mot nationella intressen - ekonomiska eller andra. Troligen är det också ett skäl till att kulturprotektionistiska stämningar inte förekommer i detta fall. Däremot

kan naturligtvis handelshinder etc. vara ett problem vid import av svenska designprodukter. När det gäller massmedier i kultursammanhang finns det i USA en sorts förståelse för att dessa har en internationell spridning. Vi ser det annorlunda i det fallet i Sverige när det gäller masskultur. För mycket "internationalisering" innebär ofta - tycker vi - hot mot små länders egna kulturer.

Om vi - delvis hypotetiskt - antar att Sverige-bilden i USA står i någon form av förhållande till graden av masskultur i själva kulturformen, så skulle litteraturen och musiken inta ett mellanläge på en skala där generositeten och spridningen är störst för film och design och minst för bildkonst.

Böcker är också en form av masskultur, men massspridningen hindras av såväl svårigheter att hitta översättare av svensk litteratur till engelska som bristen på förläggare. Svenska författare blir, trots välvilliga recensioner, inte masssäljare på den amerikanska marknaden. Sverige-bilden, som den sprids i den svenska litteraturen, finner man i de mindre och lärda sammanhangen, på vissa universitet, hos f. d. stipendiater till Sverige samt i föreningar som främjar svensk-amerikanska kulturella kontakter.

Ibland kan man få sig orättvisa gliringar, som när amerikanska kritiker tvivlar på den skandinaviska litteraturens möjligheter att frambringa värdiga Nobelprismottagare. Så skriver t. ex. Martin Seymour-Smith i Washington Posts bokbilaga den 26 juli 1987 i en recension av Robert Fergusons biografi över den norske författaren Knut Hamsun "Until he (Knut Hamsun) effortlessly took the Nobel Prize in 1920 (it does come easier to Scandinavians)"..., och i samma artikel försöker han också få August Strindberg att framstå som halvgalen och ur stånd att ta hand om sig själv. Sådana uppenbara kunskapsbrister vägs dock

ofta upp av det verkligt stora intresse och den djupa kunskap om svensk litteratur som man kan möta där man ibland minst anar det. När man talar om Strindberg ska man särskilt komma ihåg det entusiastiska mottagande som Olof Lagercrantz' Strindbergsbiografi fått i USA.

"Bildern" av den svenska musiken i USA är intressant. Där finns - hos de grupper som är engagerade av olika musikformer - en kunskap alltifrån svenska popgrupper som gamla Abba eller nya Europe till körer, orkestrar och även då kännedom om relativt samtida musik. Allt detta är naturligtvis beroende av gästspel av svenska musiker som är bosatta i USA och framhärdar med konserter på museer, universitet o. d..

Musikbilden underlättas också av att musiken kan spridas på kassett och skiva via de många radiostationer som finns och som visar ofta stor beredvillighet att spela också mycket ny musik. Genom spridningsformen blir musiken också ett massmedium som likt film och design inte stoppas upp av hinder som drabbar kulturevenemang i övrigt. Musiken kan flöda, och kanalerna är tillräckligt många för att inte protektionistiska strömningar ska drabba denna kulturform utifrån.

Musikmarknaden är dock hård när det gäller platsen på toppen. Agenturer som t. ex. Columbia Artists kräver av också mycket väletablerade svenska orkestrar att de lägger sina turnéer långt utanför de musikaliskt intressanta konsertstäderna samt bestämmer ofta deras repertoar. Först sedan de genomfört flera landsortsturnéer kan de komma ifråga för de större konsertplatserna. Så har t. ex. Fresk-kvartetten "tjänat för Rakel" och spelar numera i bl. a. New York för en uppskattande publik och med entusiastiska recensioner.

När Göteborgs Symfoniorkester framträdde i New York våren 1987

hade agenten uppenbarligen krävt ett klassiskt europeiskt program. Under sådana förutsättningar är det inte svårt att känna lycka över kritikern Tim Pages anmälan i New York Times, där han skarpt kritiserar det konventionella programmet och frågar efter kompositörer som Wilhelm Stenhammar, Hilding Rosenberg och Moses Pergament. Här uppenbarade sig en kunskap om nyare svensk musik som visar oväntade djup och variationer. Vi får inte glömma att den kunskapen faktiskt finns på flera håll.

Enstaka gästspel som får en bra spridning i massmedia betyder mycket för den nya Sverige-bilden. Det gästspel som teatergruppen Jordcirkus genomförde 1986 med stor framgång både hos publik och kritiker har skapat en efterfrågan på nya gästspel av både dem och andra experimenterande teatergrupper. Ingmar Bergmans framträdande med Strindbergs Fröken Julie på Los Angeles teaterfestival nu i september 1987 emotses med stor förväntan som ett exempel på klassisk teater i mycket samtida och personlig tolkning. Dock har flera nyare svenska teaterstycken fått mycket negativ kritik under senare år (P. O. Enquist och Lars Norén). Ett viktigt hinder när det gäller att sprida svensk dramatik är det begränsade språket, d. v. s. svenskan, som ofta varit ett viktigt poetiskt och dramatiskt medel i den nya svenska dramatiken.

Bra framträdanden av detta slag, även om man kan uppleva publiken som speciell och relativt smal, har en förmåga att ryktessvängen sprida intresse för svensk teater. Det är som om en viss sorts kultur, inom främst musik- och teaterområdena, endast blir trovärdig om kunskapen om den förs vidare genom "specialistkanalerna". Kanske beror det på att den kultur som saluförs i USA via annonskampanjer ofta är relativt ytlig och att denna typ av spridning också skapar trötthet och en viss övermättnad. Dessutom kostar den pengar, vilket bestämmer innehållets lättsmälthet.

Därför blir jag allt mer övertygad om att Sverige ska visa upp sig i de flesta kultursammanhang med djup och kvalitet - även om det betyder en begränsad form och ett begränsat antal - istället för att försöka konkurrera genom storlek och storslagenhet. Vi kommer aldrig att ha råd att vara storslagna utan måste sätta in vår kraft på punktinsatser som kan ge mersmak och utöka "naturliga" samarbetssituationer.

Detta att satsa på viktiga punktinsatser är särskilt uppenbart när det gäller bildkonst, ett område som tycks vara mycket svårt att använda för att sprida "kunskap" om Sverige. Skälen till det är flera. Det viktigaste är att just den här redan nämnda protektionistiska inställningen till andra länders nya konst är så stark.

Ett skäl till detta är i sin tur att konstlivet i USA är genomkommersialiserat, både i gallerierna och även i museerna. Det ligger mycket pengar i konst som "lyckas", och i konkurrensen mellan gallerier på sitt håll och museer på sitt är knivskarp. Man konkurrerar om allt. Museichefer, sponsorer, PR-firmor, alla söker de det bästa för sina tjänster eller pengar, och det bästa ska i sin tur ge en ännu bättre summa tillbaka.

Konsten tvingas passa in sig i ett mönster, som är så fjärran som något kan vara konstens egentliga "avsikter". Den svenska konst som vill in här tvingas kämpa på samma villkor som den inhemska med det handikappet dessutom att den är utländsk och utan egentliga referenser till en amerikansk verklighet.

En intressant sida av detta är också att den amerikanska efterkrigskonsten dominerat den moderna konstscenen så starkt att en stor del av den nya konsten från bl. a. Sverige följer amerikanska mönster ett omedvetet sätt att undkomma den protektionism som annars skulle drabba dem negativt. Svensk industri

diskuterar ofta likadant. Man vill inte upplevas som "svensk" eller utländsk. Det kan skapa köpmotstånd.

Det har ändå – trots dessa hinder för den svenska konsten – skapats en bild i USA av svensk eller snarare skandinavisk konst, som tycks fortfarande mycket stark. Det är den stora sekelskiftesutställningen "Northern Light" som visades i samband med satsningen "Scandinavia Today" 1982. Den rätt begränsade visning som utställningen hade och den något mindre begränsade spridning som katalogen fick har skapat en förväntan och ett intresse som gång på gång åter blir bekräftat.

Över huvudtaget visar man i USA större intresse för den tidiga svenska 1900-talskonsten. Den internationella tidiga modernismen under vårt eget sekel har kunnigt och noggrannt exponerats under många år av USA:s museer och att då passa in ett bildkonstområde i Europa, placerat i periferin av kontinenten men ändå med starka band till de centrala rörelserna skulle ytterligare öka den samlade kunskapen om den moderna konsten. Troligen behövs en kunskap av detta slag i USA för att bilda en plattform till presentationer av mer samtida svensk bildkonst.

Träget arbete skapar dock en solid grundval för amerikanskt intresse för svensk konst. De tjugo år som den svenske skulptören Carl Milles tillbringade i Cranbrook Academy of Art som gästprofessor, samt de verk som han lämnade kvar har gjort hans namn känt i mycket breda kretsar. Skälen till det kan vara att Cranbrook fortfarande räknas som en av de "stora" konstskolorna i USA och de tidiga lärare som var där fått något av "modernistaura" kring sina namn. Dessutom är skolans skandinaviska bakgrund en av många stöttepelare i amerikansk konsttradition, och den Art Deco som Milles arbetade med har under senare år uppmärksammats med flera stora samlingsutställningar.

Det amerikanska intresset för Sverige inom ett brett kultur-område uppvisar många intressanta och fördjupade punkter, som ofta är ett resultat av amerikanska forskares stipendieresor till Sverige eller andra typer av samarbetssituationer mellan institutioner. Så har t ex. Svenska Byggforskningsrådet bidragit till att ta fram boken "Coming in from the Cold, Energy-Wise Housing in Sweden" (Seven Locks Press 1985) och Swedish Information Service genom bidrag gjort det möjligt att publicera boken "Study Circles, coming together for personal growth and social change" (Seven Locks Press 1987), den senare med den nationellt välkände vuxenundervisningsexperten Leonard P. Oliver som författare.

Energihusbyggande och Studiecirklar, båda dessa områden visar fram Sverige-bilden på ett sätt som länder till eftertanke. Bilden av Sverige som det lilla men socialt starka landet i norra Europa har ofta en verklighetsgrad och ett engagerat stöd hos många amerikaner som studerat på platsen. Intresset är också stort idag för områden som barntillsyn, äldrevård, sexualundervisning i skolorna, spritfri bilkörning etc., områden där Sverige varit traditionellt stark i debatt och genomförande. Den Sverige-bilden arbetar vi gärna för att hålla kvar och förstärka. Effekten av detta är också att Sverige omtalas som det socialt medvetna landet oavsett om det framställs som något bra eller dåligt. Det är i varje fall en debatt som pågår hela tiden. Där passar också den kultur som hänger samman med studiecirklar och energisnålt byggande ihop och förstärker helheten.

Frågan man gärna vill ställa sig blir då: varför är det enbart den "socialt" kopplade kulturen som riktigt tas på allvar av amerikanerna? Är det för att vi själva är mycket bättre på att föra ut den bilden, är mer professionella, har bättre och mer seriösa kanaler eller har kanske mer självkänsla där? Är det av

tidigare nämnda "protektionistiska" skäl som "evenemangskulturen" med få undantag (masskulturen) har så svårt att få fäste i USA? Är det för mycket pengar inblandade, och är vi för oskuldsfulla i denna djungel där den starkare ofta vinner även om produkten inte är den bästa?

Ett skäl till att den kulturella Sverige-bilden kan tyckas grumlig när den exponeras utomlands kan också vara att vi själva inte är riktigt klara över hur vi vill ha den. När nu New Sweden '88 förbereds som ett stort evenemang 1988 ser det ut som om man kommer att falla tillbaka på en mycket traditionell Sverige-bild, ibland närmast infantil i sin upprepande av gamla klichéer.

Bilden av det folkkulturella Sverige med landskapsdräkter, folkmusik och traditioner är inte ointressant när det gäller att visa upp vårt land. Men den bild som hittills exponerats har bleknat med tiden och det kulturella arvet har förtunnats även om det troget upprätthålls av svenskättlingar i förskingringen. När Smithsonian i Washington ville för 1988 göra Sverige till inbjudet land för den stora Folklife Festival på The Mall i Washington, D.C., så hade detta kunnat återupprätta den riktiga, etnologiskt sanna bilden av Sverige i ett nära samarbete med Smithsonians egna etnologer. Den svenska kulturen hade kunnat leva upp som den unika - också när det gäller traditionen i den etnologiska forskningen - kultur den är i Europa. Nu blir detta inte av, bl. a. därför att de industrier som bekostar en stor del av New Sweden '88 inte ser denna Sverige-bild som intressant för egen del.

Man kan lära sig mycket av bl. a. länder som Japan när det gäller att visa upp en kulturell identitet, som binder samman en gammal kultur med en ny bild av industrinationen Sverige. Det är svårt att föra fram ett samtida och framtida budskap utan en

riktigt bra grund att stå på. Det är den grunden vi måste se över, fylla igen hålen med det vi är riktigt bra på, vare sig det gäller etnologisk forskning, studiecirklar, Freskkvartetten eller det tidiga 1900-talets svenska modernism.

Sverige-bilden behöver kanske inte göras om, men färgerna måste bättras på, innehållet fördjupas och luckorna fyllas ut. Den ytliga turistbilden måste bytas mot en mer insiktsfull bild av Sverige, bl. a. därför att de resenärer som i framtiden kommer till Sverige troligen kommer att ha helt andra krav. De vill se bilden av ett land som förmår visa upp både rika traditioner, nya experiment och gedigen samtidshantering. På alla områden.

BILDEN VERKAR RÄTT STABIL

Georg Klein

Professor och cancerforskare

Mitt bidrag till "Sverigebilden i utlandet" måste nödvändigtvis begränsas till de intryck jag får av personer jag oftast träffar: vetenskapsmän, framförallt biologer, biokemister och cancerforskare samt ett betydligt mera begränsat urval av humanister, författare och musiker. Jag skall försöka sammanfatta de attityder jag har mött beträffande Sverige som 1. vetenskapsland, 2. kulturland, 3. i övrigt.

1. Sverige som naturvetenskapsland

Här kan man skilja mellan den ställning som Sverige har kunnat etablera genom egna vetenskapliga insatser och Sveriges pres-tige som Nobelprisutdelarland.

Beträffande det första, kan man säga att svenska forskare fortsätter att åtnjuta ett gott anseende inom många men långt ifrån alla områden. Bland länder med liknande eller något större be-folkningsunderlag kan Sverige säkerligen anses som en ledande nation.

"Starka" områden har som regel en mångårig tradition i Sverige. Deras utveckling kan ofta föras tillbaka till enskilda före-gångsmäns insatser som kan ligga många decennier (eller mera) före vår tid. Andra områden som har saknat starka företrädare

och/eller skolutbildning kan vara relativt och ibland förvåningsvärt underutvecklade.

Den starka demokratiseringsprocessen inom de svenska universiteten samt införandet av det amerikanska, produktivitetsbaserade peer-review systemet för utdelandet av forskningsanslag var bland de viktigaste faktorerna som möjliggjorde att Sverige kunde behålla sin starka ställning inom flera områden under de första decennierna efter andra världskriget. Det därmed sammanhängande starka utbytet med ledande forskningscentra i utlandet var en annan viktig positiv faktor. Dagens situation är mera komplicerad. Svenska forskare löper en ständig risk att förlora sin goda ställning och sjunka ner till mediokritet. Den revolutionerande utvecklingen inom genteknologin har ändrat förutsättningarna för all biologisk forskning under de senaste åren. Det har blivit mycket dyrare att forska. Stora forskargrupper konkurrerar ut de små. Projektledarna inom de ledande amerikanska institutionerna kan ofta engagera ett tiotal studenter och tekniska medarbetare inom traditionella universitetssystem där varje doktorand måste "profilera sig", varmed den individuella karriären kan komma i konflikt med forskarkollektivets intressen. Den svenska forskningen har kunnat hävda sig genom individuella forskares originalitet och kreativa insatser under tidigare år. Dessa faktorer spelar fortfarande en stor roll, men hotas nu ständigt av de enorma personal- och materialresurserna som har mobiliserats inom den bioteknologiska industrin och vid de ledande amerikanska forskningsinstitutionerna.

Sammanfattningsvis kan man säga att Sverige behåller ännu sin starka ställning inom ett flertal biomedicinska områden, men att den svenska forskaren som kan prestera internationellt betydelsefulla insatser måste nu definitivt anses som en "hotad art".

Sveriges anseende som vetenskapligt Nobelprisutdelarland saknar motstycke. Kritiska röster hörs ytterst sällan och får då ingen genklang, trots den åtföljande publiciteten som vissa medieorgan eller pocketbokförfattare gärna ägnar sig åt. Prisens enorma prestige bottnar till en stor del i den av nationella och politiska hänsyn fria bedömningen samt det starka framhållandet av originella insatser som har öppnat nya forskningsfält. Relativt få verkliga misstag har gjorts under prisens snart sekelgama historia. Vetenskapshistoriker som har studerat de numera tillgängliga handlingarna från de första decennierna har även understrukt betydelsen av relativt starka svenska insatser inom de för Nobelprisen mest aktuella forskningsområden. Denna faktor blir säkerligen ännu viktigare i framtiden då forskningens snabbt ökande diversifiering kommer att ställa ännu större krav på Nobelkommittéerna.

Sett ur den svenska forskningens synpunkt har Nobelprisens prestige båda positiva och negativa effekter. På den positiva sidan kan man notera den stora tillströmningen av framstående gästföreläsare som ibland bokstavligen tävlar om att "visa upp sig" här och som kanske lättare än annars även ofta engagerar sig som vetenskapliga rådgivare, samarbetspartners och konstruktiva kritiker. Detta utgör en stor stimulans, och i värsta fall som bevis för den egna förträffligheten. Man kan kanske säga att starka svenska forskarämnen får en välkommen förstärkning av sin utbildning och sin motivation genom dessa kontakter, medan mindre robusta personligheter kan hindras från att inse den personliga eller den institutionella insatsens avgörande betydelse för en solid reputation.

Det kan vara på sin plats att erinra de avskedsord som fälldes av farmakologiprofessorn vid Karolinska institutet, Göran Liljestrand, när han avgick från sin post som sekreterare i den medicinska Nobelkommittén efter oavbruten tjänstgöring under

flera decennier. Liljestränd sade att han har endast sett en effekt av Nobelpriset vars positiva betydelse var helt odiskutabel. Den tvingade forskarna inom den prisutdelande institutionen att hålla sig väl ajour med litteraturen!

2. Sverige - kulturland

För gemene man i USA och många andra kulturländer - inklusive naturvetare - är det kulturella Sverige ett ganska okänt begrepp så fort man går utanför Nobelprisens magiska sfär. Man känner till våra största klassiker, men knappast mer. Ingmar Bergman utgör ett lysande undantag. Jag har ofta mött personer inom den naturvetenskapliga men ibland även i den humanistiska kretsen vars kunskaper om Sverige har helt grundats på Bergman-filmer. De författare jag har mött visste så gott som ingenting om sina svenska kollegor. Fackspecialister känner dock ofta till svenskar inom motsvarande specialområde. Inom musiken åtnjuter däremot svenska artister ofta ett mycket stort anseende, inte sällan högre än i hemlandet.

3. I övrigt

Sverige respekteras allmänt som en föredömlig rättstat. Man hör många positiva omdömen om Sveriges humanitära insatser genom tiderna, samt om svenskarnas respekt för frihet, människovärde och social rättvisa. Man nämner ofta Raoul Wallenbergs namn i detta sammanhang. Men det finns också kritiska röster, särskilt beträffande utvecklingen under de senaste decennierna. Bristande initiativ, missbruk av sociala förmåner, samt en viss urholkning av den mänskliga, icke-materiella livskvaliteten brukar nämnas som välfärdens och/eller folkhemmets förmodade avigsidor. I samband med diskussioner om världspolitiska frågor

brukar man ofta kritisera Sverige för en viss formalism. Man beskyller Sveriges internationella politik även för en viss naivitet som anses ofta grunda sig på eftersträvensvärda, men i verkligheten ouppnåeliga principer, istället för en realistisk analys av existerande situationer. I sin hårdaste form talar denna kritik om svensk självgodhet, en moraliserande hållning som härleder sig själv ur rättvisans principer, men som kan snarare bero på bristande erfarenhet och tursamma omständigheter. Man irriteras särskilt över attityder av typen "vi trodde aldrig att sådant kunde hända hos oss". De av statsministern nämnda två "dimbankarna" är bland de bästa exemplen på händelser vars uppföljning har utlöst denna kritik.

Någon större förändring av Sverige-bilden har jag inte märkt under de senaste åren. Bilden verkar vara rätt stabil, åtminstone inom de kretsar jag kommer i beröring med.

LÅT OSS GLÖMMA EXTREMerna

Ingvar Kamprad

Grundare av IKEA

I vanliga människors huvud har Sverige ett mycket gott rykte - låt oss glömma extremerna. Sverige är känt för god kvalitet (oftast är det Volvo och Saab, framför allt den förstnämnda som nämns som exempel). Sverige är ett rent land som vårdar sin natur. Svenskarna är kända som ett sunt och friskt folk, som joggar på mornarna och vistas mycket i naturen. Svenska idrottsmäns framgångar bidrar förstås starkt till denna uppfattning. Svenskarna är också kända som ett hederligt folk.

Detta är enkelt sagt vad de vanliga människorna tycker om Sverige och svenskarna. Men opinionsbildarna då. Jag tror egentligen inte att det är någon större skillnad, men det är klart att det finns mycket schatteringar bl a beroende på politisk inställning. Till alldeles övervägande del är Sverige respekterat i alla kretsar som ett land med stor frihet, som kommit långt rent mänskligt sett. Väldigt många talar om det stora skattetrycket och om ett förmyndarskap från myndigheternas sida. Ofta tar man Systembolaget som exempel. I många kretsar talar man om Sverige som ett socialistiskt land i nedsättande betydelse. Ja, extremerna hävdar t o m att gränsen mellan öst och väst går i Öresund - på skämt hoppas jag.

Det tragiska Palme-mordet har de flesta utlänningar redan glömt och något negativt om att man inte fått fatt mördaren har jag aldrig hört, jag tror inte att det finns.

Värre är det med vapenaffärerna. Här tror jag att de flesta tycker att Sverige burit sig illa åt. Inte genom att leverera vapen utan genom en svag handläggning. De samtal jag varit inblandad i, har undantagslöst gått ut på hur Sverige skall kunna få förtroende för sin vapenexport i fortsättningen, när ev mutor kommer upp på politisk nivå. Vilket seriöst land vågar i fortsättningen köpa vapen i Sverige, med risk att pressen med rätt eller orätt gör nya skandalhistorier. Att pressen torpederar en 8-miljardersaffär på det sättet finner de flesta affärskretsar obegripligt. Säkert var det ett svårt fel av Palme att ge löften, vilket han tydligen gjort, men många tycker det är fel av svenska politiker och svensk press att agera som de gjort. Jag tror att fallet blir till stor skada för svensk export. Antingen skall Sverige som neutralt land ha en egen vapenindustri och då också kunna exportera eller också säga nej till vapentillverkning. De moraliska aspekterna om leveranser till krigsförande länder tycks endast finnas i extremkretsar. Det gör ju alla andra, säger man.

Låt oss bara hoppas att det snart blir slut på skriverieländet och att glömskefaktorn sätter in, såsom den gjort med t ex Lockheed-skandalen.

Det är klart att Fermentaaffären förefaller lite underlig i vissa affärskretsar med hänsyn till uppfattningen om svenskarna som ett mycket hederligt folk. Neue Zürcher Zeitung har ibland varit inne på det temat. Men ingen allvarlig skada är skedd, tror jag.

I många kretsar upplevs Sverige som osolidariskt i sitt förhållande till EG. Vid flera tillfällen har jag hört uttalanden om att Sverige "snyltar" och försöker att få så många fördelar som möjligt av EG, men man är inte med och delar bördan. Det tror jag på sikt är en allvarlig anklagelse, som kan skada.

Det är klart att Sveriges ofta negativa inställning till USA och allmänna benägenhet att rätt lätt komma överens med ryssarna ofta är störande för många kretsar, men någon stor skada tror jag inte på, i varje fall så länge vi har ett starkt, fritt näringsliv, som inte delar en sådan uppfattning.

Vi får inte glömma att svenskt näringsliv och dess företrädare är en stor motvikt i detta avseende.

Totalt sett har Sverige och svenskarna ett mycket gott rykte ute i världen och vi på IKEA upplever ingen nackdel av att ständigt tala om att vi också kommit för att visa ett stycke Sverige och svensk livsstil. På nästan alla våra parkeringsplatser reser vi våra lövade midsommarstänger och många svenskar kommer i svenska folkdräkter. Och under Lucia är det fest i de flesta av våra varuhus, för att nu inte tala om pepparkaksbaket till jul och de svenska rätterna i alla våra restauranger: köttbullar med lingon, gravlax m m. Och jag har aldrig hört något negativt om att våra svenska fanor i alla icke skandinaviska hus vajar vid sidan om värdlandets.

Vi har också börjat organisera resor till Sverige, till en början i mindre skala. Det ser ut att gå bra, även om vi kanske ännu inte funnit formerna.

Vi satsar alltså stort på Sverige och tror att det är bra reklam för vårt land. Naturligtvis är vi beroende av att Sverige i fortsättningen har ett gott rykte.

Vad kan Sverige göra för att aktivt utveckla sitt goda rykte?

Hur det allmänna informations- och kulturutbytet fungerar vet jag som lekman väldigt litet om.

Till dagligdags märker man inte av ev sådana aktiviteter i massmedia. Där är det svenska idrottsmän och deras insatser som helt dominerar. Svenska kungaparets besök är också mycket positiva. Som svensk gratuleras man alltid vid sådana tillfällen till ett trevligt kungapar och de allra flesta människor tycks uppskatta den festivitas som omger sådana besök.

Tidningarnas affärssidor skriver ofta om svenska företag och deras verksamhet oftast i mycket positiv anda.

Fortfarande hänger Astrid Lindgren och hennes Pippi Långstrump med som något mycket positivt. Ingemar Bergman är ett namn, som många utlänningar har på hjärnan.

Sveriges Turistråds verksamhet ser man mycket litet av, om man inte är direkt intresserad och går till en resebyrå.

Danmark har väl egentligen blivit mest känt för sitt Carlsberg och Tuborg (positivt), men svenskt knäckebröd håller på att internationaliseras. Synd! Vi på IKEA gör vad vi kan för att understryka dess svenskhet och säljer också flera 100 000 paket/år.

Jag tror mycket på att väcka intresset för ett land genom bra produkter. Det är väl svårt för myndigheterna att påverka detta mer än genom att se till att företagsamheten trivs. Svenskt näringsliv är känt och uppskattat och den internationalise-

ringsprocess, som nu sker av svenskt näringsliv, är ur den synvinkeln mycket positiv. Jag känner det som mycket viktigt att näringslivet framhåller sin anknytning till Sverige. Här kunde kanske en uppmuntran på något sätt vara på sin plats, så att våra företag inte glömmar bort den biten.

När folk får det klart för sig, vilken kraft det finns i svenskt näringsliv på det rent praktiska planet, förstår man också att bakom detta måste finnas ett politiskt system, som är månt om sitt fria näringsliv. Det är också viktigt att Sverige klart säger ifrån att vi har och vill ha en marknadsekonomi, att vi i det avseendet tillhör den västliga hemisfären, även om vi politiskt sett är neutrala, och att vår typ av marknadsekonomi markant skiljer sig från den klassiska kapitalismen.

Alltför många utlänningar tror att vi har en planekonomi och kallar oss socialister i negativ bemärkelse. Klar information på den punkten är av stort värde.

Det behövs också ett klart politiskt ställningstagande om att vi tror på frihet och demokrati, och att vi inte gillar diktatur och åsiktsförtryck. Det finns rätt mycket fler officiella uttalanden om USA's Nicaraguapolitik än om ryssarnas förehavanden i Afganistan. Seriösa människor lägger också märke till när en skara vänsterskäggar bär sig illa åt när fru Reagan kommer på besök. Sånt ger Sverige bad will i den seriösa världen och mitt gamla argument om att modern socialdemokratis problem inte är moderater och folkpartister utan extremvänstern och den egna vänsterflygeln, räcker ibland dåligt till.

Det är avgörande för vårt rykte att våra politiker tänker till och företräder en klar politisk linje, som innebär neutralitet,

men som understryker vår inställning till diktatur och åsiktsförtryck. Palmes skickliga uttalande 1968 om diktaturens kreatur var förlösande och tillät honom att göra massor av uttalanden i den andra riktningen utan att för den skull hans neutralitet ifrågasattes. Vill alltså våra politiker utöva aktiv internationell kritik, måste man se till att den inte blir enögd. Det är annars lätt att förlora vårt rykte som neutral stat.

Vad våra myndigheter kan och bör göra för att i stort och smått bevara och utveckla vårt goda rykte är:

A. Gå igenom hela registret av frågor och genom klara uttalanden markera att vi är och vill vara neutrala.

B. Tala om att vi företräder en marknadsekonomi med stora möjligheter för privata initiativ och privat näringsliv och att vi hyllar demokrati och åsiktsfrihet.

C. Aktivt arbeta med våra egna och världens miljöfrågor och därvid vara objektiva också i kärnkraftsdebatten.

D. Så långt möjligt understödja svenskt näringsliv i dess internationaliseringsprocess och uppmana näringslivet att framhålla sitt svenska ursprung.

E. Främja svensk idrott och skapa regler som gör att succérika svenska idrottare kan bo kvar i Sverige.

F. Sveriges Turistråd borde vara ett bra organ för att sprida kunskap om Sverige. Jag känner till för lite om hur de arbetar

idag. IKEA har vissa kontakter med Sveriges Turistråd, och eftersom mer än 50 milj människor/år besöker våra anläggningar, borde en hel del kunna göras. Det finns naturligtvis flera sådana golvnära möjligheter.

KAN MAN VERKLIGEN LITA PÅ SVERIGE POLITISKT?

Ian Wachtmeister

VD i The Empire AB

Statsminister Carlsson tyckte i mars 1987 att det ligger två dimbankar över Sverige. Var det dimmigt i mars, så är det väl ännu dimmigare nu, men det som är stort och viktigt i den svenska ankdammen är inte alltid uppfattat på samma sätt utomlands.

Carlssons dimbankar var det ouppklarade mordet på Olof Palme och Bofors vapenaffär.

Regeringen har bett IKU-utredningen fundera över Sverige-bilden i utlandet. Samtidigt ger man tydligen direktiven att allt skall förklaras med Palme-mordet och Bofors-affären. Som så ofta ser man ganska dåligt från de politiska utsiktstornen. Jag har tillskrivit några goda vänner utomlands, vars omdöme och internationella intresse icke är att ta miste på. Svaren varierar givetvis, men trenden är gemensam.

A - DET SOM ÄR BRA I SVERIGE

Sverige är rent. Svenska produkter har kvalitet. Kvinnorna. Humorn hos en del svenska vänner! En frisk och energiskt arbetande befolkning. God teknologi. Man talar fortfarande om "honest business practicies" som något typiskt för svenskt näringsliv, vilket ju är intressant, när vi i egna media och i den politiska karusellen försöker klargöra hur förfärligt vi

bär oss åt när vi tar de för landets ekonomi och sysselsättning så viktiga exportorderna.

Vad sägs om detta: "Sweden as a country has, I feel a strongly social image; things work, the country functions, it is socially caring and politically stable."

B - DET SOM ÄR DÅLIGT MED SVERIGE

"Socialistic trends carried to extremes."

"A strong tendency to lecture and give advice on other countries' domestic affairs."

En neutralitet, som inte kan vara så säker på hur den ser ut i en kris...

Sveriges långsiktiga förmåga att konkurrera på världsmarknaden. För små och för lokala trots allt.

"I think sometimes Sweden tries to be too much in too many places whether in the realm of overseas aid or in attempts to play too great a role on the world stage, which I think was Palme's idea, but also seems to other people probably much too much overbearing. Sweden has a significant political role to play as part of the Western world. I think it loses its effectiveness when it tries to be out too far by itself."

"Personal views and comments may very well be in order, but lectures are not!" Boforsaffären känner inte ens alla till, men man påpekar att mentaliteten tycks vara ett problem över hela världen vare sig det gäller norska teknologiprodukter till Ryssland eller amerikanska raketer till Iran. Ingen tycker särskilt starkt om den svenska insatsen. Det som är genant och yt-

terst negativt är när man ser att de inblandade - Obs både politiker och affärsman - försöker att skylla ifrån sig och dölja vad som egentligen hänt. Det smakar lika illa vare sig det sker i Sverige eller USA. Svensk business är mycket framgångsrik, men på den negativa sidan finns en överdriven försiktighet. En rädsla att satsa på nya spännande produkter och marknader.

På den negativa sidan kommer också - föga överraskande - en överdriven myndighetskontroll.

Och så Palme-mordet. Givetvis känner man till det. Givetvis blev man litet överraskad, men det händer mycket i världen. Massvis med attentat, så just den biten imponerar inte så mycket. Vad som förvånar är den svenska naiviteten, dvs föreställningen att "ingenting kan hända här", trots att man är ute i världen och talar om för alla möjliga länder och sekter hur de ska bära sig åt. Man är också överraskad över den ineffektivitet och synbarliga tafatthet, som det svenska systemet visade när man skulle ha tag på Palmes mördare.

Många utlänningar ställer sig frågande till de svenska insatserna, både militärt och politiskt mot de ryska U-båtarna. Varför säger man inte ifrån kraftigare? Varför är man så väldigt försiktig i sina uttalanden när den store grannen i öster kränker ens eget vatten, när man är så väldigt stark i sina uttalanden om förhållanden långt bort i väst och syd.

Man märker rätt ofta en uppfattning, eller i varje fall en misstanke, att den politiska ledningen är svag och att Sverige politiskt därför inte är helt pålitligt.

De amerikanska skeppningar, som gått till Sovjet via Sverige, har fått mycket större uppmärksamhet i USA än här hemma och det

är mycket viktigare för uppfattningen i USA än Iran och Palme-mord och det får folk att ställa frågan: "Kan man verkligen li-ta på Sverige politiskt?"

Svenskar, i detta fall i huvudsak affärsmän, anses klaga mycket på sin regering och på sin frihet att bygga upp sin egen ekono-miska trygget. Individualism, oberoende och tillväxt, som är starka drivfaktorer i västvärlden, försöker man tydligt trycka ned och reglera i Sverige.

Den här meningen tycker jag kan vara värd att citera "Sweden's economic position in the world is clearly stronger than its political situation and I would think that Sweden's political expression has always been larger and louder than its commercial expression, which is probably not the way it should be."

Svensk stålindustri ligger illa till, eftersom den anses vara subventionerad. Dumpinganklagelserna är dock inte bara riktade mot oss utan mot hela Europa. (Från USAs sida.)

Flygledarstrejker, som man inte ens vågar kalla strejker, väcker stor irritation i the international community. Tredje man är inte bara svensk, det måste vi komma ihåg. Massor av affärsmän irriteras och berättar om det skedda. Undfallenheten och ordvalet imponerar inte på dem. När man slåss med strejk- och lockoutvapen inom den offentliga sektorn med bägge sidor betalda av det svenska folket, då tar man sig för pannan utom-lands. Man berättar roliga historier och tror att det ändå kanske inte är riktigt sant. Om man börjar skratta åt Sverige på samma sätt som man en gång skrattade åt engelsk fackföre-ningsrörelse, det franska strejksystemet och de italienska re-geringskriserna, då är det inte bra.

ÖVRIGA OBSERVATIONER

Det borde väl inte behöva påpekas att det som vi tycker är märkvärdigt kanske inte alls uppfattas som märkvärdigt på annat håll. Framförallt kanske det inte ens omnämns. En händelse som påverkar amerikanarnas uppfattning om Sverige och svenskarna är de högljudda, om än ej särskilt omfattande demonstrationerna mot Nancy Reagan när hon var här. Vi kommer då i inte alltför vackert sällskap.

När jag försökt att hjälpa statsminister Carlsson med hans dimbankar och återvänt till Bofors-affärerna för att få medhåll om hur förfärlig den är, Bofors-affären, får man ändå bara svar av typen "What did you expect from deals with weapons?! Sweden makes good guns."

Om man sen talar om att just nu ska svenska folket förväntas bli upprörda över att mutor ev användes för att få en order på 8 Mdr, tror intervjuoffret att man skämtar, framförallt har man svårt att koppla Sverige till de affärsmönster, som finns på andra ställen på jordklotet. Man betraktar det som en självklarhet att man i affärer måste ta seden dit man kommer om man överhuvudtaget vill göra affärer.

Våra höga skatter väcker stor förundran. (Och ingen beundran!) Jag förmodar att IKU-utredningen kommer att få massvis med belägg på detta, men jag vill ändå inte helt utelämna denna väsentliga bit. Sverige framstår som omodernt och stelbent och givetvis ytterst socialistiskt när vi i praktiken höjer vårt skatteuttag när andra sänker sina redan lägre skattesatser. Sverige börjar då att framstå alltmer som en socialiststat och allt mindre som välfärdsstat.

Välfärdsmyten torpederar man med förtjusning. Det beror väl

bl a på att man fått den i halsen i alltför många politiska diskussioner och icke utan skadeglädje nu ser att den svenska modellen inte alls var så fantastisk.

En iakttagelse, som kan glädja alla svenskhetens bevarare, är att japaner omgående tycker bra om oss. De tycker att sydeuropeer är obegripliga och röriga, men vi är systematiska precis som japanerna.

Sverige har många ambassadörer. Jag har aldrig hört utländska affärsmän tala om sitt land, sina seder, sina skatter, sina problem med sådan emfas som varenda svensk synes göra så fort han kommer utomlands. "In Sweden we do it like this..."

Svenskarna anses svåra att muta. I affärer. (Personligen är jag rädd för att denna uppfattning beror på att man aldrig har försökt. Var finns det folk, som säljer sin heder till lägre pris än i vårt land?)

Jag vill understryka att mordet på Palme ganska snabbt övergick till att bli en fråga om mordet. Inte om Palme. "Vem utförde mordet? När ska det klaras upp? Var det internationell liga eller var det någon svensk, som hade blivit förbannad? Osv."

En och annan utlänning har för mig uttryckt förvåning över att Palme, som var så dominerande när han levde, idag knappt omnämns utom just i mordsammanhanget.

Hur har då uppfattningen om Sverige förändrats under åren? Den har definitivt blivit mer nyanserad. Det finns då inte många idag, som talar entusiastiskt om den svenska modellen som någon sorts förebild. I den mån man vet någonting alls, så vet man att det finns både plus och minus även i Sverige. Jag tror faktiskt att det som skadar oss mest är att vi är så stöddiga po-

litiskt i diverse, för oss helt ofarliga, sammanhang och att vi sedan i sak är så svaga när det verkligen gäller. De människor som överhuvudtaget intresserar sig för internationella samband, tittar givetvis på hur Sverige, grannen till Sovjet, uppträder säkerhetspolitiskt. Jag har tyvärr aldrig hört någon, som varit imponerad. Om vi hade varit musen som röt, tror jag vi hade blivit mycket populära runt hela jordklotet, men vi ryter bara mot våra vänner och när det är fullständigt ofarligt. Det imponerar inte. Man behöver ju inte vara belastad med ett alltför stort intellekt för att se hurusom kritiken mot USA snabbt skulle försvinna om USA började uppträda lika hotfullt som Sovjet.

VAD KAN VI GÖRA ÅT ALLT DETTA?

Vi ska säkert fortsätta att försöka informera om Sverige och därvid utnyttja alla moderna kommunikationsmedel. Även sådana TV-kanaler, som våra egna myndigheter vill förskona sitt folk från.

Vi ska säkert fortsätta att locka hit turister och se till att det finns service för dem.

Vi ska absolut fortsätta att vara trevliga mot turister, ty det är svenskar i allmänhet. (Turister är ju någonting helt annat än invandrare.)

Vi ska absolut fortsätta att utnyttja vårt kungapar, som är den särklassiga propagandan för Sverige.

OK, men finns det något nytt? De planerade åtgärderna har oerhört liten effekt jämfört med de fullständigt oplanerade händelserna. Det är vårt beteende i en plötslig kris, som betyder mest. Hur gör vi? Vad säger vi? Hur starka är vi? Just precis

när vi får tag på en rysk U-båt. Då är allting som sker i Sverige viktigt, ty då är alla journalister här, då talar man om Sverige över hela jordklotet, men det varar bara 1 eller 2 dagar. Klantigheten runt Palme-mordet har givetvis fått god spridning runt jordklotet.

Ta ett Tjernobyf-fall. Stor uppmärksamhet! Vad hände i Sverige med svenskarna? Höll Stockholm verkligen på att utrymmas?! Osv. Om Sverige t_ex hade stämt Ryssland och krävt ett omfattande skadestånd från dem, hade detta väckt respekt internationellt. Det hade även uppfattats som fullständigt berättigat.

Nästa gång terrorister slår till i Sverige - det vore tyvärr mycket naivt att tro att det aldrig skulle ske - visas svenska systemet upp i blyxtbelysning. Klok och skicklig hantering i en sådan situation skulle göra mycket för bilden av Sverige och svenskarna. En skattereform, värd namnet, skulle med säkerhet uppmärksammas. En ny svensk modell skulle säkert väcka uppmärksamhet.

Och så ska vi minnas att var och en ger ett intryck av Sverige och svenskarna på sin nivå. En svensk toppolitiker påverkar föga den utländske mannens på gatan uppfattning. (Kungen och Drottningen däremot.) Toppolitikerna ska göra intryck på sin motpart i utlandet. Utrikesministern i Sverige ska ju påverka i utrikesdepartementen i Frankrike och Sovjet; inte fransmän och ryssar i allmänhet. Proffesionalism, snygga upplägg, perfekt organisation måste präglade varje svensk delegation på utlandsbesök. Och det gör det inte!

DÄRMED KAN DEN OCKSÅ ÄNDRAS

Ulf Gudmundson

Konsult i informations- och massmediafrågor, tidigare bl. a. journalist och utlandskorrespondent vid Sveriges Radio

Kring årsskiftet 1972-73 intervjuade jag för svensk TV den amerikanske kolumnisten Marquis Childs, som redan 1936 skrev boken "Sweden the Middle Way". Vårt samtal skedde mot den omedelbara bakgrunden av USA:s julbombningar av Nordvietnam, Olof Palmes fördömanden och State Departments besked till Stockholm att den nyutnämnde svenske ambassadören Yngve Möller inte var välkommen till Washington.

För Childs betydde den svenska medelvägen ett ekonomiskt-politiskt mellanting mellan socialism och kapitalism. Han kände stor sympati för detta vägval och beskrev sig själv som en personlig vän och beundrare av Tage Erlander.

Hans Sverige-bild var fortfarande präglad av respekt och förtroende för folkhemmets institutioner och dess grundläggande värderingar. Hans försiktiga kritik av Palmes sätt att formulera sig i Vietnamfrågan förpackades i upprepade försäkringar om hans orubbade tro på det svenska samhällets inre styrka.

"Den svenska modellen" var i början av sjuttiotalet fortfarande attraktiv för amerikanska, västeuropeiska och - inte minst - östeuropeiska intellektuella.

Även om det utanför västtyska biografer kunde stå en reklamtext avsedd att locka besökare till "Ein herrlicher Schweden-

film aus Italien" så använde framför allt Förbundsrepublikens socialdemokrater ofta det svenska exemplet för att illustrera för väljarna vart man ville nå med sina reformförslag.

Europeiska och amerikanska journalistkolleger har ofta reflekterat denna positiva bild av Sverige som samhälle, medan man inte alltid hyst samma förståelse för det svenska sättet att uppträda på den internationella arenan.

Det nya med Sverige-bilden idag är att omvärlden delvis tycks ha tappat förtroendet för folkhemmets nuvarande institutioner och för den moral, som styr delar av det svenska industriella och politiska etablissemangets agerande.

Den förtroendekrisen skulle naturligtvis allvarligt förstärkas om det visade sig att det låg en svenskregisserad missnöjessammansvärjning bakom statsministermordet och inte en konspiration av utländska terrorister.

Om mördaren står att finna bland en skara Palmehatande, inhemska rättshaverister, ger detta tillsammans med beskrivningarna av Hans Holmér, som den sanna verklighetens inspektor Clouzot en bild av ett samhälle, som lätt kan målas upp av sina kritiker som sjukt till sitt inre och utan den elementäraste försvarsförmåga.

Det är inte svårt för en Sverigeätare bland utlandets opinionsbildare att hitta mörka färger även i andra delar av de senaste årens palett av svenska händelser.

Under de fyra år vi bodde i Hongkong minns jag bara två inslag om Sverige i den engelskspråkiga televisionen. Det ena handlade om att svenska barn under elva år inte fick titta på filmen om

rymdvarelsen "E.T." Det andra skildrade den sovjetiska u-båten på grund mitt inne på svenskt militärområde utanför örlogsbasen i Karlskrona.

Smakuppfostrande förmyndarmentalitet parad med militär oförmåga har blivit svenska egenskaper, som internationella media nu lyfter fram. Kanske söker man en efterlängtnad kontrapunkt till alla historier om förnuftets, kompromissernas, arbetsmarknads- harmonins och den sociala omtankens Sverige, som tidigare ändå dominerat - också över reportage skildrande oss svenskar som kryptosocialistiska, sexgalna självmordskandidater.

Internationella massmedia har inte heller missat paraden av politiker och ämbetsmän, som kallats till förhör hos konstitutionsutskottet om sina roller i Bofors' affärer och utredningen av mordet på Olof Palme.

Boforshärvan lägger inte bara en dimbank över Sverige. Den kastar en våldsam slagskugga över hela den svenska trovärdigheten när det gäller de internationella nedrustningfrågorna. Den regering, som hårdare än de flesta försökt hejda den kostsamma och svårkontrollerade vapenutvecklingen ertappas nu som en dåligt förklädd medaktör på den illegala krigsmaterielmarknaden.

Skadeglädjen skiner klar - och kommer att skina ännu klarare - mellan raderna i många utländska spaltkilometer om Sverige.

Financial Times har plockat upp en Sifo-mätning som visar att hälften av de tillfrågade menar att Bofors fått hjälp med vapensmugglingen av endera regeringsmedlemmar eller högre ämbetsmän. Enligt samma mätning, som tidningen redovisar i sin speciella Sverigebilaga den 22 maj i år, tror 40 procent av de utvalda att Boforsskandalen inte är en isolerad företeelse utan ett tecken på att något är ruttet i det svenska samhället.

Igen - det är inte längre det förmenta besserwisseriet i svensk utrikespolitik som i första hand kritiseras. Nu hittar omvärlden i stället ett samhällssystem i moraliskt förfall, där till och med den berömda sociala tryggheten och inre säkerheten tycks ha gått förlorade.

Utländska journalister har också lagt märke till den raska förvandling som bara på ett par årtionden skett med den yngre svenska generationens värderingar. Den nya yuppie-eliten på Stockholms inneställen med Porscharna parkerade utanför och trötta i ögonen efter en dag vid Reuterskärmarna lever fjärran från drömmar om trygghet och internationell solidaritet. Folkhemsmodellen rasar samman i finansvalparnas champagnerus, det konstaterar inte utan triumf flera av mina såväl tyska som anglosaxiska redaktörskolleger. Flera av dem har noterat Stig Malms kritiska utfall mot penningmarknadsspekulanterna samtidigt som de tar LO:s egna fondplaceringar på samma marknader som nya exempel på en allt dubblare svensk samhällsmoral.

Den ansedda amerikanska forskningsinstitutionen Brookings fastslog i en omfattande studie av Sverige att den svenska ekonomin visat att det faktiskt går att kombinera en stor offentlig sektor och höga skatter med en väl fungerande privat ekonomi. Den brittiska tidskriften Economist gav också finansminister Feldt beröm för hans sätt att sköta det svenska folkhushållet.

Denna hyggliga bild av vår samhällsekonomi har sedan förmodats av Fermentas störtlopp i svenska och utländska finansspalter från en position som komet på Stockholmbörsen till en handelsvara som den nye svenske huvudägaren vill kasta i famnen på amerikanska företagsmaffiosos medan den gamle huvudägaren hotas med fängelsestraff och personlig konkurs.

Ericssons uppenbara svårigheter att visa en acceptabel vinst har också satt tvivel på den svenska industrins kapacitet och framtidsstrategier.

Sverige vill närma sig EG-gemenskapen eftersom regeringen fruktar att landet kan bli ett isolerat, nordeuropeiskt ekonomiskt och industriellt Skansen, när EG i början av 90-talet har skapat sin interna marknad, där varor, arbetskraft, tjänster och kapital fritt kan bytas över de alltmer betydelselösa nationella gränser, som skiljer gemenskapens medlemsländer. Den tolkningen hör också till vissa utländska bedömares syn på den svenska Europapolitikens avsikter, en inställning som inte försvagas av ASEAs planerade fusion med schweiziska Brown Boveri.

Den konservative brittiske parlamentsledamoten John Gorst korståg mot det svenska rättssystemet och hans försvar på alla upptänkliga tribuner för den i Sverige dömda knarksmugglaren och gardekaptenen Simon Hayward har fått stor publicitet i Storbritannien. I Times skriver Gorst den 18 juli i år:

"I Sverige uppfattas domarna som statens tjänare och lagen är dess skyddsinstrument."

Han fortsätter:

"Vad som förbryllar mig är hur ett i övrigt upplyst folk, vars kultur i så hög utsträckning beundras och respekteras av den övriga världen kan godta ett system för rättvisa, som går tillbaka till medeltidens mörkaste århundraden. När det gäller egenmäktighet och förnekande av mänskliga rättigheter överträffas det bara av totalitära stater".

Det trista med beskrivningar av detta slag är att de för vår internationella omvärld står ensamma och utan bakgrund. Det stora svenska informationsproblemet är därför, generellt sett, att öka kunskapen om Sverige. En magnifik uppgift, som i årtal sysselsatt ett flertal svenska samhällsinrättningar, men kanske

brister vår egen analys av omvärldens sätt att måla upp Sverige bilden och kanske satsar vi därför våra upplysningskrafter på fel områden? När vi kan bli föremål för så svepande, värderande påståenden utan nämnvärd faktauppyggnad, som i fallet John Gorst och gardeofficeren, borde detta stämma till eftertanke på flera områden.

För att ytterligare illustrera denna dåliga Sverige kännedom vill jag berätta en sann historia från den 7 juni 1985 då stiftelsen bakom Faluns OS-ambitioner bjudit in ledamöterna av den internationella olympiska kommittén för att på platsen se vad den svenska kandidatorten hade att erbjuda.

På kvällen gavs en middag i STORAs Bergslagssalong med kungen och drottningen närvarande. På VD Bo Berggrens uppdrag presenterade jag med ord och bildspel sju närvarande svenska idrotts-hjältar med framgångsrikt olympiskt förflutet.

Den förste var Mora-Nisse. När bilderna från hans glansdagar passerat på de två projektdukarna reste sig Nisse och fick en applåd.

Min hustru satt brevid en något beskänkt IOK-ledamot från Latinamerika, som frågande pekade på Dalarnas skidhjärte samtidigt som han yttrade ett något otydligt "The King?"

Min fru gjorde klart att Mora-Nisse inte var kungen men att hon skulle peka ut monarken så snart presentationen var över och det åter blev ljust i salongen.

När lamporna tändes visade min fru kungen, där han satt vid långbordets mitt. Latinamerikanen, som ett år senare skulle vara med i Lausanne och rösta för eller emot Falun som värd för de olympiska vinterspelen 1992, rynkade pannan och sa till en chockad bordsdam: "What country?"

Bristen på kunskap skapar till en del ett pedagogiskt, kommunikationstekniskt eller varför inte ett journalistiskt problem. Men - det viktigaste är att det konstituerar ett grundläggande

dilemma när det gäller profilmålsättningen i den övergripande svenska informationspolitiken.

På frågan vilken bild av Sverige vill vi visa upp räcker det inte bara med att svara "den sanna". Det handlar i hög utsträckning om att utan falska skönmålningar ändå besluta sig för vilka värderingar och dess förverkliganden ute i samhället vi vill visa upp.

Jag blir inte kvitt det personliga intrycket att svensk informationspolitik är alltför defensiv och återhållsam. Rädslan för att bli beskylld för att **pracka på** en hitrest - eller inbjuden - journalist blir ibland så stor att man missar många tillfällen att övertygande berätta om Sverige, deras struktur och värderingar.

Både små TV-stationer i den amerikanska mellanvästern liksom massmedia i utvecklingsländer tar emot och strålar ut bidrag från andra länders officiella bild- och ljudleverantörer.

Mycket görs från svensk sida på detta område men jag undrar om det inte samtidigt hos oss finns en märklig rädsla för att gå kulturimperialistiska ärenden om man - igen - prackar på - vår omvärld, och i synnerhet då utvecklingsländerna, färdigförpackade svenska produktioner.

Luckan i den kenyanska statstelevisionens eller den amerikanska lokalstationens programtablå förblir inte ofylld bara för att vi tvekar i det informationsoffensiva steget. Någon annan kommer i stället.

Omvärldens Sverigeimage är det kombinerade resultatet av våra prestationer och vår förmåga att berätta vad vi gjort och varför.

Om vi menar att omvärldens kritiska Sverigebild är falsk och att vi är värda en bättre beskrivning är det i grunden vi själva som bär ansvaret för att vi har skött kommunikationen dåligt.

Är Sveriges image dålig och rättvisande är det mycket som måste skötas annorlunda.

Den bild omvärlden har om oss svenskar och vårt land är verklighet på den plats, där den uppfattas.

Den är ett resultat av våra egna handlingar - eller kanske av våra uteblivna handlingar.

Därmed kan den också ändras.

FÄRRE "WILD CARDS" I POLITIKEN

Anders H. Pers

Huvudredaktör för Västmanlands Läns Tidning, tidigare bl. a. chef för Svenska informationskontoret i New York

- Vi hyser stor respekt för svensk neutralitet. Så säger USA:s ambassadör i Stockholm enligt en rubrik i dagens DN. Neue Zürcher Zeitung innehöll för några dagar sedan, strax efter kungörelsen om planerna på samgåendet Asea-Brown-Boveri, en artikel med denna rubrik:

Schwedens widerspruchsvolle Aussenpolitik

Zwischen Linksaktivismus und Pragmatismus

Den schweiziska tidningen påpekar i ingressen att statsministern överlämnat den svenska utrikespolitiken i den fredsaktivistiska partielitens händer.

--

Min uppfattning är att Sverige-bilden i Förenta Staterna lider av att vår utrikespolitik uppfattas som opportunistisk, oberäknelig och opålitlig av tillräckligt många människor, väljare och valda, för att det skall göra vår ställning i väst bräcklig.

Så här sade Henry Kissinger i ett middagstal till Sven Andersson 1976:

- I think we can also agree that the neutrality of some is made possible by the commitment of others.

Averell Harriman sade i en text 1969:

- We are no more counting on Sweden to assist the cause of liberty now than we counted on her to assist the cause of liberty during the great war against Adolf Hitler, which Sweden sat out, comfortably trading with the enemy.

De flesta kan ha vänt blad sedan Vietnam-kriget. Men vårt sätt att driva neutralitetspolitik förefaller fortsätta att skapa osäkerhet om vad vi egentligen är för ena. Medan Finland tycks - årtionde efter årtionde - vinnlägga sig om att uppträda förutsägbart så framstår företrädare för svensk utrikespolitik fortfarande ofta som "Wild cards".

Inte sällan ställer även högt utbildade amerikaner i ansvarig ställning frågor om Sverige, som visar att de rankar oss bland öststaterna vad gäller yttrandefrihet, privat äganderätt etc.

Vår bristande känsla för rättvisa illustreras med jämförelser av det utrymme som svenska statsråd ägnar amerikansk politik i Latinamerika och sovjetisk politik t ex i Afghanistan.

Statsminister Carlsson säger sig inför sin nu förestående USA-resa vara klar över de misstolkningar om Sveriges samhällsordning som ordet "socialism" lätt föranleder i USA. Harry Schein hjälper till med att i det nyutkomna numret av Upp & Ner meddela att socialismen gjort bankrutt.

Statsministerns insikt är välkommen. Wall Street Journal, den enda amerikanska dagstidning, som håller en aktiv och kvalificerad redaktion i Stockholm, kallar regelmässigt vårt land för "socialist Sweden." Inte av elakhet, förmodligen, utan därför att så används ordet socialist vare sig det gäller vårt land eller länder med långt mindre frihet.

--

Bilden av Sverige i USA - det enda land varom jag har en någorlunda sammanhängande uppfattning - är bilden av landet

"utanför". Utanför den gemenskap som omfattas av dem för vilka familjen är samhällets kärna. "Sweden's Disturbing Family Trends" - rubriken berör värden, som får anses ligga både djupt och nära till hands i amerikanskt samtalsumgänge. Att vi anses stå utanför de troendes gemenskap är nog sant, men förefaller mig inte vara ett lika svårt handikap när det gäller att väcka förtroende för Sverige och oss som bor här som för 20 år sedan. Kanske har stämningarna också förändrats en del i Sverige på detta område.

Men vi står utanför tillvarons drama, krig i fjärran, de många rasernas skiftande kulturer. Vår kyla skapar osäkerhet om våra uppsåt. Vi måste anstränga oss mer än många andra för att uppfattas som pålitliga i en värld av osäkerhet.

Dock något mindre i Minnesota.

--

"America is a land of opportunity - not of equality." Mot denna välkända bakgrund är det begripligt att många amerikaner ställer sig frågande och känner sig främmande inför vårt långt utbyggda välfärdssamhälle. Vissa begrepp hänger kvar när Sverige skildras. Exempel: På 50-talet producerade CBS, som då hade en rutinerad korrespondent, Wilfred Fleisher, i Stockholm TV-program om Sverige med titeln "Trouble in Paradise". Rubriken har återkommit oräkneliga gånger. Wall Street Journal ändrade den endast till "Unrest in Utopia". Ett återkommande misstag från svensk sida anser jag vara att vi ibland nästan automatiskt tänker, eller säger, att kritik mot vår välfärdsfilosofi bottnar i bakåtsträvande privilegietänkande. Det behöver inte alls vara så. Statsminister Carlsson sade häromdagen till ambassadör Newell att vi egentligen inte har några "problems" i förbindelserna Sverige-USA. Ingen källa till irritation med andra ord.

Den amerikanska uppfattningen torde vara att vi har "differences". Låt oss på vår sida försöka godta skillnader utan att bli irriterade.

--

Vad kan göras för att förbättra Sverige-bilden?

Färre "wild cards" i utrikespolitiken.

Återuppliva förbindelserna mellan svensk fackföreningsrörelse och de spirande nya fackliga grupperingarna kring det framväxande datasamhället i USA.

Sänd fler svenskar att träffa unga amerikaner på universitet och i förvaltningar. Människor övertygar mer än skärmutställningar om värden och uppsåt. Inrätta och avlöna, genom universitetsstiftelser eller liknande, lärostolar vid amerikanska lärosäten. Vi må vara rädda för brain drain nu när Asea kliver in i EG. Men långvariga förtroendefulla förbindelser inom amerikansk forskning tror jag är en av de bästa försäkringarna mot misstro gentemot Sverige den dag när förtroendet bland amerikaner för Europas förmåga och vilja att skilja mellan rätt och orätt ånyo sätts på prov.

P.S.

Däremot tror jag knappast att Palme-mordet eller Bofors-affärerna skadar Sverige-bilden särskilt djupt eller länge. Visserligen skriver amerikanska tidningar om vår nya "Self-doubt". Men, som Theodor Kallifatides, som bott här mer än 20 år säger i en av dessa artiklar nyligen:

"Sweden shares the destiny of the big countries - big tragedies and big scoundrels."

D.S.

VÅR VÄRLD HAR VI GEMENSAMT

Karin Söder

Riksdagsledamot, tidigare bl. a. utrikesminister

Det finns många orsaker och händelser som påverkat bilden av Sverige under senare år. Dels gäller det bilden av oss själva dels gäller det bilden av Sverige utifrån.

Även utifrån dessa två utgångspunkter är det nödvändigt att göra uppdelningar. Uppfattningar om oss i våra grannländer t ex de nordiska och Europa, övriga industriländer och till sist utvecklingsländerna kan vara av varierande slag.

Att känna sitt eget land som en medelpunkt i världen kan väl inte sägas vara något klandervärt. Icke desto mindre är det väsentligt att vara medveten om att så inte är fallet. Sverige hör verkligen till de länder som ligger i periferin och måste rätta sitt agerande utifrån detta förhållande. Samtidigt är detta av betydelse för hur andra ser på oss.

Länge levde många av oss i tron att Sverige i stort sett var bäst i världen på de flesta områden och att många utomlands som överhuvud taget hade någon uppfattning eller kunskap om oss gjorde detsamma. Själva glömde vi lätt bort att vi i många avseenden var privilegierade genom att ha undgått två världskrig och att vi var ett litet folk med stora tillgångar som vi kunde utnyttja bättre därför att vi sluppit undan krig. Vi har kunnat bygga upp vårt land och vår välfärd, inte minst med hjälp av ett stort antal invandrare. Tekniskt välutvecklade företag har

haft stora framgångar på den internationella marknaden och därmed givit vårt land mycken goodwill. Det under flera årtionden varande goda samarbetet mellan arbetsmarknadens parter, den s k Saltsjöbadsandan, bidrog också i hög grad till att man såg på Sverige som ett disciplinerat land där en välutvecklad fackföreningsrörelse och organiserade arbetsgivare likväl sökte dra åt samma håll. Ju längre vi distanserat oss från andra världskriget har de av krig sargade länderna kommit i fatt oss, ja i vissa avseenden passerat oss. Därmed har också beundran för Sverige avtagit, åtminstone i vissa avseenden.

Till detta förhållande har naturligtvis en del dramatiska händelser under senare år bidragit.

Det bestialiska mordet på vår statsminister Olof Palme bidrog i hög grad till att Sveriges bild som en internationellt engagerad nation med fred och rättvisa, och kamp för de allra svagaste som ledstjärna fick en allvarlig törn, då ju Olof Palme i hög grad var den i särklass mest framstående kämpan för dessa angelägna frågor. Även om engagemanget för att fullfölja denna internationella politik, präglad av solidaritet och medmänsklighet är djupt förankrad hos en bred majoritet av svenska folket och dess företrädare både i regering och opposition, så togs en betydelsefull del i bilden av vårt land från oss. Detta kan ha betydelse för tilltron till vårt engagemang, som kan ta tid att bygga upp igen. Mordet på Olof Palme förändrade också bilden av Sverige för många flyktingar och invandrare som vant sig vid att betrakta Sverige som ett öppet demokratiskt land där inget sådant kunde hända och där de själva kan gå trygga.

Jag minns för något år sedan när jag stod i en bankomat-kö på Centralen i Stockholm. Plötsligt kom en turkisk invandrare fram och frågade: "Är Du Karin Söder?" Ja, det är jag, sade jag. Hans replik var: "Sverige är ett fantastiskt land, här träffar

man ministrar och alla möjliga kända personer i mataffärer och köer av olika slag precis som vem som helst". Mitt svar blev: "Vi är glada att vårt land kan vara så öppet och demokratiskt och Gud give att det så får förbli." Min nyvunne vän invandrarren svarade: "Det är ingen risk att det blir någon förändring i Sverige. Inget kan hända här."

Hans ord har klingat många gånger i mina öron efter mordet på vårt lands statsminister och allt som följt i dess spår av misstro, misstankar, missgrepp och annat. Många både inom och utom vårt land som betraktat Sverige som en trygg och säker tillflykt fick sina förhoppningar grusade.

Det är en stor och viktig uppgift att motverka detta och att bygga vidare på och värna om den öppna demokratin.

Sveriges arbete för fred i världen, en värld där bortåt 50 krig pågår, åtnjuter respekt, trots vårt lands litenhet. Inte minst fredsarbetets förankring i folkrörelserna väcker respekt. Detta erfor den stora fredsresan under sina besök och kontakter med regeringsföreträdare och fredsaktivister över hela världen. Det utomordentligt stora stöd som den stora fredsresan fått och får från FN:s generalsekreterare visar på tilltro och respekt för fredsarbetet på olika fronter i vårt land. Folkrörelsernas självständighet väcker respekt, inte minst därför att också de åtnjuter förtroende från de politiska partierna.

Tyvärr måste dock konstateras att "Boforsaffärerna" och allt som följt i deras spår har haft och för lång tid kommer att ha en negativ inverkan på tilltron till våra ärliga avsikter att skapa en fredligare värld. Risken är stor att den skada som Åstadkommit blir den bild som lever kvar även om frågan blir utredd i botten och verksamheten sanerad och fullgott kontrollerad.

Sverige är ett fredsälskande folk som dock måste kunna försvara sig. Det krävs ett eget försvar och en egen produktion av vapen. Denna bild måste vi upprätthålla och återupprätta i vår omvärld. Så länge stormakterna inte inleder någon verklig nedrustning är detta en nödvändighet men folkrörelsernas kamp liksom olika regeringars kamp för nedrustning måste kunna fullföljas och drivas med respekt - inte minst när det gäller kärnvapen.

Ubåtsaffärerna har naturligtvis påverkat bilden av Sverige. Genom den öppenhet som vi har i vårt land, får människor veta vad som händer. Rapporterna om alla misslyckade försök att fånga och identifiera inkräktarna har förmedlat en bild av oförmåga. Vad som sällan eller aldrig sägs är att inte heller i andra länder har man lyckats med detta att få upp främmande ubåtar, men man talar tyst om fenomenet. Vi skall vara glada över vår öppenhet, det är en del av vårt demokratiska samhälle, något som är relativt få förunnade att leva i på denna jord. Samtidigt måste slås fast att vi aldrig tolererar kränkningar av vårt territorium.

Som en följd av öppenheten har vi också fått uppleva "skandalhistorier" omkring JO-ämbetet, mordutredningen efter Palmes död, lägenhetsaffärer m m. Sverige var länge känt som hederlighetens och rättskaffens land. Denna bild möts inte längre av trovärdighet i samma grad som tidigare, något som vi måste ta på allvar. Missbruk av makt kan aldrig ursäktas och ansvar måste kunna utkrävas. För att kunna utkräva ansvar och för att bilden av vem som bär ansvar skall bli klarare och inte kunna slätas över måste tjänstemannaansvaret ses över. Det måste vara helt klart i våra lagar att med makt följer ansvar som också bör utkrävas. Samma anda måste gälla näringslivet.

Däremot måste man också kunna ställa krav, inte minst på mass-

media som har till uppgift att bevaka hur makten utövas. Detta måste ske med grundlighet och med en gedigen genomlysning av faktabakgrund. Det får inte endast vara ägnat att komma åt enskilda individer på löst grundade påståenden, utan ha saklig grund. Detta är till gagn inte bara för Sverigebilden utan också för svenska folkets tilltro till vårt samhälle och dess demokratiska uppbyggnad.

Länge betraktades Sverige som storebror och dominanten bland de nordiska länderna. Det är naturligtvis fortfarande så att Sverige är det största nordiska landet, men jämlikheten har ökat. Inte minst den ekonomiska utvecklingen i övriga nordiska länder har bidragit till att t ex företagsköp sker i alla riktningar vilket enligt mitt sätt att se främjar det goda grannskapet. Detta i sig borde leda till en mer positiv inställning hos regeringarna att mera kraftfullt utveckla den redan beslutade rullande ekonomiska handlingsplanen. Norden som hemmamarknad måste få en verklig fördjupning och snabbare takt än hittills om vi skall kunna stå oss gentemot EG som är vår stora handelspartner.

Ett medlemskap är inte aktuellt för de länder som i dag står utanför. Det gäller dock att upprätthålla respekten för vår industriutveckling och annan utveckling liksom samarbete utan medlemskap med EG. Detta är också en viktig del av Sverigebildens. Samarbetet i Nordiska Rådet är en värdefull del av arbetet i Norden. Detta måste drivas på av regeringarna med kraft för att vi skall stå oss i konkurrensen med omvärlden.

Det nordiska samarbetet har också en mycket betydelsefull kulturell del. Tyvärr kan konstateras att övriga nordiska länder vet betydligt mer om Sverige än vi om dem därför att nyhetsförmedlingen härifrån är mera omfattande än vad vi svenskar får veta om övriga nordiska länder. Vi informeras mera om vad som

händer i Afrika än i våra närmaste grannländer. Dock har en förbättring inletts. Den måste gå vidare annars riskerar vi att även fortsättningsvis bli beskyllda för att vara ointresserade av våra grannländer. Det är också en skyldighet att förmedla dessa nyheter därför att vi har så många medborgare från övriga nordiska länder här i vårt land, som måste ställa sig undrande över nuvarande förhållanden.

En sak kan man konstatera när man reser i de nordiska länderna. Det är mycket lätt att där köpa svensk litteratur på svenska, men det är nästan omöjligt att kunna köpa nordisk litteratur på originalspråk i en svensk bokhandel. Uppenbarligen tillgodogör man sig svensk litteratur på svenska i stor utsträckning i våra grannländer, vilket vittnar om en positiv och intresserad syn på svensk kultur. Vi bör göra motsvarande, för att intresset för vår kultur inte skall avta.

Bilden av Sverige varierar naturligtvis i hög grad med de erfarenheter varje individ har. Ända sedan Sokrates tid har man förfasat sig över varje tids ungdomsgeneration. Så sker ju också i dag, trots att vi har en fin och ambitiös ungdom som engagerar sig både i nuet och framtiden. Samtidigt måste vi konstatera att våldet skördar unga offer, att gamla känner sig hotade och skrämde.

Våldet och förstörelsen är ett faktum. Det är vi vuxna som bär ansvaret. Vi måste finna svar på de ungas rop på hjälp och respekt. De måste få känna att de behövs. För stora grupper har vi missat detta. Mobbing och rasism måste likaledes utbytas mot medmänsklighet och medansvar, som förstånd och samarbete mellan generationerna. Vi måste öppna oss för varandra.

Vissa turistorter tar inte emot svenska ungdomar på grund av tidigare dåligt rykte om superi och materiell förstörelse.

Detta bidrar också till bilden av Sverige. Samtidigt kan vi konstatera att man t ex i Norge gärna ser svenska ungdomar i den expanderande servicebranschen just därför att de är vänliga, påpassliga, arbetsvilliga och artiga. De ger exempel på en positiv Sverigebild.

Som ett litet land har vi all anledning att vara stolta över den stora grupp svenska ungdomar som ligger i världstoppen på många av sportens områden. Naturligtvis bidrar de till att ge intrycket att Sverige är ett land som har förutsättningar att fostra unga så att de kan utföra sensationella prestationer. Att sedan de som tjänar mest bl a av skatteskal föredrar att bosätta sig utomlands bidrar till att sprida en uppfattning att våra skatter är höga är en annan sida av saken.

Visst är vår totala skattenivå hög och nog bör skattesystemets utformning diskuteras och reformeras men dess funktion att skapa ett rättvist och tryggt samhälle för alla har vi varit för dåliga att sprida kunskap om. Samtidigt måste ett välfärds-samhälle vara i ständig utveckling. Därför är också den kritik som kommer till uttryck t ex i utländsk press värd att analyseras, liksom de utslag som kommit från Europadomstolen är ägnade att tas på allvar. På samma sätt som en öppen debatt är nödvändig för att ett demokratiskt samhälle skall utvecklas måste ett demokratiskt samhälle också vara öppet för de kritiska synpunkter som kommer till uttryck i andra länders syn på oss. Bland det allvarligaste vi upplevt under senare tid är de rasistiska tendenser som tycks ligga latenta på många håll i vårt land och som skapat stor oro bland invandrare och flyktingar. Politiska partier, folkrörelser och kyrkor liksom varje enskild måste göra sitt yttersta för att motverka och vända utvecklingen till en insikt att alla människor har lika värde och rättigheter och att vi alla har mycket att ge varandra.

Bilden av Sverige som ett rent och propert land med en underbar natur, tillgång till hav, sjöar, fjäll, dalar, slätter och skogar har gjort landet attraktivt ur många synpunkter. Inte minst har vår vackra huvudstad med rent vatten och en underbar skärgård vunnit mångaas hjärtan.

Den unika allemansrätten som ger människorna rätt att ströva omkring snart sagt var som helst är något som alla hitresande upplever som mycket positivt.

Tidigt tog vi här i Sverige initiativ på miljöområdet både globalt och nationellt. Tyvärr måste vi konstatera att det är en kapplöpning med tiden. Miljöproblemen kan ej heller lösas isolerat. Varken luft eller vatten känner några gränser. Vi måste samarbeta.

Vi har haft folkomröstning om kärnkraftens vara eller inte och beslutat om dess avveckling. Säkert är det många som förundrar sig över att vi trots detta är det kärnkraftstättaste landet per capita. Och inte är det att undra på att köpenhamnare och danskar i övrigt är förundrade över att det ska dröja så länge innan Barsebäck tas ur drift. Sviterna efter Tjernobykatastrofen väckte många till insikt. Farhågor av detta slag drabbar naturligtvis alla länder med kärnkraftverk nära befolkningskoncentrationer. Tyvärr måste vi konstatera att även på långt avstånd kan konsekvenserna av en olycka bli stora.

Andra länders respekt för en i demokratisk ordning avhållen folkomröstning är i hög grad beroende av i vilken takt vi som beslutar avvecklar kärnkraften.

Ekologi och ekonomi måste gå hand i hand. Det blir allt mer

uppenbart detta om man skall kunna sägas ta det rätta ansvaret också för kommande generationer.

Bilden av Sverige i de utvecklingsländer där människor i någon större utsträckning känner till oss är i all huvudsak positiv. Sveriges långa biståndstradition som grundlagts av missionärer och folkrörelser och följts av statliga insatser har mottagits med tacksamhet och respekt trots att vi inte alls inkräktat på vår egen välfärd. Helt naturligt och med all rätt har också det allra fattigaste land sin stolthet och måste respekteras. Samtidigt har vi skyldighet att tillvarata de allra mest fattigas intressen och uppmärksamma de stora miljöhot som utvecklingsländerna med en snabbt växande befolkning står inför. Genom att i samförstånd söka lösningar på dessa punkter kan vi också bibehålla det goda anseendet bland dessa folk.

Sverige bilden har fått sina törnar under senare år, men går vi tillbaka i historien så är det inget nytt fenomen. Kritiken kan bero på avundsjuka, på uppfattningen att vi har sökt påta oss en roll som är större än vad ett litet land av andra anses böra göra. Det har säkert också sin grund i olika händelser som inträffat liksom att utvecklingen i vårt land har blivit allt mera jämbördig med andra länders. Dock är jag övertygad om att vi skall kunna bibehålla en positiv bild av vårt land om vi tar seriös kritik på allvar, oavsett varifrån den kommer, men inte heller tvekar att hävda vår självständighet, vår neutralitet och vår rätt att försvara mänskliga rättigheter varhelst de kränks. Det är inget fel att fortsätta att i samförstånd söka kämpa tillsammans med de små länderna gentemot de stora i världen. Det är i själva verket en skyldighet. Därför får vi med stolthet bära t ex den kritik vi fått för riksdagens beslut att bekämpa apartheidregimen i Sydafrika och kämpa vidare.

Detsamma gäller alla frågor kring miljön och vårt beslut att

avskaffa kärnkraften. Vi och våra nordiska grannar måste fortsätta att ställa allt starkare krav både på oss själva och omvärlden när det gäller att bevara miljön, samtidigt som vi stödjer tredje världens länder i deras betydligt svårare situation. I själva verket är det en fråga om hur vi bidrar till en värld där snart sex miljarder människor skall leva. Tiden är knapp. Vår värld har vi gemensamt. Det största klander vi får och kan komma att få är om man med fog kan påstå att Sveriges folk och dess makthavare har utvecklats till navelskådare som bara tänker på sitt eget bästa, ja, kanske till och med glömmer sina egna barn och ungdomar i vissa avseenden. Politikers och folkrörelsens uppgift är därför att lägga ner all sin kraft på att medverka till en god värld att överlämna till våra barn och efterkommande. Att vi söker göra det bästa, att vi sätter mänskligheten före egoismen, solidariteten före egensinnet är det bästa vi kan göra för Sverige-bilden.

Får vi kritik för detta kan vi bära den med stolthet, men det kräver också att hederlighet och rakryggt ansvar kommer att vara det som kännetecknar svensken i gemen och våra handlingar.

Som helhet uppfattar jag att i dag är Sverige-bilden naggad i sin positiva kant, men som helhet där man överhuvud taget känner till oss betraktas vi som ett privilegerat välfärdsland med ett stort internationellt engagemang.

SVERIGEBILDEN OCH SÄKERHETSPOLITIKEN

Sverker Åström

Tidigare ambassadör och kabinettssekreterare

1. Kan något nytt sägas om Sverige-bilden i utlandet? Ämnet har stötts och blötts i otaliga utredningar. Erfarenheter finns lagrade från årtal av mer eller mindre lyckade statliga satsningar. Att mjölka fram några nya synpunkter är inte lätt. Allt är sagt. Endast snusförnuftet kan synas återstå.

Och ändå, ändå har vi naturligtvis anledning att på nytt ställa oss den gamla frågan om mål och medel för den statligt organiserade och finansierade Sverige-informationen i utlandet. Anslagen är som alltid begränsade. Tiderna förändras. Nya prioriteringar måste företas.

2. För att få något grepp om frågan kanske först några konstateranden kan göras.

Redan begreppet Sverige-bild är otydligt. Ordet täcker en myriad av vanligtvis vaga attityder, känslor, reaktioner och fördomar hos den del av mänskligheten som överhuvud hört talas om vårt land. I vissa länder och i vissa kulturkretsar finns en ur historien framvuxen bild av Sverige som bara långsamt förändras och som föga låter sig påverkas genom något slag av aktiviteter. Utöver de nordiska länderna är väl Sverige bäst känt i Tyskland, där man följdriktigt också blir mest mottaglig för aktuell information om det moderna Sverige.

Hur ytlig, fördomsfull och ideologiskt fastlåst som uppfattningen om ett land kan vara framgår av vårt eget sätt att se på främmande länder. Läs vad svenska skolböcker har att säga om det italienska folket som fattigt, efterblivet, bigott och ytligt och jämför med de intryck som även en veckas chartervistelse i Rimini bör kunna förmedla till en normalt uppmärksam svensk turist.

En viss "historisk" bild av Sverige finns alltså redan. Den har i huvudsak skapats "av sig självt" och förändras bara långsamt. Minst av allt skall vi hoppas att genom medvetna satsningar, statliga eller privata, kunna snabbt och radikalt "förbättra" den. Ödmjukt måste vi utgå från att alla ansträngningar även i bästa fall bara har marginellt värde, att de möjligen kan medverka till att undanröja de värsta missuppfattningarna och hjälpa några existerande positiva tendenser på traven.

Och vi måste hela tiden vara medvetna om att någon säker mätare inte finns på arten och styrkan av de olika faktorer i varje land som konstituerar Sverige-bilden. Vi får gissa och tro vad bilden är på grundval av spridda intryck och rapporter. Därmed är också sagt att återbäringen av satsningar på informationsområdet endast mycket sällan kan mätas och bedömas.

Till saken hör också att vi lever i en tid då Sverige-bilden här hemma, vad vi tänker om oss själva, är i stark förändring. Känslan smyger sig in att vi trots allt inte är världsbest på alla områden. Vad är det egentligen vi vill erbjuda världen?

3. För att få någon struktur på ett resonemang kring den svenska informationsstrategin kan man lämpligen se problemet i två tidsperspektiv.

På kort sikt påverkas bilden av de dagsaktuella nyheterna som

för utländsk opinion fladdrar förbi i korta snuttar och ofta i förvrängd form.

A. På den negativa sidan har vi f n de bristande resultaten i Palme-utredningen och i ubåtsjakten, Fermenta- och Bofors-affärerna och så, som ett pukslag som avslutade den gångna olyckliga säsongen, omständigheterna kring JO:s avgång. (Den sistnämnda händelsen kan få en att gråta när man tänker på vad just JO-ämbetet, symbolen för det svenska rättssamhällets oväld och folklig legitimitet, betytt för Sveriges anseende i utlandet).

Sådana "dimbankar" väcker uppseende (liksom skadeglädje) och orsakar utan tvivel viss varaktig skada för vårt anseende. Men mera sannolikt är att de flesta fläktas bort av mera stadiga vindar.

I det korta perspektivet blir huvuduppgiften här för den statliga verksamheten att beriktiga felaktiga uppgifter, att sätta in företeelser i sitt sammanhang, att förklara och tolka händelser så att de inte alltför kraftigt och alltför länge framstår som typiska för hela det svenska samhället. Det innebär att vi måste ha en förstklassig beredskap i första hand för att möta en existerande efterfrågan på nyheter och kommentarer, och att göra det snabbt, i andra hand att förutse en efterfrågan och utarbeta lämpligt material för att, när den tiden kommer, tillfredsställa den.

B. På den positiva sidan skapas ständigt ny kännedom om och goodwill för Sverige genom de insatser av olika slag som går under namn som IKEA, Orrefors, ABBA, de svenska tennisspelarna, Ingmar Bergman, Birgit Nilsson - Elisabeth Söderström, Kungäppet, Nobelpriset och Volvo - SAAB.

Man kan roa sig med att jämföra vad IKEA i sitt eget strikt

kommersiella intresse åstadkommer för att göra det moderna Sverige känt och välkänt med resultaten av samtliga svenska statliga informationsaktiviteter. Kanske jämförelsen är litet fånig och låt oss därför inskränka oss till att lugnt konstatera att IKEA i ett visst antal länder effektivt bidrar till att forma vardagsmänniskans bild av dagens Sverige.

Det stämmer också till eftertanke att ingen av de positiva företeelser som nyss nämnts har varit beroende av eller fått någon avgörande skjuts framåt av några statliga insatser. Våra sångerskor och tennisspelare blir världsstjärnor och de svenska bilarna säljs över hela världen utan officiell hjälp.

När nu allt detta är sagt, alltså att den goda kvalitén i princip säljer sig själv, att den har egen vind i seglen, så kvarstår naturligtvis ändå att vi skall blåsa på så gott det går genom att ösa ut all den information som det finns marknad för och att ge en stödjande hand genom, att t ex introducera svenska kulturarbetare utomlands, presentera svensk kultur och teknik (om exporten mera nedan), underlätta översättningar av svenska böcker osv.

Vi måste vara ödmjukt medvetna om att våra ansträngningar ofta, men dock inte alltid, har bara marginell betydelse - ungefär som när man står på perrongen och skjuter på Södertälje-tåget när det avgår från Stockholm Central.

Vare sig det gäller den negativa eller den positiva sidan vilar ansvaret för den administrativa verksamheten, som här måste förekomma, på UD, Svenska institutet och de svenska representationerna utomlands. Det fåtal miljoner som satsas är väl använda pengar.

4. Om man så försöker se en bit bortom de så att säga löpande

informationsaktiviteterna, så måste man ställa sig frågan, om vi kan utveckla någon strategi för att på sikt påverka Sverige-bilden. Det är svårare. Det kräver ju en i grunden politisk avvägning mellan olika nationella intressen som Sverige-bilden är avsedd att tjäna. Svårigheten blir inte mindre av att intressena måste rangordnas efter de olika länder och regioner som vi önskar bearbeta med vår information. Om vi vill sälja låt oss säga varor och tjänster, u-lands- och FN-politik, socialpolitik, säkerhetspolitik, respektive kultur och sport, så gäller det att veta var den ena eller andra varan har någon marknad, respektive var en lyckad ansträngning konkret gagnar svenska intressen. Vi har ingen anledning att trycka på samma aspekter och marknadsföra samma "varor" i Venezuela, Indien och Turkiet som i Tyskland, Sovjet och USA. Inför planeringen räcker det inte långt att tala om att målet är att göra Sverige känt, respektat, efterfrågat och omtyckt. Preciseringar måste till, svåra val göras mellan länder och metoder. Insatserna måste i många fall skraddarsys.

5. Utgångspunkten måste rimligen vara hänsyn till den viktigaste uppgift som staten har i relation till utlandet, alltså att skydda landets fred och frihet. Ett av de viktigaste målen för svensk säkerhetspolitik är att i omvärlden skapa en, som vi själva anser, korrekt bild av Sverige som ett medelstort, fredsälskande, rätt anständigt land, beslutet och kapabelt att försvara sig mot påtryckningar, intrång och angrepp. Förekomsten av en sådan bild, i första hand hos stormakterna, kan vara av bokstavligen livsavgörande betydelse. Naturligtvis bestäms en stormakts handlande gentemot oss i det väsentliga av politiska och strategiska faktorer som vi bara i begränsad omfattning kan påverka och av vilka det förtroende de kan ha för vår politik bara är en. Men i vissa lägen, kan faktiskt just förtroendet för vår hållning bli avgörande, exempelvis i en situation då en misstänksam stormakt befarar att vi under tryck från

den andra sidan skall göra eftergifter och rentav ge denna militärt relevanta fördelar. Eller i ett läge då en stormakt anser sig kunna räkna med så stor sympati för sin sak att den i ett krisläge genom lämpliga påtryckningar och utfästelser kan försöka få över oss till sin sida.

Om det är riktigt att trovärdigheten hos vår säkerhetspolitik kan vara av sådan betydelse, då måste vi också fråga oss hur vi på bästa sätt skall främja den. I själva verket kan här finnas den kanske allra viktigaste uppgiften för svensk informationsverksamhet i vidare mening.

Störst betydelse härvidlag har själva politiken. Den måste över tiden föras med kraft och konsekvens. Naturligtvis kan och måste det i ett demokratiskt land som vårt finnas meningsskiljaktigheter om utrikes- och försvarspolitiken. Men om enighet råder i stort, då är det en plikt för de politiskt ansvariga att inte av sådana skiljaktigheter skapa en bild av grundläggande oenighet som i vissa lägen skulle kunna exploateras av främmande makt.

Informationsverksamheten på detta område kan inte inskränkas till att effektivt sprida kunskap om vad Sverige gör och säger. Därutöver krävs en särskild ansträngning att förklara och motivera politiken gentemot regeringar och opinion i andra länder.

Det kan upprepas att den verksamhet varom här talas i första hand bör vara riktad till de länder vars handlande har någon direkt betydelse för vår säkerhet, således stormakterna och de nordiska länderna.

Metoderna för dylika informationsaktiviteter är mångahanda och får rättas efter det land det är fråga om. Bortsett från de diplomatiska kontakterna finns det en hel arsenal av typen

föredrag och presskonferenser av ledande svenskar, artiklar, broschyrer, seminarier osv.

6. Ett andra prioriterat område är uppenbarligen främjande av svensk export, ekonomiska kontakter med utlandet överhuvudtaget och turism. Ämnet är så genomdiskuterat och formerna för statliga, respektive privata insatser så fastlagda att det inte tjänar mycket till att söka komma med några nya tankar eller uppslag. Grundläggande är här som alltid att det är kvalitén i vad vi har att erbjuda som är avgörande. Att kränga sekunda varor är inte en statlig uppgift. Å andra sidan är det inte tilltalande att bara hjälpa de redan framgångsrika företagen. Slutatsen bör väl bli att statlig verksamhet i huvudsak bör vara allmänt goodwill-skapande, med särskilda insatser för sådana företag som söker sig ut på nya marknader och som enligt en vettig bedömning har utsikter att lyckas.

7. Att locka turister i större antal till vårt kalla och avlägsna land har alltid varit bekymmersamt. Några trycksaker med kullor, Stadshuset och hässjor räcker inte. Vi kan aldrig bli ett mål för massturism som Frankrike och Italien. Det hindrar inte att vissa satsningar även med detta mål för ögonen kan vara berättigade. I Herald Tribune den 14 augusti fanns en alldeles utmärkt artikel om Stockholm (och Helsingfors) som verkar exemplarisk i sin genre. Om den inspirerats av någon person eller institution i Sverige, förtjänar denne/denna högt beröm.

Men huvudsynpunkten måste vara att svensk turistreklam måste hårt inriktas på vissa länder och vissa målgrupper.

Detta kräver analys och nya grepp. Det kräver också en närmare samordning mellan UD, Sveriges turistråd, Svenska institutet och Kulturrådet än vad som nu gäller. Vad som därvidlag

framstår som mycket angeläget är att på ett diskret men effektivt sätt utnyttja olika kulturella och kommersiella aktiviteter, utställningar etc, för att ge upplysning om Sverige som turistland. Om några fransmän har tillräckligt intresse att gå och se en utställning i Petit Palais om svensk romantisk konst så är det faktiskt möjligt att de även skulle vilja se detta exotiska land i verkligheten. Varför inte hålla litet upplysning tillgänglig om hur man kommer dit och hur där ser ut?

8. Ytterligare ett viktigt område är, som ständigt påpekas, information om svenska lösningar på viktiga samhällsproblem, miljö, arbetslöshet, sjukvård, jordbruk, transporter osv.

Man kan naturligtvis fråga sig vad sådan information tjänar till, hur den gagnar svenska intressen och var prioriteringen skall ligga.

I första hand kan det synas rätt likgiltigt om Portugal imiterar svensk sjukvård eller Venezuela svensk miljöpolitik. Vi kan inte veta om våra lösningar är bättre än andras och redan av detta skäl är det befogat att vänta med insatser tills ett konkret intresse anmäler sig. När det gäller exempelvis social- och skolpolitiken är det tveksamt om vi numera har något att erbjuda som inte i lika bra eller bättre tappning finns i andra länder.

Vidare kan svenska program i vissa länder och vid vissa tillfällen te sig snarast avskräckande och bli av inrikespolitiska skäl ge upphov till en för oss ofördelaktig debatt. Under 60-talet och början av 70-talet var Sverige populärt i Frankrike och all information om svensk socialpolitik osv hade efterfrågan. Giscard d'Estaing inbjöd Palme till seminarier som led i sin valkampanj i början av 70-talet. Från att ha varit mönstterpojke blev Sverige därefter vid slutet av 70-talet till fågelskrämma. Franska korrespondenter tävlade om att beskriva

eländet i Sverige (och tråkigheten i Stockholm). Bara i några expertkretsar fanns intresset kvar och blev åter livligare efter Mitterands seger 1981.

(Här kan inskjutas att enligt en nyligen publicerad auktoritativ fransk opinionsundersökning (Le Point den 22 juni 1987) Sverige kommer på sjunde plats när det gäller fransmännens sympatier för olika länder, omedelbart efter sådana självklara länder som Belgien, Canada, Luxemburg, Holland, Italien och Spanien - men före t ex Schweiz. Det visar på ett närmast sensationellt sätt att man kan vara på en gång rätt okänd och väldigt populär. Kanske det senare förutsätter det första?)

Även om alltså arbetet för att upplysa utlandet om vår förträfflighet inte alltid är ett okontroversiellt gott, så står dock kvar att om rimliga utsikter till framgång föreligger vi ändå bör satsa, rejält, koncentrerat och uthålligt, på att framställa Sverige som ett föregångsland i några verkligt viktiga samhälleliga sammanhang. Man kan tänka sig två projekt av detta slag.

Det ena rör miljön. Sverige har, inte minst till följd av 1972 års miljökonferens, ett internationellt rykte, ett förtroendekapital, som vi har all anledning att värda och utnyttja. Att vi svenskar har en speciell relation till miljön i vidsträckt mening är ett drag som redan ingår i Sverige-bilden på de flesta håll. Likaså att vi har bättre förutsättningar än de flesta andra länder att i tid ta itu med miljöproblemen.

Våra inhemska åtgärder är kanske totalt sett inte så mycket att skryta över men de räcker för att väcka intresse utomlands, särskilt om de förenas med energiska insatser på det internationella planet. Det har talats om att Sverige i sinom tid skulle kunna ta initiativet till en ny världskonferens. Om be-

slut härom fattas, bör det bli avstampen till en omfattande kampanj för att göra Sverige till en förkämpe för och en symbol i det miljöskyddsarbete som under de kommande årtiondena uppenbarligen kommer att stå högt på de enskilda ländernas och världssamfundets dagordning.

Ett annat, men denna gång långt mera kontroversiellt projekt skulle vara om vi valde att framställa oss som det land som mer medvetet än många andra industriländer och kanske också med något större framgång än de flera andra hanterat det tragiska dubbelproblemet inflation-arbetslöshet. Östen Undén fick utstå mycken smälek då han en gång talade om att det neutrala Sverige kanske kunde vara ett efterföljansvärt exempel då det gällde att främja medborgarnas välfärd utan sociala tvångsåtgärder och tillåta kapitalism utan utsugning. Han hånades för att predika en orealistisk och omoralisk tredje ståndpunkt. Men det ligger faktiskt något i vad han sa. Om vi enligt någon slags objektiv måttstock kan sägas ha framgång med ett sådant program, skulle det då vara omöjligt att medvetet söka sälja det på den internationella marknaden genom speciella insatser eller åtminstone att starta en energisk och fortlöpande dialog med andra, jämförbara länder, inte bara i OECD:s salar? Självfallet skulle det ske utan någon självhävdelse och i en bestämd avsikt att även framhålla problemen, bl a den cancerböld i det svenska samhället som utgörs av det i stora delar orationella, orättvisa, tillväxthämmande, initiativkvävande och demoraliserande skattesystemet.

Det är omöjligt att så länge "tredje vägens" politik är ett partipolitiskt slagträ i Sverige, ingen enighet kan vinnas om att sälja den utomlands som en svensk kvalitetsvara. Men saken tål att övervägas. Kanske en sådan föresats rentav skulle kunna bli ett argument för större samförstånd inom Sverige om vettig ekonomisk politik?

9. Vad som sagts har bl a tjänat till att understryka betydelsen av en besinning på det väsentliga. De resurser som finns tillgängliga för satsningar utöver den löpande, helt nödvändiga, i stort sett efterfrågestyrda verksamheten, är naturligtvis starkt begränsade. En koncentration till några bestämda områden utifrån en bedömning av svenska nationella intressen förefaller indicerad.

10. När det så gäller metoderna för upplysningsverksamheten så kan först upprepas att vi uppenbarligen måste ha en bra beredskap för att tillfredsställa den efterfrågan som manifesterar sig spontant eller som vi, i viss mån, kan stimulera. Det material som görs i ordning måste ha en korrekt utländsk språkdräkt och ständigt hållas up to date.

Vill vi göra en större aktiv insats då krävs självfallet andra medel. Somliga av dem är dyrbara, typen utställningar. Priset för andra behöver inte vara högt.

Hit hör sådant som urval och inbjudan av utländska skribenter, forskare och beslutsfattare av olika slag, seminarier hemma och ute, bra trycksaker, föredrag utomlands osv. Viktigast är dock att själva den politik (miljö eller annat) som vi avser att sälja har en lödighet och en slagkraft så att den i sig själv blir ett argument. Styrkan i detta argument kan sedan ökas genom väl valda insatser. Dessa får inte ha punktkaraktär utan måste bedrivas kontinuerligt under rätt lång tid.

En bra metod, en av flera, för att allmänt sätta Sverige på kartan, att driva en viss kampanj och att få till stånd en seriös dialog om viktiga samhälls- och kulturproblem är att låta ambassaderna ordna seminarier av kort varaktighet, kanske bara en eftermiddag, givetvis med media inbjudna. Det gäller i normalfallet att anknyta till något redan förefintligt intresse

i vederbörande land för visst ämnesområde, sjukvård, teknik, arbetsmarknad, kriminalvård, miljö eller dylikt.

Personer som representerar ämnesområdet i fråga, från regering, administration, universitet, institutioner av olika slag inbjuds till ambassaden för att möta ett antal ditresta (språkkunniga) sakkunniga. Metoden som redan har använts av flera svenska ambassader (och även, exempelvis, av norska ambassaden i Stockholm) förtjänar att medvetet uppmärksammas. Ambassadörernas bostäder är vanligen utmärkta (och ofta underutnyttjade) lokaler för ändamålet.

Denna metod skulle också lämpa sig för det fall att vi bestämde oss för en mera koncentrerad långsiktig satsning på vissa ämnesområden såsom ovan diskuterats.

11. Här har understrukits behovet av koncentration, till länder och till ämnen. Tilläggas kan att vederbörande organ ändå bör ha till sitt förfogande en pott i anslagen för tillfälliga punktinsatser gentemot visst land för att av politiska eller ekonomiska skäl markera svenskt intresse för landet i fråga. Vi får inte, lika litet som beträffande u-hjälpen, doktrinärt binda oss själva till uteslutande "programländer".

12. Just nu pågår planeringen av en av de största insatser som Sverige gjort, Delaware-jubiléet. Det är frestande föreslå att inga radikala reformer av svensk informationsverksamhet bör genomföras innan man haft tillfälle att analysera erfarenheterna från denna kampanj. Det kunde också vara av intresse att fundera på, både i Finland och här, hur Finlandsbilden i Sverige påverkats av den väldiga satsning som Finlandsveckan i år utgjorde.

DET FINNS MÅNGA SVERIGEBILDER

Kjell Öberg

Tidigare ambassadör och generaldirektör för statens
invandrarverk

Det är inte lätt att finna något nytt och fräscht att säga om Sverigeinformationens innehåll, utformning och organisation. Inte många frågor har utretts och kannstöpts så ofta och grundligt. Varje ny utredning har fått direktiv som till förväxling liknar de föregående.

Mitt bidrag kan knappast ge några idéer och uppslag. Allt har nämnts, skärskådats och ibland även prövats utan att det mirakel inträffat som man väntat sig eller i varje fall drömt om. Hjulet har uppfunnits gång på gång. Ibland har man faktiskt fått det att rulla bättre, särskilt när de politiska omständigheterna varit ogynnsamma för Sverige och just därför gynnsamma för Sverigeinformationen. Det är i den situationen som pengar kommer fram. Så var det när samordningsuppgiften lades på mig för 25 år sedan, och det ska jag försöka berätta om: hur vi använde pengarna, hur samarbetet gick, vilka resultat vi tyckte att vi nådde och vilka organisatoriska slutsatser vi drog. Det mesta kan dokumenteras men det skulle ha tagit mera tid än uppgiften förtjänar. I stället har jag - något oförsiktigt - litat på mitt minne och därtill fått hjälp av några medarbetare från tiden. Per A. Sjögren, Sven A. Hansson och Göran Landberg. Resultatet är möjligen inte helt korrekt när det gäller detaljer men för totalbilden vågar jag nog stå. Men först några allmänna reflexioner innan jag går in på 60-talets historia.

Den fråga utredningsmannen ställer är kort och svår: hur uppfattar jag Sverige-bilden? Ett kort och lätt svar: Jag vet inte, eller snarare: än si, än så. Ett sånt svar ger inte mycket vägledning, så det behöver utvecklas. Två amerikanska journalistvänner, båda i tur och ordning chefer för den ansedda tidningen 'St. Louis Post-Dispatch' Washington-redaktion hjälper mig.

Den förste, Marquis Childs, skrev på 30-talet boken "Sweden, the Middle Way". Med en viss rätt tyckte han att Sverige lyckats lösa många av de ekonomiska, sociala och politiska problem som plågade andra länder under den stora världsdpressionen. Boken skaffade vårt land många sympatisörer, i synnerhet i författarens hemland. Under många år framåt med upprepade besök i Sverige fortsatte Childs att se på oss genom något romantiskt rosafärgade glasögon, tills han under ett besök här på 70-talet fick klart för sig att Sverige inte riktigt var det unika land han föreställt sig. Kanske påverkades han också av sin andra hustru, hemmahörande i den amerikanska storfinansen. Bitter och besviken avbröt han sitt besök och for hem igen.

Möjligen har hans efterträdare i yrket, Richard Dudman, en hållbarare bild av Sverige som han ofta besökt av mera personliga skäl. Bakom sig har han år av närgången bevakning av amerikansk penetration av Centralamerika på 50-talet. På 60- och 70-talen följde han kriget i Vietnam på närmare håll än de flesta av hans kolleger och bidrog med sina reportage till att väcka kritik mot krigspolitik. Sannolikt medverkade han under sina besök i Sverige indirekt till att stärka den kritiska svenska inställningen. I gengäld är det sannolikt att Sverige hjälpte till att få honom fri, sedan han tagits till fånga av kampuchianska gerilla under den amerikanska invasionen.

Inte att undra på att hans erfarenheter gett hans Sverigebild starkt positiva inslag. Richard Nixons erfarenheter från samma period var så helt annorlunda att han under en tid vägrade släppa in en svensk ambassadör.

Tre framstående amerikaner med var sin Sverigebild. Childs fick sin genom aktiv medverkan av svenska informationsorgan; Dudman och Nixon från Sveriges hållning till kriget i Vietnam. Slutsatser för Sverigeinformationens räkning?

Det finns alltså många Sverigebilder. Ingvar Carlsson talar om mordet på Palme och Bofors-affärerna som "dimbankar över Sverige". Betyder det att Sverigebilden skulle ha varit annorlunda och riktigare om mordet och smugglingen inte inträffat eller om mordet klarats upp och smugglingen inte avslöjats? Det sägs att Sverige förlorat sin oskuld, men hade vi någon att förlora? Är det inte sant att vi i Sverige sedan länge haft politiska extremister, infödda och invandrade, som drömt om att tillgripa det yttersta våldet och ibland också gjort det? Är det inte sant att svenska regeringar av skiftande färg med berätt mod låtit Indonesien köpa vapen att användas till folkmord på östra Timor? Den dimbanken är tjockare än Bofors' smuggling, liksom regeringens beslut att sälja vapen till Indien kan förtjäna att bli minst lika starkt kritiserad som den påstådda mutaffären.

Vilken Sverigebild har de som fäster avseende vid att Sverige då och då befinns illa fylla förpliktelser vi tagit på oss genom att ratificera konventioner om mänskliga rättigheter? Det är inte bara i Europadomstolen Sverige suttit och sitter på de anklagades bänk. Ingvar Carlsson anför rimliga skäl mot att inte förbjuda rasistiska organisationer utan att samtidigt nämna att vi redan för nästan 17 år sedan högtidligen lovade att införa ett sådant förbud, när vi anslöt oss till FN:s ras-

diskrimineringskonvention. Vi lovade samtidigt att förbjuda etnisk diskriminering i arbetslivet, och det är också ett löfte vi svikit. Vilken Sverigebild har den invandrare som gått miste om ett jobb för sitt etniska ursprungs skull.

Ett politiskt parti som förlorar anhängare förklarar det gärna med att "vårt budskap inte gått fram". Staten gör detsamma. När nånting gått snett och Sverige får dåligt rykte - naturligtvis oförtjänt - riktar man uppmärksamheten mot Sverigeinformation. Utredning, samordning, ibland till och med upprustning är nyckelorden. Det har hänt förr och nu händer det igen. (Tro nu inte att jag är motståndare till förbättrad information om Sverige. Den är nyttig och nödvändig, inte bara när nånting gått snett eller "i ett kärvt internationellt läge" som det heter i utredningsdirektiven. Men budskapet får inte förgyllas för ändamålets skull, och det är inte alls säkert att det sanna budskapet går hem och skapar större förståelse och sympati hos mottagaren. Det får vi stå ut med.)

1960-talet var ett mycket speciellt årtionde, även ifråga om Sverigeinformationen till utlandet. Det började med ett allmänt omfattat krav på mera och bättre information till båtnad för exporten, turismen och kulturen och för att skapa större förståelse för Sveriges politik, enkannerligen vår hållning till Europafrågorna och vår alliansfrihet. Det slutade, som man kunde vänta sig ett år efter 1968, med högljudda om än inte allmänt omfattade krav på att vi skulle böja våra huvuden i skam över att vara det vi var.

1961 kastades det sten på fönstren i svenska ambassaden i Bryssel. Anledningarna var flera. Sveriges avvisande hållning till den gemensamma marknaden, manifesterad speciellt genom Erlanders Metalltal, så benämnt på grund av att det hölls inför Metallindustriarbetarnas kongress 1961, rönkte ingen uppskatt-

ning i Bryssel, marknadens huvudstad. Än mindre entusiasm mötte Sveriges "inblandning" i Kongokrisen, en svensk FN-styrka sändes dit. Och FN:s synnerligen aktive generalsekreterare var ju till på köpet svensk. Till Bryssel koncentrerades sålunda mycket av den ovilja och misstänksamhet som tid efter annan mött Sveriges beslutsamhet att ställa sig utanför politiska konstellationer. Utrikesminister Undén sökte undanröja det som här kallades missförstånd. Till den änden skickade han ett brev till Belgiens främste socialdemokrat, premiärminister Spaak, tillika en av förgrundsgestalterna inom den unga europeiska gemenskapen. Effekten kan inte ha varit särskilt stor.

Vid 1962 års riksdag motionerades det om förbättring av informationsverksamheten. Mot vanligheten diskuterades den livligt både under remissdebatten och utrikesdebatten. "Sällan - åtminstone i fredstid - torde (vi) ha varit utsatta för så negativa omdömen som nu på sina håll förekommer" yttrade en talare. I statsutskottets utlåtande hette det bl a: "Utskottet delar --- uppfattningen, att den rådande splittringen av resurserna för upplysningsverksamheten på olika huvudtitlar och anslag medför risk för att den erforderliga effektiviteten vid användningen av anvisade medel icke åstadkommes. Jämväl --- är det angeläget att en samordning och koordinering av upplysningsverksamheten åvägbringas. Endast härigenom torde en i verklig mening samlad kraftinsats kunna komma tillstånd." Regeringen var införstådd.

(Erlander skall ha yttrat att han skrivit brev till en ambassadör med erfarenhet av information i utlandet och bett honom komma hem för att bli samordnare. Denne avböjde eftersom han själv skrivit hem och bett om entledigande för att tillträda en privat tjänst. Sedan fanns det inte många som passade in på beskrivningen. Uteslutningsmetoden ledde till mig och jag fick nästan hals över huvud lämna Peking efter ett enda år.)

Jag behängdes med den ståtliga benämningen "regeringens särskilde rådgivare i frågor rörande svensk upplysningsverksamhet i utlandet" och blev ordförande i upplysningsberedningen, ett slags mellanting mellan myndighet och ytterligare en utredning om frågor som redan utretts till leda. Jag utgick från att jag hade fria händer att utreda genom försöksverksamhet.

På hösten 1962 satte jag i gång tillsammans med Olle Ternström, en medarbetare från min tid som pressråd i Washington. Vi konstaterade på grundval av erfarenheter att goda informationsuppslag inte saknades men väl medel att förverkliga dem. Vi insåg också att samordnad planering av infoprogram inte gärna lät sig framtvingas eller ens kunde åstadkommas genom övertalning. Alla skulle vara för samordning, men ingen skulle vilja bli samordnad. Metoden fick bli att "köpa" samordning med hjälp av en gemensam projektpott.

Därför gällde det att smida medan järnet var varmt, att pressa fram extra pengar medan de politiska konjunkturerna gynnade oss. Vi kom sent in i budgetprocessen men kunde ändå rycka loss en anseelig summa pengar att användas till gemensamma länderprogram.

De som skulle samordnas eller snarare delta i de samordnade projekten var i första hand de statliga informationsorganen, direkt eller indirekt statsunderstödda organisationer engagerade i information till utlandet plus inblandade departement: UD:s pressbyrå, handelsdepartementet, Svenska institutet, Svenska turisttrafikförbundet, Exportföreningen, Sveriges Radios utlandsprogram, och Svensk-Internationella Pressbyrån. Alla dessa organ hade sina företrädare på de utländska arbetsfälten och det skulle givetvis främst ankomma på dessa att utföra arbetet där. Svensk-amerikanska nyhetsbyrån blev en särskild historia som jag återkommer till.

Vårt syfte med samordningen var ökad slagkraft och uthållighet hos länderprogrammen genom att de enskilda åtgärderna skulle haka i och därigenom stödja varandra. Programmens totalmål skulle vara att öka kunskapen om Sverige och förståelsen för svenska förhållanden, stödja vår export och stimulera turismen till vårt land. Målen var som synes slående lika dem som beskrivs i direktiven till Göran Löfdahls utredning. Liksom nu togs det för givet att ökad kunskap (om vår förträfflighet) skulle öka utlandets förståelse för oss.

Beredningens funktion som utredning sköts något på framtiden. Vi ville börja agera fortast möjligt och samla erfarenheter på hög i ett par-tre år för att först därefter dra de organisatoriska slutsatserna.

Först ville vi sätta i gång med Tyskland och Frankrike, som spelade nyckelroller för Sveriges relationer till det nya Europa som börjat växa fram. (Ungefär samtidigt tog kretsar inom näringslivet sikte på USA och därigenom växte USA-kampanjen fram.) Per A. Sjögren anställdes för att leda det tyska projektet. Det franska togs om hand av Ragnar Sachs som energiskt arbetande ordförande i en ledningsgrupp, där Sven A. Hansson senare kom att ingå som idéspruta och exekutör.

En förutsättning var gemensam för de två projekten, de fungerade inom en på förhand fastställd budget och programmen utarbetades inom resp. ländergrupp i nära samarbete med representationerna på fältet och intressenter utanför grupperna. I praktiskt taget allt övrigt skilde de sig åt. En huvudtanke var att länderprojekten skulle anpassas till marknadernas egenheter. Informationen måste anpassas därefter, ge svar på vad marknaderna var nyfikna på och kunde tänkas vara eller bli intresserade av.

Om Tyskland visste vi att där fanns en betydande fond av kunskap om Sverige på många områden, ett rikt och varierat kontaktnät genom vilket inriktningen av intresset för Sverige var någorlunda väl känt. Vi hade också en effektivt arbetande fältorganisation under ledning av ambassaden, där Ole Jödahl som chef tog aktiv och sakkunnig del i arbetet. En god grund var således redan lagd som vi kunde bygga vidare på.

I Frankrike fanns inte mycket av dessa ingredienser. Bara enstaka individer, i bästa fall mindre grupper antogs ha goda kunskaper om Sverige. I övrigt måste vi utgå från att Sverige var en vit fläck på kartan.

Vid en tillbakablick ter sig Tysklandsprojektet särskilt framgångsrikt, inte därför att de enskilda inslagen var speciellt originella utan framförallt därför att de var infogade i en långsiktig plan, inriktade på sådant som tyskarna själva var upptagna av och väl genomförda i samspel mellan hemma och ute.

Några inslag:

- * På inbjudan av riksdagen genomfördes ett besök i Sverige av utrikeshandelsutskottet i Bundestag.
- * Deltagandet i de tyska handelsmässorna effektiviserades t ex genom att vi betalade gemensamma åtgärder för att göra framträdandena attraktiva. Vid en byggutställning i München förmåddes förbundskansler Ludwig Erhard att besöka den svenska montern för att bl a studera dess kök. Det medverkade till att Schwedenküche blev ett välkänt begrepp.
- * Vid en stor möbelmässa förmåddes de svenska fabrikanterna att uppträda gemensamt. Vi bekostade en vacker katalog, där den då praktiserade VDN-märkningen utförligt presenterades.

- * Under ledning av Carl Swartz kartlades alla legala, tekniska och finansiella villkor för export av svenska trähus. Den potentiella marknaden bedömdes vara mycket stor. (Dessvärre uteblev resultatet p g a fabrikanternas inbördes strid och ett par firmors märkliga uppträdande. Den ena väntade så länge på att reagera på en tysk byggmästares beställning att affären gick i stöpet. Den andra tackade nej till en order på det hus som avbildades på katalogens omslag. Företagets vice VD som själv hade ett sådant hus hade förbjudit att flera tillverkades.)
- * Med hjälp av Gustav Karlén och Thomas von Vegesack anordnade vi ett besök av Gruppe 47 med en offentlig uppläsning i Stockholm och en enskild tysk-svensk författarsession i Sigtuna. Bland deltagarna: Heinrich Böll, Günter Grass och Hans-Magnus Enzensberger.

När Tysklandsprojektet pågått några år lät SPD göra en anonym opinionsundersökning där ett antal länders politiska och andra förhållanden jämfördes: Tyskland, Frankrike, USA, Storbritannien och Sverige. Den mätte både sympatier och fakta-betonade omdömen. Resultatet gav naturligt nog Tyskland första platsen, men sedan kom Sverige före alla de andra, t o m USA.

Eftersom jag var "regeringens rådgivare" berättade jag det här för Erlander som något Sverigeinformation medverkat till. "Inte alls", svarade han, "det är vår politik som gjort det". Och det är ju klart, utan Sverige vore det inte mycket bevänt med Sverigeinformationen.

Frankrike-gruppen enades snabbt om att presentera Sverige både som ett gammalt kulturland och som ett tekniskt och vetenskapligt högt utvecklat land. Ett par programinslag vägde särskilt tungt:

- * Redan i maj 1962 gjorde kung Gustav VI Adolf ett officiellt besök i Frankrike. Tack vare Carl Nordenfalk lyckades vi få till stånd en utställning av svensk konst från förhistorisk tid till 1900-talet som kungen invigde i Louvren. Det lär ha varit första gången muséet upplät sina lokaler till en icke-fransk nationell utställning. Men hur få till stånd en katalog värdig tillfället? När jag talat om vad det gällde sa han att det inte var nödvändigt. Trots den korta förberedelse tiden lovade han att göra sitt bästa. Resultatet blev den magnifika volymen Trésors d'art suédois, redigerad av Pontus Gatte. Vi fick 700 ex. gratis.
- * Vi anlidade annonsbyrån Synergie på vars inrådan vi köpte utrymme i Paris Match för fyra stora artiklar med intervjuer om Sverige och svensk-franska relationer. I anslutning härtill utlyste vi 60 besöksstipendier för en veckas vistelse i Sverige. Vi riktade oss till unga människor med förstklassig utbildning och minst fem års kvalificerad yrkesverksamhet. Vi fick en ytterst kvalificerad samling. Det lovade gott för vårt syfte att väcka intresse för Sverige hos ett antal fransmän som inom ett par decennier kunde väntas nå ledande ställningar i sitt land. Enligt Sven A. Hansson har förväntningarna infriats i flera fall.

Trots en lovande upptakt tonades projektet ner efter ambassadörsbytet 1967. Med en ambassadör som inte var benägen att samarbeta med organen hemma och i anställningslandet utan som ville bestämma allting själv blev uppgiften alltför svår. Att vi inte nått så långt med vår turispropaganda kunde Magnus Faxén visa. Han var Sveriges Radios korrespondent i Paris. En dag på höstkanten gick han runt till några inte alltför stora resebyråer för att få hjälp med en resa till Sverige. Förgäves. Sverige fanns inte med i deras broschyrer. Faxén försökte med Scandinavie, där han trodde Sverige låg. Mycket riktigt, men

fortfarande förgäves. Beklagar, monsieur, sa resebyråns man, det går inte flera resor dit i år, Sverige har stängt för säsongen.

I övriga europeiska länder orkade vi till att börja med inte med mer än enstaka framträdanden utöver informationsorganens rutininsatser. Möjligen kan vi sägas ha gett kulturutbytet med Norge och det finskspråkiga Finland en extra skjuts.

Ett helt nytt verksamhetsområde blev Afrika. David Wirmark kom hem från Bryssel efter sex år som generalsekreterare i World Assembly of Youth. Där hade han knutit nära personliga kontakter med afrikaner, av vilka en del med tiden blivit framstående ledare i sina hemländer, en av dem till och med president, nämligen Kenneth Kaunda. Vi skickade Wirmark på en afrikansk rundresa som åtminstone resulterade i att ett stort svenskt exportföretag vann insteg i ett av de nya länderna.

Tillsammans med Per Wästberg organiserade Wirmark en afrikansk-nordisk författarkonferens i Hässelby 1967. I den deltog 24 afrikanska författare och ungefär lika många från Norden. "Dialogen som uteblev" var rubriken på en artikel som Wole Soyinka skrev om mötet på DN:s kultursida. Konferensen antog en resolution som fördömde censur och förbud som drabbade författare, särskilt i södra Afrika. Men Soyinka fick uppleva detsamma även här. Olof Lagercrantz strök bort ett stycke som han inte gillade i Soyinkas artikel.

Redan under upplysningsberedningens första tid ansattes jag intensivt av företrädare för näringslivet. De ville att praktiskt taget alla pengar skulle läggas i ett svenskt deltagande i en planerad världsutställning i New York 1964-65. Jag sa nej av flera skäl. Dels var utställningen i strid med den internationella konvention som reglerade sådana utställningar, dels

tyckte jag vi hade bättre användning för pengarna. Utställningen blev i alla fall av och med uteslutande privat deltagande. Däremot engagerade vi oss i USA-kampanjen "Meet Modern Sweden" som var en utlöpare av utställningen. Det skedde främst genom att kampanjen på den amerikanska sidan baserades på en omorganisation och upprustad American-Swedish News Exchange i New York som döptes om till Swedish Information Service och slutligen infogades i utrikesförvaltningen.

Svenskt deltagande i två världsutställningar finansierades och organiserades av oss, i Montreal 1967 och Osaka 1970, båda i nordiskt samarbete. I Montreal var paviljongen gemensamt nordisk och i den framträdde vi var för sig. Folke Clason lade - utan ersättning - ner ett stort arbete som generalkommissarie och lät S:t Eriksmässan gratis sköta räkenskaperna.

Totalt blev deltagandet en stor framgång för Sveriges del, inte minst till följd av ett bejublat gästspel av Operans alla stjärnor med Birgit Nilsson i spetsen. Operan gav Maskeradbalen, Anjara och Tristan och Isolde. Även gästspelet bekostades av oss.

Det nordiska samarbetet inför Montreal frestade oss att gå ett steg längre inför Osaka. Där blev både paviljong och utställning nordiska, en lösning som inte manar till efterföljd. Det tog lång tid att enas om temat miljövard och utställningen blev dålig. Konventionen tvang oss att formellt ha var sin generalkommissarie, men den tunga bördan fick bäras av vår gemensamme, som var Sven A. Hansson. För vår del räddades situationen i någon mån av kronprinsens besök, gästuppträdanden av gymnastikgruppen Malmöflickorna och framförallt av en dagslång svensk-japansk konferens om miljövard, som fick rätt stor uppmärksamhet.

Samordningsarbetet hemma plågades av tilltagande slitningar. Info-organens befarade motvilja mot att bli samordnade kom snart i dagen. Starkast var motviljan hos Svenska institutet. Kulturutbytet komprometterades av att bli hopkopplat med export och turism, sades det. Berättigat eller inte gick åsikten på tvärs mot den givna samordningsuppgiften.

En annan invändning hördes allt oftare och starkare från flera håll: det är ju vi i de olika organen som ska göra jobbet. Varför kan vi då inte få pengarna direkt från staten i stället för via upplysningsberedningen (eller Kollegiet för Sverigeinformation i utlandet som blev ett nytt namn)?

Kanske berodde kritiken delvis på att upplysningsberedningen-kollegiet ansågs ta för sig för mycket av själva utförandet av projekten. Om så var fallet berodde det framförallt på att det var en försöksverksamhet och att vi inte ville ta risken att motviljan mot samordning skulle verka hämmande, när vi ville pröva nya vägar och metoder.

1964 bler Ternström förflyttad. I hans ställe kom Stig Ramel, även han en vän och medarbetare från Washington. Därmed började vi ägna oss åt två långsiktiga frågor: den framtida organisationen och lokalproblemet. De hade med varandra att göra. Lokalgemenskap skulle gynna samordningen. Ett flera år gammalt utredningsförslag om ett gemensamt hus låg och samlade damm. Nu började vi driva det, samtidigt som vi tog itu med upplysningsberedningens utredande uppgift.

Vi ville att den politiskt betingade talesmannafunktionen skulle avskiljas från UD:s pressbyrå och bli ett pressekreteriat. UD borde få en informationsavdelning, möjligen uppdelad på två byråer. Chefen för avdelningen skulle ex officio vara ordföran-

de i ett kollegium av cheferna för informationsorganen. Dess uppgift skulle vara att samordna planeringen av verksamheten.

Det var vackert tänkt men faktiskt blev det skräp, som det het-
te i en visa i en dansk komedi. Cheferna i UD greps av skräck
inför utsikten att få ytterligare en katt bland hermelinerna.
UD avstod därmed från den annars naturliga uppgiften av att
vara samordnare av viktiga utrikes affärer. Handelsdepartemen-
tet grep chansen och tog hand om kollegiet. Utan auktoritet och
med allt mindre samordningsresurser tynade det bort från 60-ta-
let.

Ett sista uppflammande kom med Sverigehuset. Det skulle invigas
med en utställning på temat Sverige i utlandets ögon. På rekom-
mendation av stadsmuséets chef fick Pär Stolpe i uppdrag att
göra den under Institutets ansvar och för pengar från kolle-
giet. Det visade sig bli en utställning om Sverige i Pär
Stolpes ögon. Jag vägrade att betala och utställningen visades
bara en dag för pressen. Detta var 1960-talets sista år och en
stilenlig avslutning på decenniet.

Till slut en återblick på en tidig kontrovers. Redan 1963 ville
jag att invandrarna skulle få en del av information om Sverige,
inte så mycket för deras egen skull utan därför att jag såg dem
som förmedlare av kunskap om Sverige till sina hemländer.
Svenska institutet vägrade och kunde inte inse att det hade
något att skaffa med svensk information till utlandet. Majori-
teten i upplysningsberedningen gick på samma linje. Problemet
löstes först när inrikesministern inrättade Arbetsgruppen för
invandrarfrågor 1966 med mig som ordförande. För gruppens
pengar kunde jag beställa informationsmaterial från institutet.

Arbetsgruppen blev sedan embryot till informations- och samordningsbyråerna i invandrarverket. Det började 1 juli 1969, nästan på dagen samtidigt med att Sverigehuset öppnades, och jag kunde lämna huset och kollegiet.

INFORMATION, OSTYRIGHET OCH STORVERK

Lars Bergquist

Författare, ambassadör, tidigare bl. a. chef för svenska kulturhuset i Paris

Svenskarna äro ett ostyrigt och till storverk fallet folk, sade Gustaf Wasa. En Sverige-bild så god som någon. Vi skulle kunna ha den som utgångspunkt för såväl informationspolitik som upplysningsverksamhet, eller som här, i de rader som nu följer, som bas för en diskussion om vad jag tror är informationsverksamhetens vanligaste villor. Först de tre begreppen.

Informationspolitik, upplysningsverksamhet, Sverige-bild: de tre begreppen tycks hänga samman men ändå tillhöra skilda sfärer.

Informationspolitik måste syfta på de överväganden, den vilja att informera utomlands som statsmakterna uttryckt. Man har beslutat om pengar, metoder och, förhoppningsvis, mål.

Upplysningsverksamheten gäller själva ljusspridningen: svar på frågor, förmedling av fakta, bulletiner till dem som kan tänkas vara intresserade. Informationspolitik och upplysningsverksamhet relateras vanligen till "Sverige-bilden". Härmed avses väl vanligen huvuddragen i genomsnittsutlännningens föreställningar om Sverige. Underförstått eller uttryckligen sagt tycks ett svagt men likväl skönjbart kausalsammanhang föreligga.

Alltså: En god informationspolitik samt upplysningsverksamhet ger en täckande Sverige-bild och omvänt.

Vid en diskussion av dessa tre storheter kan det kanske vara fruktbart med ett totalt ifrågasättande. I det följande ska jag först kritisera de tre begreppen. Dialektiskt får de sedan på nytt framträda i en vad de kanske anser vara en vackrare dager. Till sist formuleras några satser som läsaren kan använda som fakta i sin bedömning.

Först informationspolitiken. Behövs den? Informationen sköter sig själv genom internationella massmedia, officiella och af-färsmässiga Sverige-besök, turism. Det är som om "viktigt" blir känt av sig självt, genast, eller så småningom. Det gäller den svenska in- och utrikespolitiken, vårt sociala system, vår teknik, kultur. Fakta finns, åtminstone i västvärlden. Oftast är problemet ej frånvaron av information, utan överflödet. Svenska informationspolitiska bidrag till denna "redundancy" i form av bulletiner, kampanjer, Sverige-utställningar, Sverige-år kan däremot kanske sakligt motiveras som stöd åt s k kulturbyråkrater.

Med denna utgångspunkt är upplysningsverksamheten i dess nuvarande form överdimensionerad, anser jag. Mycket av det som nu klassificeras som upplysning kan emellertid föras in under andra kategorier och i sådant fall gå fri från kritik - jag återkommer härtill. Väsentligen gäller, att statlig upplysningsverksamhet bör gå ut på främjande av tillgänglighet av viss Sverige-information, särskilt då den ej produceras kommersiellt. Här är upplysningsverksamhetens ena ben - jag lämnar av utrymmesskäl distributionen därhän - det andra är besöksverksamhet. Man kan hävda, att ett modernt västerländskt och öppet samhälle knappast behöver någon besökspolitik: vi får de besökare vi förtjänar, och det eko härav som besöket var värt.

Men "riktade" inbjudningar kan dock också vara till nytta: vi

kan finna det nyttigt med en utländsk belysning av sidor av vårt försvar, vår ekonomi, o.s.v..

Sverige-bilden? Vi brukar säga, att Sverige-bilden är god eller dålig, positiv eller negativ. Vi säger att den har försämrats eller förbättrats och pekar gärna på vissa händelser som direkt orsak. Vanligen avser vi alltså ett värdeladdat omdöme - vad folk utomlands tycker om vår skolpolitik, vårt rättsväsende, vårt försvar, etc. Eller om svenskar överhuvud. Begreppet fyller en viss funktion. Men vi måste komma ihåg att Sverige-bilden också är en skugga, något inför vilket vi skyggar. Sverige-bilden är en metafor och projicering av vår egen syn på oss själva - ungefär som Gustaf Sundbärgs nationalkaraktär, senare avlivad av Herbert Tingsten, men återuppstånden. Det är lätt att visa på begreppets otymplighet som informationspolitiskt instrument.

- Det är så oenhetligt att det ej är meningsfullt. Sverige-bild för vem, hos vem? Var? I Lhasa eller Odense?

- Vi ser, hör, vad vi vill. "Bilden" är därför omöjlig att kvantifiera - kan över huvud ej beskrivas i meningsfulla termer.

- Även om den mänskliga receptionen vore ensartad, fungerar de politiska systemen som filter. De flesta fakta når fram ändå, förr eller senare, men de kan motarbetas av den politiska regimen.

Efter dessa "attacker" låter jag de tre begreppen komma till tals. Informationspolitiken svarar genast, att den givetvis har ett klart mål, att förmedla korrekta fakta. (En bild!) om Sverige. Vi är stolta över våra lösningar på biblioteksområdet, tror att vi har något att förmedla när det gäller pensions-

system, åldringsvård och mycket annat. Vi kan stimulera en debatt, göra världen bättre.

Upplyningsverksamheten - genomförandet av informationspolitiken - instämmer. Vi måste gå utöver "tillgänglighet" gå längre än att fungera som faktabas för den frågande. Vi vill sprida kunskande. Våra lokala upplysare i London, New York, Paris vet vad som behövs, och vilka som behöver. Låt oss alltså fortsätta att skicka ut våra bulletiner till dem som anmält sitt intresse. Och saknas intresse måste vi väcka det. En aktiv informationspolitik öppnar utlänningarnas ögon, skapar efterfrågan.

Dessutom: upplyningsverksamheten innefattar traditionellt också kulturell "upplysning". Svensk teater, musik, svenska konstutställningar, svensk dans utomlands är ju också upplysning, skapar good-will. Dessutom framträder andra länder utomlands - vi måste göra detsamma.

Sverige-bilden: all informationspolitik, all upplyningsverksamhet, leds av ett enda syfte: att markera en profil. Vi tror ju på vårt eget land och våra lösningar. Vi menar att kunskap - den ligger implicit i Sverige-bilden - har dessutom en betydelsefull biverkan. Kunskap om Sverige underlättar försäljning av svenska separatorer, mjölkförpackningar och apparatur för eltransmission. När våra försäljare presenterar sina produkter vet mottagare, tack vare en väl uppbyggd Sverige-bild, vad vi åstadkommit på det sociala, kulturella området, o.s.v. Han har en allmänt positiv attityd.

Efter att på detta sätt låtit begreppen deklarerat sin "rätta" innebörd hävdar jag än en gång, att frågan om Sverige-information utomlands blir grumlig så snart vi lämnar den jordnära informationspolitik som går ut på publicering av fakta om Sverige på främmande språk, och anslag till täckande av kostnader för

studieresor. Säkert kan vi nå en krets allmänt Sverige-intresserade fransmän, tyskar, engelsmän etc. med våra bulletiner. Men det behövs inte. Är de intresserade skaffar de sig kunskaper ändå - i västvärlden finns fakta i överflöd, på andra håll får människor själva övervinna de av politiska eller geografiska förhållanden betingande svårigheterna att få information. Och skulle de ej orka skaffa sig denna kunskap de söker får de skylla sig själva.

Och varför skall vi anstränga oss för att markera en profil med en speciell informationspolitik? Den profilen, får vi ändå, och den är kalkerad på de tusentals facetter av vilka vår verklighet består, speglade i den enskilda individens speciella intressen eller brist på intressen för och attityder till vårt land.

Kulturen är ett särskilt kapitel. Om vi avstår från futila spekulationer över vad en svensk konsert i exempelvis Budapest har för inverkan på ungrarnas Sverige-bild skulle jag beträffande kulturella evenemang i alla länder vilja framhålla spekulationer om effekten av dessa framträdanden utanför våra gränser. Svenska konserter, teaterföreställningar, konstutställningar osv. utomlands är däremot av betydelse för konstnärerna själva. Subventioner till dessa evenemang ingår, med all rätt, i vår kulturpolitik, därför att konstnärerna på detta sätt radikalt lyfts bort från sina egna kretsar och får pröva det egna verkets bärighet utomlands. Det är viktigare idag än någonsin tidigare. På den europeiska kontinenten sker en internationalisering, där vi riskerar att hamna utanför i alla sammanhang. Våra konstnärer måste ges konfrontationsmöjligheter, för sin egen skull. Är denna konfrontation också till glädje för utlandet så är det ju så mycket bättre.

Och den "positiva attityden" till Sverige - med alla reserva-

tioner gjorda - vad är den "värd" för vår export? Frågan är för stor, och kan inte besvaras. Ibland kanske den kan vara till nytta, ofta (oftast) spelar den ingen roll.

Vart leder diskussionen? Kanske så småningom till en något klarare insikt om upplysningen och våra villor härvidlag. Naturligtvis vet vi alla vad vi gör, men det skadar ingen att veta mer. Sverige-upplysningens korta historia är full av entusiastiska och egenartiga satsningar - jag var själv delvis ansvarig för några av dem under min tid som Sverige-upplysare på ambassaden i Paris i början av 60-talet. Kanske vi med tiden med klarare insikter kan göra informationspolitiken både billigare och mer realistisk. De pengar som blir över kan vi i stället lägga på kulturpolitik och svenska kulturella framträdanden utomlands till vår egen och andras nytta och glädje.

Ytterst handlar väl hela frågan om utlänningars uppfattning om Sverige, om resultaten om våra egna moraliska och politiska ansträngningar. Har vi ordning i vårt eget hus är det ett positivt faktum som så småningom tränger igenom språkbarriärer, geografiska och politiska avstånd. Det gäller alltså att få upp u-båtarna, eller sänka dem.

SVERIGE MERA VANLIGT

Cecilia Nettelbrandt

Tidigare riksdagsledamot och ambassadör

Under de mer än elva år som jag vistats utomlands, har den Sverige-bild jag möter förändrats väsentligt. Förklaringen kan inte enbart eller ens huvudsakligen finnas i att det är helt olika kontinenter jag vistats i - Amerika, Afrika, Asien - eftersom jag hela tiden även haft kontakt med vad vi brukar kalla "the international community".

För ett decennium sedan var huvudintresset för Sverige koncentrerat till företagsägande, socialisering, skilsmässor, samboende, självmord, skatter och kvinnornas ställning. Frågor och inlägg visade klart, att man ofta både tyckte illa om våra värderingar - eller det man trodde var våra värderingar - och beundrade modet att vara så annorlunda liksom de resultat vi hade nått fram till. Denna typ av förundran och beundran är numera mycket mer sparsam och kommer i allmänhet till uttryck från personer som för länge sedan besökt och förälskat sig i Sverige.

De svenska storföretagen och deras produkter är i allmänhet mycket välkända. Tyvärr är det däremot ofta obekant att företagen är svenska och många representanter för dem gör ingen hemlighet av att de lika gärna ser att folk inte känner till detta. De är tveksamma till att det kan ha någon positiv effekt på deras affärer. Att Sverige skulle ha socialiserat en stor

del av näringslivet är en mycket vanlig missuppfattning.

Nobelpriset åtnjuter givetvis hög prestige och beundran, men även där är förbluffande många okunniga om att Alfred Nobel var svensk och att pengarna kommer från Sverige.

De vanliga klyschorna om den svenska synden har enligt min mening minskat något. Att Sverige är ett högskattesamhälle tycks dock inte ha gått någon förbi. Inget ovanligt är att man ser oss som ett hårt arbetande folk utan rätt att behålla många kronor av vad vi tjänar och utan förmåga att ta vara på glädjen i tillvaron. En del svenska informationfilmer jag sett understryker också den bilden: människor som rusar till en buss och ser stressade och bekymrade ut, åldringar som sitter på ett hem och stirrar i golvet o s v och inget av all den fina åldringsvård som finns eller de sommarstugor och motorbåtar som folk ändå har råd med.

Att svenska samboförhållanden inte behöver betyda mera löslighet i förbindelsen utan kanske i stället mera hänsyn och trohet känner man inte till. Man tror att Sverige varit i första ledet när det gäller kvinnornas likaberättigande. Där har informationen slagit igenom. Dessvärre stämmer emellertid inte den bilden särskilt väl med verkligheten ute i världen. Dels har länder med mycket olika kulturer mot Sveriges visserligen löst frågan om kvinnornas rättigheter på annat sätt men har ofta en betydligt mera kvinnopositiv inställning i botten. Dels är svenska företagsrepresentanter och svenska officiella representanter som lever i utlandet en längre tid ofta förbluffande könsrollskonserverativa. Bristande överensstämmelse mellan vad Sverige säger och vad man sedan i praktiken står för från svensk sida måste upplevas som förbryllande.

I allmänhet har svenskarna alldeles klart uppfattats som ärliga, okorrumpa, pålitliga, välvilliga – intill naiva. Att bistånd ges i stor skala och att andra länder får sälja varorna till projekten betraktas som stor naivitet. Likaså att bistånd ges till ett land som därmed får råd att låna ut pengar till ett tredje land – till och med på villkor att de köper varor som konkurrerar med de svenska. Att bistånd ges till ett land som självt ger bistånd till ett tredje land betraktas av en del som beundransvärt, av andra som naivt. Att bistånd ges till ett land som för krig i regionen ger naturligtvis ingen goodwill utan möts av en talande tystnad.

Har Palme-mordet och Bofors-affären påverkat Sverige-bilden? Utan tvekan. Frågor om Palme-mordet är fortfarande vanliga. Det framskyntar att man förstår, att Sverige kanske inte är så effektivt som vi och andra trott. Alla säregna turer i polisspaningarna har väckt mycket undran. Man finner det uppenbart märkligt, att vi inte i vår lilla rättsstat lyckas bättre. De mera artikulerade uttrycker sig verbalt om att händelsen och dess efterspel kontrasterar mot deras bild av den fredliga platsen på jorden utan våld och terror. Våra spaningar efter u-båtar väcker också både undran och åtlöje. Klarar vi inte längre av det vi lägger oss ombord med? Är vi inte längre så fredliga? Är vi inte heller så effektiva och inte så fria från djupgående motsättningar som de flesta förut trott? Vi har helt enkelt förlorat något av stjärnrollen som varit av stort värde både för våra affärer och för våra internationella relationer. Många beklagar det och många gottar sig åt det.

Det positiva är att den självgoda och skenheliga attityden fått en knäck. Det har avslöjats att även Sverige och svenskarna är mänskliga med allt vad det betyder av fel och brister. Kanske har det också gjort oss själva litet mer ödmjuka när det gäller att se på oss och andra. Vi är inte så ofelbara, och inte så

perfekta som vi trott. För Sverige-bilden av effektivitet och pålitlighet är händelserna mycket negativa. I det långa loppet kan det vara positivt att vi svenskar framstår som mindre anorlunda och mer vanliga, helt enkelt som andra. Men det fordrar naturligtvis att vi slutar med den "vi-vet-bäst"-attityd som dessvärre är så vanlig framför allt bland utresande svenskar.

Bofors-affären har i stort sett haft samma effekter som Palme-mordet, men markeringen ligger där naturligt nog mera på det moraliska planet. Vi som brukar slå oss för bröstet och tala om för andra länder hur man skall handla har visat oss ha våra egna moraliska brister. I det hänseendet finns det knappast något positivt att hämta ur den förändrade bilden. Om vi inte längre uppfattas som genomärliga, uppriktiga, moraliska och pålitliga, har vi förlorat mycket av den goodwill som funnits bara i märket "svensk". Vi har gärna inbillat oss att svenska normer ska gälla internationellt och låtsat att vi lever efter en högre moralkodex än andra. När det avslöjas att vi liksom andra måste följa internationella spelregler, får vi en prägelse av hycklande som inte är positiv.

Den fina svenska imagen har naggats i kanten. Jag tror emellertid att man kan göra något åt det. Här skall nämnas några små exempel där mycket kan göras - de är alla från den horisont där jag haft någon överblick. För att balansera de negativa effekterna av våra "affärer" behövs emellertid massiva insatser på alla fronter.

Den Asiatiska Utvecklingsbanken (ADB) har en enorm betydelse för de utvecklingsprojekt som igångsätts i det starkt expanderande Asien. Det sägs inom banken att det är mycket vanligt att man från olika länder kommer och presenterar vad man kan åstadkomma i fråga om tekniska lösningar och att man sedan reser hem

och sitter och väntar på order utan större intresse för att undersöka hur sofistikerad lösning landet - beställaren vill ha, och "svenskarna är värst" har man poängterat.

Den lösa klädstil och de slappa umgängesformer som många svenskar förväxlat med att ha respekt för alla människors lika värde är av stor negativ betydelse i länder med mera formell stil. Information om stilens betydelse måste naturligtvis börja mycket tidigt. Det tar därför lång tid att reparera. Den slappa stilen går hand i hand med "vi-som-vet-bäst"-attityden - man får vara hur som helst, man är ändå sundast, skickligast och mest moralisk.

Till skillnad från flera andra västländer har de svenska ambassaderna inga särskilda belopp till förfogande för att i framför allt utvecklingsländer kunna ge begränsade belopp som stöd på vissa områden. En svensk ambassad bör vara kompetent att bedöma om det gäller något som Sverige allmänt vill stödja, och utan en stor administrativ apparat skulle en positiv effekt för Sverige kunna vinnas. Nu får i stället en ambassad ständigt tala om att det inte finns några medel, och varje gång man vägrar att ge undervisningsmaterial eller medicin eller sjukhusutrustning eller dylikt får man en negativ effekt för Sverige. Det land som i officiella sammanhang har framstått som den stora givaren blir mest negativt när man kommer ned till handling på gräsrotsnivå.

Den minsta gåva given till en skola, ett universitet, ett sjukhus, en förening för hjälpbehövande i en stad o s v får ett mycket stort informationsvärde för det land som ger. Sverige syns aldrig i sådana sammanhang. I de länder där bistånd ges, gömmer vanligtvis Sverige sig bakom namnet SIDA, som många inte vet vad det är och andra sammanblandar med kanadensiska CIDA. Alltför ofta betalar man från Sverige centralt symposier, kon-

ferenser o dyl utan att låta ens ambassaderna bli informerade och därmed få tillfälle att använda sig av aktiviteten för positiv Sverige-information. Det finns aktuella exempel på att Sverige betalar stora pengar till insatser som både tekniskt och humanitärt är mycket värdefulla för ett land och skulle vara mycket positiva för Sverige-bilden, men ambassaden får läsa om det hela i efterhand i pressen. Varje gång sådant sker, går en bit av den positiva Sverige-bilden förlorad.

Från Sveriges sida finns i vissa länder mycket värdefulla informationsinsatser, men när det gäller att "gratis" få en förbättrad Sverige-bild genom allt det positiva Sverige gör, då är Sverige nära botten.

Det har hänt, att från Stockholm uppmanats att inom ambassaderna i första hand inskränka informationsinsatserna, om personalen inte räcker till. Detta bör ställas i relation till det faktum att besparingar på mångmiljonbelopp skulle kunna göras varje år bara genom att öka tiden mellan alla utlandstjänstemäns förflyttning med bara en månad. Vad som är väsentligast för Sverige bör på det sättet ställas i relation till varandra.

Sammanfattningsvis har Sverige-bilden förändrats och tyvärr försämrats. Vi har mera kommit att framstå som mindre effektiva och mera vanliga. Varje sådan förändring sänker givetvis vår prestige i internationella sammanhang, och det är ytterligt viktigt att vi är observanta på oss själva och då inte fortsätter att spela "bäst i världen". Då skorrar det än mer illa än när vi faktiskt varit bäst i många hänseenden. Om vi bara vill inse det och vill använda oss av det, finns det emellertid till ingen eller ringa kostnad en stor outnyttjad potential av information om fina Sverige-insatser.

SVERIGEBILDEN I UTLANDET

Dag Sebastian Ahlander

Kansliråd och tidigare chef för utrikesdepartementets informationsbyrå

Kanske är det just en diplomat som skall skriva om Sverige och Sverigebilden. Det är bara om utlandet är en naturlig del av ens egen referensram som man också kan konstatera att Sverige är ett unikt gott land att leva i, att den enskilda välfärden och valfriheten här är större och mera jämnt fördelad än någon annanstans. Bakom denna utveckling ligger i grunden tron på rättvisa och rimlighet hos alla samhällsgrupper. Solidariteten med alla har ytterst blivit ett kännetecken för folkhemmet.

Därför känns upplösningstendenserna i Sverige dubbelt oroande. De hotar ett samhälle som uppnått en ovanligt hög grad av jämlikhet och rättvisa. De undergräver även de etiska och moraliska drivkrafter, som spelat en sådan unikt stor roll i den svenska samhällsutvecklingen under de senaste hundra åren, vare sig det gällt fackföreningsrörelsens krav på solidaritet, folk-rörelsernas krav på broderskap, liberalismens respekt för den enskilde individen, eller kristendomens nåd.

Mordet på Palme, kaoset inom polis- och åklagarväsendet, Fermentaaffären, korruptionen inom näringslivet men också inom den offentliga sektorn - från hyresförmedlingen i Stor-Stockholm till justitieombudsmannen själv - har plötsligt fått Sverigebilden att rämna inför omvärlden - och inför oss själva. Så var då Raineraffärer inom politiken och Leo-affären inom närings-

livet inte enstaka undantag utan de första förebuden om en ny utveckling i Sverige. Kanske är det inte så farligt, som många vänner i utlandet försäkrar oss. "Sådant förekommer överallt". Men det är just vårt problem. Den bild av Sverige som en gång byggts upp och som vi själva ärvt förutsatte mer eller mindre omedvetet att Sverige var litet förmer. Att vara precis som alla andra blir då något av en chock. Men det blir också problematiskt för ett litet land som ständigt måste konkurrera med uppmärksamheten utomlands. Den klassiska Sverige bilden från 1960-talets välfärds-Sverige gjorde dygden till konkurrensmedel i det internationella handelsutbytet. Det gick mycket bra att sälja svenska varor på en socialistisk folkhemsmodell. Denna i grunden harmoniska Sverige bild har bitit sig fast i våra sinnen fast omständigheterna sedan länge förändrats. Vår egen Sverige bild har inte längre visat sig hålla måttet.

Hur blev det så här? Förklaringen ligger i att Sverige - nästan ensamt bland små länder - blivit bortskämt med att det faktiskt finns - eller alltid skall finnas - en Sverige bild i människors medvetande i andra länder. Andra små länder nöjer sig med att finnas. Så icke Sverige.

Det beror på att vi haft historisk tur. Sverige tillhör en liten grupp småstater som lyckats bestå och styra sig självt i över tusen år. Detta tar vi för självfallet och uppskattar det sällan till dess fulla värde. U-båtskränkningarna i början av 1980-talet innebar emellertid ett bistert uppvaknande till en snålare verklighet. Plötsligt fick många av oss en insikt om att man aldrig kan ta landets suveränitet för given. Den internationella politikens kraftutveckling medför hela tiden förskjutningar som innebär att stater föds, blomstrar, förtvinar och går under. Vid årsskiftet 1979/80 fick exempelvis Zimbabwe sin självständighet samtidigt som Afghanistan förlorade sin.

Men vi har också haft tur på andra sätt. På 1930-talet valde den unge amerikanske journalisten Marquis Childs att komma till Sverige - och inte till Danmark eller Norge - för att redovisa socialdemokratins reformarbete för entusiasterna hemma i Rooseveltstidens USA. Boken blev en bästsäljare och "Sweden - the Middle Way" ett begrepp.

Turen ville också att Sverige slapp andra världskrigets fasor. Det gav oss ett försprång på det politiska, ekonomiska och sociala området som många - och inte minst vi själva - gärna identifierade med särskilda svenska egenskaper såsom flit, förnuft och fred. Den svenska neutraliteten gav samtidigt svensk utrikespolitik en egen självständig plattform.

Under 1950- och 1960-talen framstod Sverige som ett föregångsland och socialt laboratorium i allt vidare kretsar i utlandet. Det svenska samförståndet blev legendariskt. LO:s Arne Geijer och SAF:s Bertil Kugelberg sändes ut på långa turnéer för att predika samförstånd. The Ombudsman blev ett begrepp på många språk.

Men inget träd växer upp i himlen. Redan 1961 varnade den brittiska författarinnan Kathleen Nott för "de goda avsikternas tyranni" som hon såg spira mitt i välfärdsuppbyggandet. År 1971 kom Roland Huntforde "The New Totalitarians" som beskrev ett Sverige på fel väg. Boken innehöll - precis som "Sweden the Middle Way" - överdrifter. Den återspeglade emellertid en begynnande sprickbildning i den svenska modellen. Med debatterna mellan Olof Palme och Thorbjörn Fälldin försvann också det svenska samförståndet. Svensk ekonomi rasade samman. Statskulden ökade och vilda strejker rasade ute i landet.

Men det var nog vi själva som mest chockades av denna utveckling. Vad som hände var att vi blev mera lika andra länder i Nordeuropa. Men detta ville vi inte se. Vi tog inte kritiken på

allvar utan förskansade oss i vår egen idealbild. Häri fick vi god hjälp i de överdrifter som fanns hos de många Sverigekritikerna. Vi kunde också trösta oss med att i mera avlägsna länder som Grekland, Spanien och Portugal förblev Sverige fortfarande ett föredöme. För u-länderna har svensk inrikespolitik och den svenska modellen inte heller spelat någon stor roll. Här är det i stället den aktiva svenska neutralitetspolitiken, vårt FN-engagemang och en generös biståndspolitik som givit Sverige en särskild roll.

Idag har Sverige klarat sig ur den ekonomiska krisen och den inrikespolitiska debatten har tonats ned. Men Sverige är inte längre unikt. Sverige är rikt - men inte längre rikast. Svenska lösningar är bra - men inte unika. Svenska varor är bra - men inte bäst. Svensk kvalitet är inte längre ett särmärke. Vi har blivit litet mera vanliga - på gott och ont.

Därför har näringslivet länge ropat på regeringsinsatser och reklamprojekt. Själv har man startat kampanjen "Positiva Sverige". Men skandalerna inom näringslivet har gjort att luften snabbt gått ur näringslivets stolta krav på ledarskap och förtroende. Nu visar undersökningar att tre fjärdedelar av befolkningen anser att det är mycket eller ganska vanligt att styrelser och företagsledningar utnyttjar sin ställning för att gynna sig själva. De många skandalerna kring konkurser som Consafe och Fermenta visar att det är den lilla aktieägaren som drabbas av förluster, sällan ägare eller företagsledning. De svindlande inkomsterna bland börsmäklare och de många uppenbara bedrägerierna visar på en hel bransch i moralisk kris.

Oron och förvirringen efter mordet på statsminister Palme och alla egendomliga turer kring vapenexportaffärerna och Bofors har gjort oron för Sverige bilden till var mans egendom. Och nästan dagligen späds frågan på med nya affärer. Statsministern

är oroad och massmedia vrider och vänder på vår dagliga oro. Världssamvetet har förlorat sitt gudomliga uppdrag. Det lägger sig allt flera dimbankar över Sverige.

Den främsta källan till utlandets misstro mot Sverige idag förefaller vara uppfattningen att svenska journalister inte gör allt som fordras för att klarlägga olika skandaler och missförhållanden i det svenska samhället. Och visst är det sant att det nästan alltid är underordnade personer som straffas medan ledningen går fri. Prickningen av statsrådet Hellström utgör undantaget. Det tråkiga är - om vi verkligen tänker efter - att det sannolikt ligger något i att många svenska journalister lätt kommer i en ond cirkel av beroende och samförstånd med samhällets och näringslivets makthavare. Så länge svenska journalister inte sökt fullständig klarhet i de många olika skandalerna som förföljer oss just nu kommer utlandets - och vår egen - misstro att bestå. Men för svenskarna själva bottnar en stor del av misstron mot samhället i en växande insikt om att stora dyra system och organisationer - typiska svenska lösningar - kanske aldrig kommer att fungera. Palmekommissionen har visat polisorganisationens fullständiga hjälplöshet, Tjernobyl har visat myndigheters och vetenskapsmäns totala förvirring och hjälplöshet. Den svenska skolan visar upp bilden av ett enda jättelikt och dyrbart misslyckande med en från verkligheten helt isolerad skolöverstyrelse. Det är kanske tur att ingen på allvar prövat försvarets beredskap. Ur alla dessa erfarenheter och insikter framväxer ett förnyat intresse för den privata sfären, för familj och sommarstuga, för det påtagliga och påverkbara i närmiljön - och för vår miljö. Det kan också förklara miljöpartiets uppenbara framgångar. Samtidigt växer misstron mot de etablerade politikerna och oviljan att ge dem större makt över våra liv.

Men det finns också en annan oskuld som gått förlorad. Om fol-

kets egen högste rättsvårdare JO själv beslås med fiffel och båg finns det inget heligt kvar. Då blir en självklarhet att tjänstemännen är opålitliga och att ingen längre tror på förvaltningens oväld. De många fällande domarna mot Sverige i Europadomstolen visar också en rättstraditions sammanbrott. Sverige har tidigare ensamt bland europeiska länder haft en förvaltning som administrativt avgjort många frågor om människors väl och ve som i andra länder avgjorts av domstolar. Att traditionen kunnat bestå har berott på vår höga uppfattning om statliga tjänstemäns rättrådighet. Men om de inte längre är det fordrar människor också i Sverige det kraftigare skydd som ett domstolsförfarande innebär för att säkra våra rättigheter. Det kommer leda till en stor, dyr och genomgripande omvandling av hela synen på den offentliga sektorn.

Därför tror jag inte att man med statliga kampanjer kan - eller bör - påverka Sverige bilden utomlands. Bilderna av Sverige formas av utvecklingen i Sverige, av oss själva. Människor har också en naturlig misstro mot glättad reklam och propaganda. Sverigeinformationen kan därför bara komplettera bilden av Sverige utomlands - inte försköna den. Det finns ingen officiell bild av Sverige - och bör inte heller finnas någon. Snarare finns det många olika Sverigebilder hos skilda grupper av människor utomlands.

Den personliga kontakten med Sverige och svenskar är den viktigaste källan för kunskap om Sverige. Tyvärr brister det mycket i vårt sätt att bemöta utlänningar och omvärlden. Jag tänker på svenskars oförmåga att tala om Sverige på ett meningsfullt sätt - också affärsmän och diplomater. Utlänningar frågar ofta om vår historia - om den kan vi inget - om vår kultur - om den kan vi inget - och om svenska sånger och musik - dem har vi helt glömt bort. Och jag ser fortfarande framför mig den blonda hyggliga svenska familj i träskor, som jag mötte på Sankt Mar-

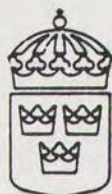
cusplatsen i Venedig där mannen bar en T-shirt med texten "I natt får 107 svenskar gonorré".

Slutsatsen blir att om bilden av Sverige är diffus så är vi det själva i hög grad.

Det är här jobbet börjar. Och det är vi själva som måste ta oss samman. Den första uppgiften måste bli att reformera den svenska skolan, att ge unga människor en levande kontakt med vårt kulturarv, med demokratien som system och de värderingar som bär upp vårt svenska samhälle. Demokratien och respekten för mänskliga rättigheter får vi aldrig ta för givet - då förlorar vi dem - och vi får inte heller glömma att demokratierna utgör en hotad minoritet i dagens värld. Därför måste vi också göra invandrarna delaktiga av våra egna värderingar. Idag ger vi dem kunskap i allt utom just detta - vad får världssamhället att fungera, utvecklas och leva vidare.

Det finns emellertid också inslag i det moderna svenska samhället som kan utgöra grunden till en ny Sverigebild utåt. Det gäller den nya kompetens som svenskar har fått genom sina många olika roller, genom jämställdheten mellan män och kvinnor och genom jämlikheten på arbetsplatser och i samhället. Att män och kvinnor är vana vid många roller och har erfarenheter av såväl praktiska som intellektuella sysslor ger dem en vidsynthet, fördomsfrihet och kompetens som borde kunna vara konkurrenskraftig såväl i näringslivets internationella konkurrens som i arbetet inom det internationella samfundet och dess organisationer. Denna nya mänskliga kompetens borde kunna bli en stor tillgång för samhället och ett nytt inslag i en förnyad Sverigebild.

Kommittédirektiv

Dir 1986:35

Översyn av de statliga insatserna inom det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet

Dir 1986:35

Beslut vid regeringssammanträde 1986-12-11.

Chefen för utrikesdepartementet, statsrådet S. Andersson, anför efter samråd med statsrådet Gradin, chefen för utbildningsdepartementet, statsrådet Bodström, statsrådet Göransson och statsrådet Lönnqvist.

Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas för att kartlägga hur de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för det allmänna informations- och kulturutbytet med utlandet tillämpats i praktiken. Kartläggningen skall också avse hur Sverige-informationen inom övriga områden hittills fungerat. Utredaren skall mot denna bakgrund belysa framtida behov samt lämna förslag till en effektivare resursanvändning genom omprioriteringar och omdisponeringar av tillgängliga resurser.

Bakgrund

Regeringen bemyndigade år 1977 chefen för utrikesdepartementet att tillkalla en särskild utredare (UD 1977:01) för att se över frågan om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen). Utredaren avlämnade i september 1978 betänkandet (SOU 1978:56) Kultur och information över gränserna.

I proposition 1978/79:147 föreslog regeringen förstärkta insatser för Sveriges informations- och kulturutbyte med utlandet. Propositionen byggde i huvudsak på de förslag som lämnats av SIK-utredningen. Vid riksdagsbehandlingen fastlades de av regeringen föreslagna riktlinjerna (UU 1978/79:31 och KrU 1978/79:31 samt rskr. 347 och 348).

Behovet av Sverige-information

Det finns nu behov av dels en utvärdering av den av riksdagen behandlade verksamheten, dels en genomgång av samspelet med verksamheter som inte omfattades av beslutet. Det är därför angeläget att företa en översyn av den statliga Sverige-informationen till utlandet.

För ett modernt samhälle är kontakterna över gränserna av avgörande betydelse för den politiska, ekonomiska, sociala och kulturella utvecklingen. Impulser utifrån är ett livsvillkor för svensk forskning och svenskt kulturliv. Ett intensivt kultur- och erfarenhetsutbyte skapar bättre förutsättningar såväl för vår egen utveckling som för samverkan med andra folk och kulturer.

Sverige är ett land inom ett litet språkområde. Vi möter därför större barriärer än många andra mindre länder som tillhör större språkområden. För att Sverige aktivt och på bred bas skall kunna delta i det internationella informations- och kulturutbytet fordras därför mer insatser än vad som krävs av många jämförbara länder.

Information om Sverige i utlandet omfattar en mångfald olika kontakter och verksamheter. Syftet är att sprida kännedom om det svenska samhället samt väcka intresse och förståelse för Sveriges syn på olika samhällsfrågor. Det är ett utrikespolitiskt intresse att svenska ståndpunkter vinner gehör i utlandet. I ett kärvt internationellt läge är informationen om Sverige en viktig del av svensk utrikespolitik.

Det krävs en aktiv insats för att få ta del av den intensifiering av erfarenhetsutbytet som blir följden av den fortsatta ekonomiska integrationen i Västeuropa, bl. a. inom ramen för EUREKA-samarbetet, där såväl EG- som EFTA-länderna deltar. Eureka-samarbetet syftar till att genom gemensamma satsningar förstärka den europeiska kompetensen och konkurrenskraften på det högteknologiska området. Uppföljningen av den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK) ställer ökade krav på mångsidiga kontakter i Europa. Ökade kontakter med länderna i tredje världen ställer allt större krav på kunskap och förståelse för andra länder och kulturer.

De internationella kontakterna på samhällsinformationens och kulturutbytet område spelar en central roll i det svenska samhället. Allt fler svenskar tar aktiv och personlig del i olika former av internationellt samarbete och utbyte och från många håll efterfrågas svensk medverkan och kunskap om förhållanden i Sverige.

Även för den svenska utrikeshandeln är kultur- och informationsutbytet viktigt. Kunskaper om Sverige och svenskt samhällsliv är av stor betydelse för att skapa goda förutsättningar för exportfrämjande och varaktiga ekonomiska förbindelser.

Mellan turismen och kultur- och informationsutbytet föreligger en växelverkan. En tydligare Sverigebild i utlandet ökar intresset för vårt land som turistmål. Men det omvända gäller också; ökar turismen och de personliga erfarenheterna av Sverige, växer även kretsen av mottagare och spridare av Sverige-informationen i utlandet.

Sverigebildens utomlands påverkas av informations- och kulturinsatser från många olika håll. De statliga insatserna, som främst avser att komplettera bilden av Sverige, kanaliseras via UD:s informationsbyrå och de svenska utlandsmyndigheterna, Svenska Institutet, Sveriges Riksradios utlandsprogram, Statens kulturråd, Sveriges turistråd samt Sveriges exportråd.

Hur utredningen bör bedrivas

Utredaren bör kartlägga hur omfattningen av de inom området verksamma organens insatser utvecklats och i vilken mån samverkan förekommer dem emellan. Utredaren bör också med bistånd från berörda utlandsmyndigheter visa hur de olika satsningarna uppfattas samt kan effektiviseras genom bättre samordning och omDispositionering av resurser.

Inom ramen för dessa allmänna riktlinjer bör utredaren särskilt beakta följande:

1. Statliga medel för kulturellt utbyte utgår dels direkt till vissa större kulturinstitutioner, dels via Statens Kulturråd och Svenska Institutet till institutioner, fria grupper och enskilda kulturarbetare. Inom vissa områden finns särskilda organ för ändamålet, exempelvis nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet (NUNSKU) som anordnar konstutställningar i utlandet.

Utredaren skall redovisa hur de statliga medlen fördelas mellan dessa olika kategorier, hur stora de ordinarie anslagen varit för ändamålet och hur de använts, samt i vilken utsträckning och för vilka syften olika anslag utgått. Kartläggningen bör belysa utvecklingen sedan riksdagens behandling av SIK-propositionen. I den mån det är möjligt bör kostnadsutvecklingen för olika typer av utbyte också belysas. Vidare bör göras en bedömning av om de insatta resurserna givit de avsedda effekterna.

2. Vissa statliga medel har avsatts för allmänt handelsfrämjande information enligt förslag av utredningen om kommersiell information till utlandet, den s. k. KUL-utredningen (Ds H 1980:4).

Utredaren bör kartlägga omfattningen, inriktningen och effekterna av den verksamhet som finansieras med dessa medel.

3. Sverigebildens utomlands påverkas också i hög grad av marknadsföringen av turism till Sverige samt av det exporterande näringslivets marknadsföring. I viss utsträckning har försök gjorts att samordna dessa insatser under senare tid.

Utredaren bör i dessa avseenden belysa denna samordning och samspelet mellan turistinformationen och t. ex. allmänna eller kulturella informationsinsatser.

4. Storleken på enskilda insatser (Scandinavia Today, Nya Sverige, deltagande i världsutställningar, gästspel med större ensembler) har ofta tvingat fram komplicerade finansieringsmönster, bl. a. med ett större engagemang för departementen i den operativa verksamheten än vad SIK-utredningen förutsatt. Allt oftare har enskild och kommersiell finansiering (s. k. sponsring) blivit en förutsättning för genomförande av projekt och måste därför samordnas med den statliga.

Utredaren bör kartlägga utvecklingen och omfattningen av denna verksamhet samt orsakerna till den. Vidare bör utredas vilka effekter som uppnåtts.

5. Svenska Institutets verksamhet finansieras huvudsakligen via anslag från UD:s informationsbyrå och över utbildningsdepartementets huvudtitel (H 1 Kulturellt utbyte med utlandet). Omfattningen av den externa s. k. uppdragsverksamheten har vuxit så kraftigt att den påverkar beslutsprocessen inom institutet, eftersom olika regler gäller för hur medlen skall fördelas och styras. Detta har också påverkat länderinriktningen.

Utredningen bör belysa effekterna av denna utveckling för institutets verksamhet. Översynen skall dock inte avse verksamhet som bekostas genom biståndsmedel.

6. UD:s informationsbyrå lämnar även bidrag till vissa mottagare för informationsinsatser av olika slag, exempelvis till Svensk-Internationella Pressbyrån, Ingenjörsförlaget för tidskriften Sweden Now, Arbetarrörelsens Internationella Centrum för en försöksverksamhet med tidskriften Inside Sweden samt Kungliga Vetenskapsakademien för miljövärdstidskriften Ambio.

Även dessa verksamheter bör granskas och i fallet Inside Sweden utvärderas enligt tidigare beslut.

7. Med stöd av statliga medel administrerar Svenska Institutet och Ingejörsvetenskapsakademien utbytesprogram med Östeuropa.

Denna verksamhet bör granskas och utvärderas.

8. Utredaren bör även belysa den roll som utrikesförvaltningen och fackdepartementen spelar för den aktuella Sverige-informationen.

Utredaren skall beakta kommittédirektiven (Dir 1984:5) till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagens inriktning.

Översynen bör vara slutförd före den 1 april 1988.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för utrikesdepartementet

att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med uppdrag att göra en sådan kartläggning och genomgång som jag nyss nämnt med åtföljande förslag,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta tredje huvudtitelns anslag A.10 Utredningar m. m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Utrikesdepartementet)

Statens offentliga utredningar 1987

Kronologisk förteckning

1. Otillbörlig efterbildning. Ju.
 2. Dödsboäggande och samägande av jordbruksfastighet m. m. Ju.
 3. Långtidsutredningen '87. Fi.
 4. En ny kyrkolag m. m. Del 1. C.
 5. En ny kyrkolag m. m. Del 2. C.
 6. Folkstyrelsens villkor. Ju.
 7. Barnets rätt. Ju.
 8. Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. UD.
 9. Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. Fö.
 10. Indrivningslag m. m. Fi.
 11. Skydd för det väntade barnet. Ju.
 12. Legitimation för vissa kiropraktorer. S.
 13. Översyn av rättegångsbalken 3. Ju.
 14. Mordet på Olof Palme. Ju.
 15. Miljöskadefond. ME.
 16. Begravningslag. C.
 17. Franchising. Ju.
 18. Internationella familjerättsfrågor. Ju.
 19. Varannan damernas. A.
 20. Läkemedel och hälsa. S.
 21. Äldreomsorg i utveckling. S.
 22. Missbrukarna, Socialtjänsten och Tvånget. S.
 23. Medicinteknisk säkerhet. S.
 24. Produktsäkerhetslag. Fi.
 25. Ökat kommunalt väghållningsansvar. K.
 26. Enskilda vägar. K.
 27. Skeppslaga till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. K.
 28. Bistånd för bättre miljö i u-land. UD.
 29. Stöd till näringslivet. Fi.
 30. Fel i fastighet. Ju.
 31. Integritetsskyddet i informationssamhället 4. Ju.
 32. För en bättre miljö. ME.
 33. Ju mer vi är tillsammans. Del 1. C.
 34. Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling. Del 2. C.
 35. Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag. Del 3. C.
 36. För en bättre miljö. Miljövårdsfamiljen. Myndigheter och författningar. ME.
 37. Stödet till barn- och ungdomsföreningar. C.
 38. Arkiv för individ och miljö. U.
 39. Studiemedel. U.
 40. Datorisering av tullens export- och importrutiner. Fi.
 41. Fasta Öresundsförbindelser. K.
 42. Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. K.
 43. Snabbare körkortsingripanden m. m. K.
 44. Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. Jo.
 45. Översyn av mervärdesskatten. Del XI. Fi.
 46. Översyn av rättegångsbalken 4. Ju.
 47. Skälliga lokalhyror och trygghet i besittningen. Bo.
 48. Ett nytt plan- och bostadsverk. Bo.
 49. Sverigeanvändningen och vissa publikationer. UD.
 50. Högskolans journalistutbildning. U.
 51. Ljud och bild för eftervärlden. U.
 52. Folkrorelsernas lotterier och spel. Jo.
 53. Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. S.
 54. Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga — Målbeskrivningar. S.
 55. Efterlevandepension. S.
 56. Ekonomiskt stöd till arbetslösa. A.
 57. Sverigebilder. 17 svenskar ser på Sverige. UD.
-

Statens offentliga utredningar 1987

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Otillbörlig efterbildning. [1]
Dödsboärande och samägande av jordbruksfastighet m. m. [2]
Folkstyrelsens villkor. [6]
Barnets rätt. [7]
Skydd för det väntade barnet. [11]
Översyn av rättegångsbalken 3. [13]
Mordet på Olof Palme. [14]
Franchising. [17]
Internationella familjerättsfrågor. [18]
Fel i fastighet. [30]
Integritetsskyddet i informationssamhället 4. [31]
Översyn av rättegångsbalken 4. [46]

Utrikesdepartementet

Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. [8]
Bistånd för bättre miljö i u-land. [28]
Sverigeinformationen och vissa publikationer. [49]
Sverigebilder. 17 svenskar ser på Sverige. [57]

Försvarsdepartementet

Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. [9]

Socialdepartementet

Legitimation för vissa kiropraktorer. [12]
Läkemedel och hälsa. [20]
Äldreomsorg i utveckling. [21]
Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. [22]
Medicinteknisk säkerhet. [23]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. [53]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga — Målbeskrivningar. [54]
Efterlevandepension. [55]

Kommunikationsdepartementet

Ökat kommunalt väghållningsansvar. [25]
Enskilda vägar. [26]
Skeppsleja till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. [27]
Fasta Öresundsförbindelser. [41]
Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. [42]
Snabbare körkortsingripanden m. m. [43]

Finansdepartementet

Långtidsutredningen '87. [3]
Indrivningslag m. m. [10]
Produktsäkerhetslag. [24]
Stöd till näringslivet. [29]
Datorisering av tullens export- och importrutiner. [40]
Översyn av mervärdesskatten. Del XI. [45]

Utbildningsdepartementet

Arkiv för individ och miljö. [38]
Studiemedel. [39]
Högskolans journalistutbildning. [50]
Ljud och bild för eftervärlden. [51]
Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. [60]

Jordbruksdepartementet

Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. [44]
Folkrorelsernas lotterier och spel. [52]

Arbetsmarknadsdepartementet

Varannan damernas. [19]
Ekonomiskt stöd till arbetslösa. [56]

Bostadsdepartementet

Skäliga lokalhyror och trygghet i besittningen. [47]
Ett nytt plan- och bostadsverk. [48]

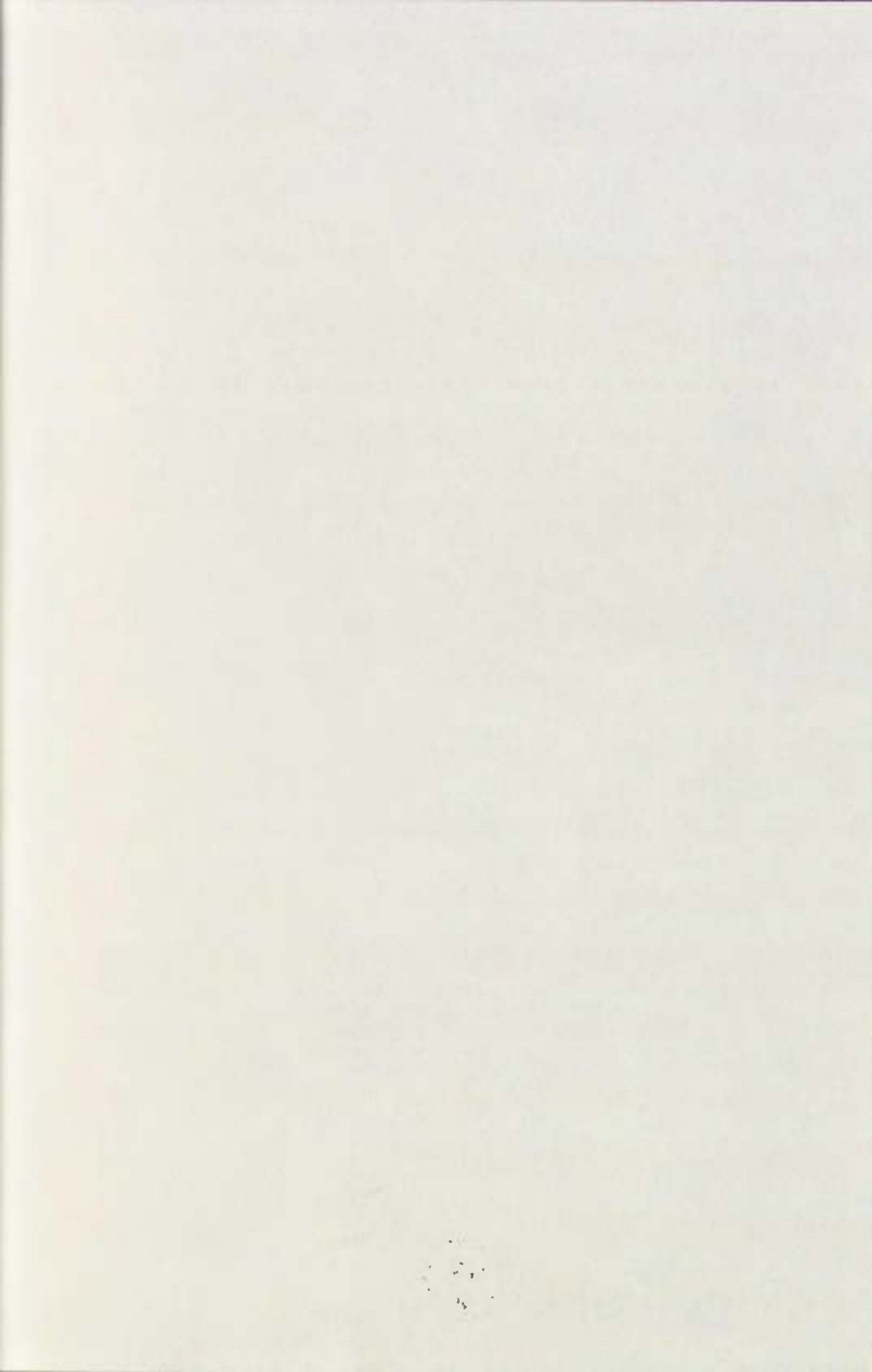
Civildepartementet

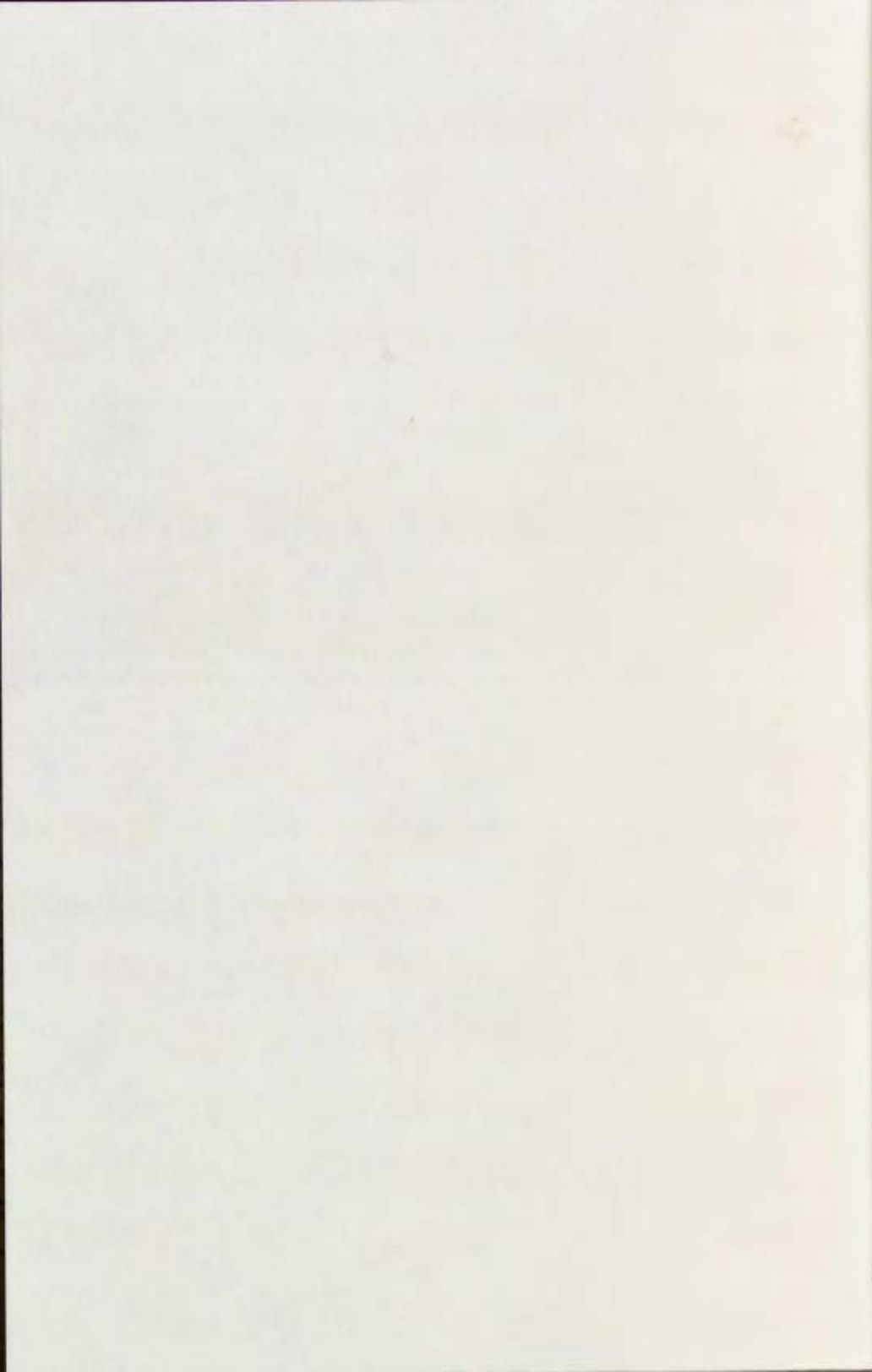
En ny kyrkolag m. m. Del 1. [4]
En ny kyrkolag m. m. Del 2. [5]
Begravningslag. [16]
Ju mer vi är tillsammans. Del 1. [33]
Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling. Del 2. [34]
Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag.
Del 3. [35]
Stödet till barn- och ungdomsföreningar. [37]

Miljö- och Energidepartementet

Miljöskadefond. [15]
För en bättre miljö. [32]
För en bättre miljö. Miljövärdfamiljen. Myndigheter och författningar. [36]

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 9138100606 · ISSN 0375 250X